

ରଞ୍ଜିତ ବାଦୀ

ଡକ୍ଟରା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ରଞ୍ଜିତୀ

ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ

ସମ୍ପାଦକ

ଅଧ୍ୟାପକ—ଗୌରୀକୁମାର ବ୍ରହ୍ମା

ସ୍ତୋତ୍ର
ଏକାଦଶ
ବିଦ୍ୟା

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ
୧୯୭୦

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨-୨୫ ନୂ. ପା.

ମୁଦ୍ରାକର
ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ପରିଡ଼ା
ସ୍ତୋତ୍ର ପ୍ରେସ୍, କଟକ-୨

ଭୂମିକା

ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ —

କବିସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ପିତାମହ ଓ ଦୁମୁସର ସଜବଣର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାହିତ୍ୟସେବା ସଜକବି ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ ଓଡ଼ିଶାର ପାଠକ ଓ ପାଠିକାଙ୍କ ନିକଟରେ ସୁପରିଚିତ । ସେ ଖ୍ରୀ: ଅ: ୧୭୩୭—୧୭୦୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସନ କରିଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ‘ଅନଙ୍ଗରେଖା’ ମୁଖବଳରେ କେତେକ ତଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି । ‘ଇଚ୍ଛାବିଗ୍ନ’ ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କର କାବ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜନପ୍ରିୟ ହେଲେହେଁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତେତେ ପରିଚିତ ପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏପରିକି, ଏହା ଯେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଅଥଚ ବିଷୟବସ୍ତୁସୂତ୍ରରେ ଗ୍ରଥିତ ଦୁଇଟି ସ୍ୱସ୍ମୃତ କାବ୍ୟର ଭବାନ୍ତ୍ର-ବାଦର ପରିଣତି, ଏହା ହୁଏତ ସାଧାରଣ ପାଠକ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନାହାନ୍ତି । ସଞ୍ଜେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ‘ଇଚ୍ଛାବିଗ୍ନ’ ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କର ଦଶସ୍ତବକଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଶଶ୍ୱକାବ୍ୟ । ଏହାର ମୂଲ୍ୟ କଲନା କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ତଥ୍ୟର ଅବତାରଣା ଏକାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟକ ।

‘ଇଚ୍ଛାବିଗ୍ନ’ର ପରିକଳ୍ପନା ଦୁଇଟି ‘ପଥାଶିକା’ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; ଗୋଟିଏ ହେଉଛି, ସୁବ ପଥାଶିକା ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି କବି ବିଜ୍ଞାନ ବିରଚିତ ‘ବୈର ପଥାଶିକା’, ଯାହାକୁ ‘ଉତ୍ତର ପଥାଶିକା’ ବୁଝାଯାଇପାରେ । ଏହି ପଥାଶିକାମାନଙ୍କର

ପରିଚୟ ଏ ମୁଖବନ୍ଧରେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ଦିଆଯାଇଛି । ‘ଇଚ୍ଛାବନ୍ଧ’
ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ଛନ୍ଦ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅସନ ଅଧିକାର
କରେ । ଏଇ କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକଶତ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକବିଶିଷ୍ଟ
ଦୁଇଟି ସ୍ତୁତ କାବ୍ୟ ଗଢ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଇ ଶ୍ଳୋକ-
ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ତୁତାନ୍ତବାଦଛଳରେ କାବ୍ୟଟି ଗଢ଼ିଆଇ ହୋଇ ଉଠିଛି,
ଯଦର୍ଥ କବିଙ୍କର ସର୍ଜନଶୀଳ—ପ୍ରତିଭା ସେଇ ଅନୁସରଣ ମାଧ୍ୟମରେ
ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱଭାବତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ।

କାବ୍ୟ-ବିଭାଗ :—

ସମଗ୍ର ଇଚ୍ଛାବନ୍ଧ କାବ୍ୟ ମୂଳତଃ ଦିନଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ
କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ, ମୂଳରୁ ପଞ୍ଚମ ଛନ୍ଦ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ଷଷ୍ଠ ଛନ୍ଦ ଆରମ୍ଭରୁ ସପ୍ତମ ଛନ୍ଦ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ
ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ଅଷ୍ଟମ ଛନ୍ଦରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁପ୍ତତ ହୋଇଯାଏ ।
ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚଛନ୍ଦରେ ଇଚ୍ଛାବନ୍ଧର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ତାହାର
ବାଲ୍ୟଶିକ୍ଷା ଜନ୍ମ, ପ୍ରେମିକ ଗୁଠ ସହିତ ଗୁଠଶାଳାରେ ପରିଚୟ ଓ ଭବର
ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ପ୍ରସଙ୍ଗାନୁସାରେ ଚତୁର୍ଥ ଛନ୍ଦରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର
ବିରହାନ୍ତରୀକ୍ଷା ଓ ପରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଶେଦପ୍ରକାଶ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଛନ୍ଦରେ ନାୟକ ଓ ନାୟିକାଙ୍କ ମୁଖରେ ଯେଉଁ
ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ପ୍ରକାଶିତ, ଓଡ଼ିଆରେ ତାହାର ମର୍ମାନ୍ତବାଦ ମାତ୍ର
କରାଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ଭାଗରେ କହୁଲେ, ଷଷ୍ଠ ଛନ୍ଦଠାରୁ କବିଙ୍କର
ବିଶେଷ କିଛି ନିଜକୁ ନାହିଁ । ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ପ୍ରଣୟାଳାପ—
ମୂଳକ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚାଶଟି ଶ୍ଳୋକ ଏବଂ ଅଷ୍ଟମଛନ୍ଦଠାରୁ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଅନ୍ତରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପ୍ରାୟ ୫୦ଟି ଶ୍ଳୋକର
ମର୍ମାନ୍ତବାଦ ମାତ୍ର କରାଯାଇଛି । ଠାଏ ଠାଏ ମୂଳ ଶ୍ଳୋକ ସହିତ
ଓଡ଼ିଆ ରଚନାର ଅତ୍ୟଳ୍ପ ଭାବସାମ୍ୟ ରହିଛି । ସପ୍ତମ ଛନ୍ଦର ଶେଷରେ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଗୁପ୍ତପ୍ରଣୟ ଶକ୍ତିର ଶୂନ୍ୟଗୋଚର ହେବା ପରେ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଦିଗ୍‌ଦେଶ ପ୍ରଭୃତିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ତାହା
ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତୀୟ (ଯଥାବସେ) ‘ସୁବର୍ଣ୍ଣାଠିକା’

ଓ ‘ବିଲ୍‌ହଣ ଚରତ ସୁବ ପଞ୍ଚାଶତ୍’ରେ ଥିବା ଚରତର ଅନ୍ତରୂପ କହଲେ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମ ୫୦ଟି ଶ୍ଳୋକରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ଚରତ ସୁଲତଃ ‘ସୁବପୀଠିକା’ ଓ ‘ବିଲ୍‌ହଣ ଚରତ ସୁବ ପଞ୍ଚାଶତ୍’ର ଅନ୍ତରୂପ ହେଲେହେଁ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ସମାନ ନୁହେଁ । ଏଠାରେ ଉକ୍ତି ଶିତ ‘ସୁବ ପୀଠିକା’ ସ୍ତବ୍ଧର ପରଚୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ।

‘ଗୃଧ ଇଚ୍ଛାବନ୍ତ’ ନାମରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଶଶିଏ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ ଅଛି ତହିଁରେ ମଧ୍ୟ ‘ବୃମାର’ ‘ବୃମାଣ’ଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ କାଳରେ ପ୍ରାଚୀର ଉଦ୍ରେକାଦ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ‘ସୁବପଞ୍ଚାଶତ୍’ର ବୋଲି ଯେଉଁ ୫୦ଟି ଶ୍ଳୋକକୁ ନାମିତ କରାଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଛାଡ଼ାର ରଚନା, ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଶ୍ଳୋକ-କ୍ରମ :—

ସୁନାରୁ ପ୍ରକାଶିତ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ରେ ଯେଉଁ କ୍ରମରେ ‘ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚାଶତ୍’ର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଅଛି, ଇଚ୍ଛାବନ୍ତରେ ଅବିଚଳ ସେହି କ୍ରମ ରଖିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣସ୍ଵରୂପ, ଏକାଦଶ ଓ ଦ୍ଵାଦଶ ସଂଖ୍ୟକ ଶ୍ଳୋକର କ୍ରମ ଓଲଟି ଯାଇଛି । ଟିକିଏ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯିବ, ଠାଏ ଠାଏ ମୂଳ ଶ୍ଳୋକ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମର୍ମାନ୍ତବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ମାତ୍ର ଅଥସାମ୍ୟ ଅଛି । ଏପରିକି, ନବମ ଓ ଦଶମ ଛନ୍ଦରେ କବି କେବଳ ଶକ୍ତିବୃମାଣର ପ୍ରେମାନ୍ତୁଚିତ୍ରା ଲିପିବଦ୍ଧ ନ କରି ଚରଣ— ଚରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆଳାପ ଛଳରେ ଚରତଟିକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଅତ୍ତର ମଧ୍ୟ, ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ଥିବା ଶ୍ଳୋକର ମର୍ମାନ୍ତବାଦ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଧନଞ୍ଜୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ, ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକାର ପରଶିଷ୍ଟ ରୂପେଯେଉଁ ବେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ ଅଛି, (ତଦ୍‌ପରିକରଙ୍କ ସପାଦିତ—ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକାର ପୃ. ୩୯ ଦ୍ରବ୍ୟ), ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି:—

ପଞ୍ଚିତ୍ବଂ ତନ୍ତୁରେତୁ ବୁଦନିବଦ୍ଧଃ
 ସ୍ତ୍ରୀଂଶୈର୍ମୈଳନ୍ତୁ ଧ୍ରୁବମ୍
 ଧାତସ୍ତ୍ରୀଂ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ନମ୍ରଶିରସା
 ଯାଚେ ନିବିଜାଞ୍ଜଳଃ ।
 ତଦ୍ବାପୀଶୁ ପୟଃ ତଦାୟୁ ମୁକୁରେ
 ଚେତସ୍ତଦାୟୁଂ ଶ-
 ବ୍ୟୋମ୍ନି ବ୍ୟୋମ ତଦାୟୁ ବର୍ତ୍ତୁନି ଧରା
 ତତ୍ତ୍ୱଲବ୍ଧିଂ ଗୈରିନଳଃ ।
 (ଓଡ଼ିଶାର ପାଠ)

ଇଚ୍ଛାବିଗଣରେ ଅଛି (ପୃ. ୮୧)
 ମୋର ନାହିଁ ମରଣରେ ଚିନ୍ତା
 ତନ୍ତୁ ପାଇବ ଯେବେ ବଞ୍ଚିବୁ
 ନିଜ ଅଂଶେ ବୁଦ- ଗଣ ଲାଜ ହେଉ
 ମୋରେ ଏମନ୍ତ କରୁ ବ୍ୟାଧିରେ
 ଦୋଷାଧୁ ।
 ତା'ର ଲାଜା ଗମନସରଣୀ
 ତହିଁ ଯାଇ ରହୁ ମୋ ଧରଣୀ
 ପ୍ରିୟା ଲାଗି ଯେବେ ଏ ପ୍ରାଣ ତେଜବି
 ତେବେ ହେବ ରସିକ-ଅଗ୍ରଣୀରେ
 ଦୋଷାଧୁ ।

ଏଠାରେ ଦେଖାଯାଏ, ଉଦ୍ଭୂତ ଶ୍ଳୋକରେ ପଞ୍ଚି ମହାବୁଦରେ
 ନାୟକଶରୀର ପଞ୍ଚି ମହାବୁଦ ବିଲୀନ ହେବାର ବର୍ଣ୍ଣନା
 କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଇଚ୍ଛାବିଗଣର ଉଦ୍ଭୂତରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ
 ବୁଦର ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ପୃଥ୍ବୀ ଅଂଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ସେତିକି ହୁଏ; ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚ ଶ୍ଳୋକରେ ‘ଇଚ୍ଛା’ର ଚରଣ
 ଯେଉଁଭଳି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ପୁରାଣିକାର *

ସମ୍ଭବ । ସୁତରାଂ, ଏଠାରେ ଗ୍ରେମିକଗ୍ରେମିକାଙ୍କର ଦର୍ଶନ — ରଥା
କରିବା ଯଥାର୍ଥ ବୋଧ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀର ମୂଳଭାଗ ‘ଗୁଟ
ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀ’ର ବିଷୟ ଅନୁସାରେ ହୋଇଥିବାରୁ, ତହିଁରେ ସେ
ଦୁଇଜଣର ଅବାଧ ମିଳନ ଅଦୌ ଅସାଂଭବ ହୋଇ ନାହିଁ ।
ସେହି ଚରିତ ସଙ୍ଗେ ଏଇ ଜବନିକାହାସ ପରସ୍ପରଠାରୁ ନିରାପତ୍ତ
ଗ୍ରେମିକଗ୍ରେମିକାଙ୍କ ଗ୍ରେମ—ସମ୍ପାପଣର ଚରିତମୂଳକ ଶକ୍ତିକାବ୍ୟ
ଯୋଗ କରି ଦଥ ମିଳାରୁ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ
ବାର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ଏହା କାବ୍ୟଗଠନ-କୌଶଳଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଭିନବ ।

ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା ଗ୍ରେମିକତାର ପ୍ରକାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଂସ୍କୃତ
ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । କେତେକ
ସମାଲୋଚକଙ୍କ ମତରେ, କବି ବିଞ୍ଜଣ କାଳିଦାସଙ୍କର କାନ୍ତ-କୋମଳ-
ପଦାବଳୀର ଜଣେ ଉପାସକ । ସୁତରାଂ, ଗ୍ରେମିକର କୋମଳ ଭାବ
ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ କମ୍ପ-କବିତ୍ୱ-କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ
କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଏକାନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିବାକୁ
ଗଲେ, ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କର କବିତାରେ ପଦ ସଂଯୋଜନର ସେଇ
ଲଳିତା, ଗୁରୁତ୍ୱ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୌକୁମାର୍ୟ ରକ୍ଷିତ ହୋଇ
ପାରି ନାହିଁ ।

ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା.—

ସଂସ୍କୃତରେ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ ନାମରେ ଶକ୍ତି ଏ କବିତା
ସୁସ୍ଥକ ଦେଖାଯାଏ । ନାମରୁ ଜଣାଯାଏ, ଏଥିରେ ପଞ୍ଚଶ (୫୦)ଟି
ମାତ୍ର ଶ୍ଳୋକ ଅଛି । ‘ବିଲ୍ୱହଣ’ ଏହାର ରଚୟିତା । ଅନେକ ଦଳ
ତଳେ ମୂଳଶ୍ଳୋକ ଶୁଦ୍ଧିକ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।
‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ‘ଗୌରୀସୁରତ ପଞ୍ଚାଶିକା’,

“ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶ ପଞ୍ଚାଶିକା” ଓ “ଶଶିକଳା ପଞ୍ଚାଶିକା” । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣରେ ଏହା ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । କବି ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶ’ଙ୍କ ରଚିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି ‘ବର୍ଣ୍ଣ ସୁନ୍ଦରୀ ନାଟକ’, ‘ନିଲ୍‌ଦ୍‌ଶ ଚରିତ’, ‘ବିଜ୍ଞାନ ଚରିତ’, ଓ ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶୀୟ କାବ୍ୟ’, ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶୀୟ କାବ୍ୟ’ ହେଉଛି ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶଚରିତ’ ଠାରୁ ଅଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ସେ ଯାହା ହେଉ, ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ରହସ୍ୟ ବୁଝିବାପାଇଁ ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶ ଚରିତ’ ବିଶେଷ ସହାୟକ । କାରଣ ତହିଁରୁ କବିଙ୍କ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ଜଣା ପଡ଼ିବ ଏବଂ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମାନ୍ତରାଳର ଅନ୍ତସ୍ମରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ଜଣା ପଡ଼ିବ ।

‘ଇଚ୍ଛାବଳୀ’ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଏକଶତ ଶ୍ଳୋକ ସନ୍ଧିବେଶିତ ହୋଇଛି । ତହିଁରୁ, ବିଶ୍ୟାତ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ରେ ଯେଉଁ ପରୂଷଟି ଶ୍ଳୋକ ଦେଖାଯାଏ, (ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପଦ ହେଉଛି ‘ଅଦ୍ୟାପି’ ବା ‘ଅଦ୍ୟ’) ସେହି ପରୂଷଟି ଶ୍ଳୋକ ଅନ୍ତରାଳରୁ ସନ୍ଧିବେଶିତ ହୋଇଛି । ତାହା ସୁଦ୍ଧା ଅର୍ଥାତ୍ ୨୩ ଓ ୨୪ ଛନ୍ଦରେ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାଶଟି ଶ୍ଳୋକର ସମାବେଶ ଦେଖାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକର ମୂଳ ଅନ୍ତରାଳରେ । ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ରେ କେବଳ କବିଙ୍କର ପ୍ରେମାନ୍ତରାଳ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାରୁ, ନାୟିକା ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଲଳା ବିଳାସକୁ ଭିତ୍ତିକର ଅନ୍ୟ ପରୂଷଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ଳୋକ ରଚିତ ହେବାରେ କିଛି ବିଚିତ୍ରତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅସ୍ପର୍ଶର କଥା, ଭରତରେ ‘ବିଲ୍‌ଦ୍‌ଶ ଚରିତ ସୁଦ୍ଧା ପଞ୍ଚାଶତ୍’ ଓ ‘ସୁଦର୍ଶନିକା’ ନାମରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି କାବ୍ୟ ମିଳେ, ସେ ଦୁଇଟିରେ ଥିବା ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ‘ଇଚ୍ଛାବଳୀ’ରେ ଥିବା “ସୁଦ୍ଧା ପଞ୍ଚାଶତ୍” ରୂପ ବିବେଚ୍ୟ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାମ୍ୟ ନାହିଁ ।

ସୁନା ଓରଅଶ୍ଵାଲ୍ ବୁଦ୍ଧ ଏକେନ୍ଦ୍ରିୟ ପକ୍ଷରୁ ତଦ୍‌ପତ୍ନୀକର୍ମ ମହୋଦୟଙ୍କଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ଯେଉଁ “ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା” ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ତହିଁରେ ଉପର ସୂଚିତ ଦୁଇଟିଯାକ ‘ସୁଦ୍ଧା ପଞ୍ଚାଶିକା’

ର ସମାବେଶ କରାଯାଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ରିକାର ମହୋଦୟ ଦର୍ଶାଇ-
ଛନ୍ତି ଯେ, ‘ବିଲ୍‌ହଣ ଚରିତ’ର ଉତ୍ତର ଭାରତୀୟ ପାଠ ଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣ
ଭାରତୀୟ ପାଠ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ‘ପୂର୍ବପୀଠିକା’ରେ ପ୍ରାୟ ୨୪୫ ଶ୍ଳୋକ
ଅଛି ଓ ତହିଁରେ ପୁଣି ପ୍ରାୟ ୨୦୦ ଟି ଶ୍ଳୋକ ଯୁକ୍ତହୋଇ ଥିବାର
ଅନୁମିତ ହୁଏ । ତେଣୁ ‘ପୂର୍ବପୀଠିକା’ର ମୋଟ ଶ୍ଳୋକ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ
୧୦୦ (ଏକଶତ) କହିଲେ ଚଳେ । କିନ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣଭାରତୀୟ ‘ପୂର୍ବ-
ପଞ୍ଚାଶତ୍’ରେ କବିଙ୍କର ଶବ୍ଦମାନ ଯେଉଁଭଳି ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି
ଉତ୍ତରଭାରତୀୟ ‘ପୂର୍ବପୀଠିକା’ ସହିତ ତାହାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।
ପୁଣି ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ପାଠକୁ ‘ପଞ୍ଚାଶତ୍’ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇ
ଥିଲେ ହେଁ ତହିଁରେ ପ୍ରକୃତରେ ୧୦୦ ଶ୍ଳୋକ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ।
କିନ୍ତୁ ‘ଲଞ୍ଜାବଣ’ରେ ମୁଖ୍ୟ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ‘ପୂର୍ବପୀଠିକା’
ରୂପେ ଷଷ୍ଠ ସ୍କନ୍ଦ ଓ ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଦରେ ଯେଉଁ ପର୍ୟୁଷ୍ଟ ଶ୍ଳୋକ
ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ଉତ୍ତରଭାରତୀୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତୀୟ ‘ପୂର୍ବପୀଠିକା’
ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ‘ବିଲ୍‌ହଣ ଚରିତ ପୂର୍ବ ପଞ୍ଚାଶତ୍’ ଠାରୁ
ଭିନ୍ନ ।

‘ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକା’—

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ରିକାର ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ,
‘ଗୌରପଞ୍ଚାଶିକା’ ନାମରେ ଯେଉଁ ଏକାଧିକ ଶ୍ରେକାବ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ
ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ମୟକର ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେ
ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖାଇ ଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା କରିଥିବା
ତିନୋଟି ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ୧୫୦ ଶ୍ଳୋକ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ୫୫
ଶ୍ଳୋକ ସମାନ । ସେହି ପାଞ୍ଚଟି ଶ୍ଳୋକ ହେଉଛି—ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଦର
ପ୍ରଥମ, ଦ୍ଵିତୀୟ, ଏକାଦଶ, ଦ୍ଵାଦଶ ଓ ଦଶମସ୍କନ୍ଦର ଏକବିଂଶ ଶ୍ଳୋକ ।

ଏହି ବିଶ୍ୟାତ ପଞ୍ଚାଶିକା ବା ୫୦ ଟି ଶ୍ଳୋକ ଉତ୍ତର ଭାରତୀୟ
ପାଠରୁପେ ଅଭିହିତ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ଦକ୍ଷିଣଭାରତୀୟ

ପାଠରେ ଏହି ‘ପଞ୍ଚାଶିକାର’ ୫୦ଟି ଶ୍ଳୋକ ପରେ ଅଦ୍ଭୁତ କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ ଅଛି । ଇଚ୍ଛାବଶରେ ସେଇ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ସମାବେଶିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେହିଭଳି ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳରେ ଉଜ୍ଜୀବିତ ହେଉ । ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରୁ ପାଠରେ ଯେପରି ପଞ୍ଚାଶ ଶ୍ଳୋକ ପରେ ଅଉ କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ ଦେଖାଯାଏ, ସେହିପରି କାଶ୍ମୀରରେ ମିଳୁଥିବା ପଞ୍ଚାଶିକାରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ଅଛି ।

‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ବାସ୍ତବ ଘଟଣା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କି ନୁହେଁ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ନାନା ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ନାନାମତ । କିନ୍ତୁ ପାଠକ ‘ତଦ୍‌ପକ୍ଷୀକର ମହୋଦୟଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ପୁସ୍ତକର ମୁଖବନ୍ଧ ଏଥିଲଗି ପାଠ କରି ପାରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ଅଲୋଚନା ଓ ବିବରଣୀ ଅଗ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଉ ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟର ସ୍ମରଣ ଦେବା ଏକାନ୍ତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେହୁଏ । ତାହା ହେଉଛି ‘ବିଲୁହଣ ପଞ୍ଚାଶତ୍ ପ୍ରଭୁତ୍‌ରମ୍’ (ବିଲୁହଣକ ପରୁଣ ଶ୍ଳୋକର ଉଦ୍ଧୃତ) । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି, “ନରେନ୍ଦ୍ର ତନୟା ସଞ୍ଜଲିତମ୍” । ଏଥିରେ ଠିକ୍ ବିଖ୍ୟାତ ପଞ୍ଚାଶିକା ଭଳି ‘ଅଦ୍ୟାପି’ ଶବ୍ଦରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଶ୍ଳୋକ-ମାନଙ୍କରେ ଶକ୍ତିସମାପ୍ତର ବିରହାକ୍ରାନ୍ତର ଅଭବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଛି । ରଚନାର ଲଳିତ୍ୟ, ଗୁଣ୍ଠନ, ସୌକୁର୍ମାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୃଙ୍ଗାର ଭାବଶାଳିତାରେ ଶକ୍ତିସମାପ୍ତର ଏହି ପଞ୍ଚାଶିକା ବିଖ୍ୟାତ ପଞ୍ଚାଶିକାଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ବିଲୁହଣ କାଶ୍ମୀରଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ପରି-ଭ୍ରମଣ କରି, ବହୁ ଶକ୍ତିସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିଥିବା ଏକ ଆଦିଦ୍ରାସିକ ଘଟଣାରୁପେ ଗୁପ୍ତତ ହୋଇଥାଏ । କେତେକଙ୍କ ମତରେ, କାଶ୍ମୀରର ବିଖ୍ୟାତ ବିଦ୍ୟାପତି ବିଲୁହଣ ଓ ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର କବି ଦୁଇଜଣ

ବ୍ୟକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ସବୁ ମତମତାନ୍ତରର ଅବତାରଣା
ଅବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ।

ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ 'ଏହି ପଞ୍ଚାଶିକାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି ।
ଗୁଜରାଟ 'ଶଶିକଳା ବରଦହତାପ' ଏହାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
କାରଣ ନାହିଁ କାର ନାମ 'ଶଶିକଳା' ବୋଲି କେତେକଙ୍କ ଲେଖାରୁ
ଜଣାଯାଏ । ଜୈନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂସ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି
ଚରିତ ପରିବେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଶିବାଜୀଙ୍କର ସମସାମୟିକ ବିଠଲ୍
ନାମକ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଏହାକୁ ମରାଠୀରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏପରି କି
Sir Edwin Arnold ଇଂରାଜୀରେ ଏହାର ଏକ ପ୍ରକାର
ମର୍ମାନ୍ତବାଦ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଅଂଶରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ତଦପଣୀ କରୁକ ସଂସ୍କରଣର
ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ସେ ଯେଉଁ ପରୂଷ ଶ୍ଳୋକକୁ
'ଗୌର ପଞ୍ଚ ଶିକା' ରୂପେ ସମ୍ପାଦନା କରିଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଉତ୍ତର
ଭାରତୀୟ ପାଠ ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି । ଏହି ପାଠ ସହିତ 'ଇଟାବଣ'ର
ଅଳ୍ପମ ନବମ ଦଶମ ସ୍କନ୍ଦରେ ସମାବେଶିତ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରାୟ ପୁରାପୁର
ସାମ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ—(କ)—କେତେକ ସ୍ଥଳରେ
ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କର ଅନୁକ୍ରମିକତାରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ଯେପରିକି ଏଗାର
ଓ ବାର ସଂଖ୍ୟକ ଶ୍ଳୋକର ତମ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଛି, (ଖ)—ଅନ୍ୟ
କେତେକ ସ୍ଥଳରେ କେତେକ ଶବ୍ଦର ବିଭିନ୍ନତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—
ପାଦଟୀକାରେ ସେହିଭଳି ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପାଦନାରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କ
ଭବନସ୍ଥରସ୍ଥିତ ସଗ୍ରହ-ଶାଳାର (ସୁଧିଅମ୍) ପୋଥିଟିକୁ ମୁଖ୍ୟ
ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶା-ସାହିତ୍ୟ-ଏକାଡେମୀ ଗଠିତ
ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ସେକ୍ରେଟରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ପ୍ରାଣନାଥ ମହାନ୍ତି ଏମ୍. ଏ., ଅଇ. ଏ. ଏସ୍. ସଭାପତିତ୍ବରେ
ମିତ୍ରକଥମ୍ବର ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପାଦନାଦି ସଂପର୍କରେ ଏକ କମିଟି ଗଠିତ

ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେଇ କମିଟି ମତେ ଏ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପାଦନାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ପୋଥିଟିର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ନ ଥିବାରୁ ନକଲ ହେଲେ ବେଳେ ତାହା ବହୁ ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ପୋଥିର ନକଲ ଏବଂ ପୁନାରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ରେୟ ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀକାରକ ଖଣ୍ଡିଏ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’, ଏ ଦୁଇଟିର ସାହାଯ୍ୟରେ କାବ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପାଦନା କରାଯାଇଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପୋଥିଟି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମିଉଜିଅମ୍ ପୋଥିରେ ନବ ହୋଇ ଯାଇଥିବା କେତୋଟି ପଂକ୍ତି ପୁରଣରେ ତାହା ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ମୂଳ ପୋଥି ସହଜତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଥିର କିମ୍ବା ପୁନା ପ୍ରକାଶିତ ‘ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକା’ର ପାଠରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି, ସେଠାରେ ପାଦଟୀକାଦ୍ୱାରା ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି । ପୁଣି ଅର୍ଥର ସେ ଭଲ ଗୁରୁତର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଘଟାଇ ନ ଥିବା କେତେକ କବିତାଂଶର ପାଠାନ୍ତର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଥିରେ ଲକ୍ଷିତ ହେବାରୁ ପରିଶିଷ୍ଟରେ ସେ ସବୁ ଦିଆଯାଇଛି ।

ସଂସ୍କୃତ ଅନରକ୍ଷିତ ପାଠକଙ୍କର ଅବଗତର ସୌକର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକାନ୍ତରର ଅନ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ଏଥିରେ ସଲିବେଶିତ କରାଯାଇଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୂଳଶ୍ଳୋକର ମର୍ମ ଓ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ମର୍ମ ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସର୍ଜନମୂଳକ ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କ ମୁଦ୍ରାର ପ୍ରକାଶ କେଉଁଠାରେ ଓ କେତେ ପରିମାଣରେ ହୋଇଛି, ତାହା ସହଜରେ ବୁଝି ହେବ ।

ପାଦଟୀକାରେ ମିଉଜିଅମ୍ ପୋଥିଟିକୁ ‘କ’ ରୂପେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପୋଥିଟିକୁ ‘ଖ’ ରୂପେ ଏବଂ ପୁନା ପ୍ରକାଶିତ ପୋଥିଟିକୁ ‘ଗ’ ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଶା ମୁଦ୍ରାମଣ୍ଡଳରେ ଥିବା ପୋଥି ସାହାଯ୍ୟରେ ‘ଇଚ୍ଛାବତୀ’ର ଅଲେଖନା କରି ପଣ୍ଡିତ ଶାଳମଣି ମିଶ୍ର ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ, ‘ଗୌର-

ପଞ୍ଚାଶିକା'ର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଇଚ୍ଛାବଶର ପଞ୍ଚ ଓ ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଦରେ ସଲ୍‌ବେଶିତ ଓ ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚାଶତ୍ତର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଇଚ୍ଛାବଶର ୮ମ, ୯ମ ଓ ୧୦ମ ସ୍କନ୍ଦରେ ସଲ୍‌ବେଶିତ । ଏ ଅନୁସାରେ ଦେଖିଲେ, ଭରତରେ ଯେଉଁ ୫୦୫ ଶ୍ଳୋକ ‘ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକା’ ରୂପେ ସୁପରିଚିତ (ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଅଦ୍ୟାପି ବା ଅଦ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଅଛନ୍ତି), ସେଇ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ସେଇ ବିଖ୍ୟାତ ନାମରେ ବୁଝାଯାଉନାହିଁ । ଛଦ୍ମତରେ, ପ୍ରଥମରେ ଛଦ୍ମେ ଓ ପରେ ପ୍ରୟୋଜନିତା ହେବା ସ୍ୱାଭବିକ । ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପଞ୍ଚ ଓ ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଦର ଶ୍ଳୋକାବଳୀ ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକା ରୂପେ ବା “ଗୌର-ପୂର୍ବପଞ୍ଚାଶିକା” ରୂପେ ନାମିତ ହୋଇ, ଅନ୍ୟ ତିନୋଟି ସ୍କନ୍ଦର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚାଶତ୍ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଭରତରେ ସେହି ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚାଶତ୍ ହିଁ ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକା ରୂପେ ପରିଚିତ ।

ଅତ୍ତର ମଧ୍ୟ, ପୂର୍ବ ପଞ୍ଚାଶତ୍ତର କବି କିଏ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମତମତାନ୍ତର ଅଛି, କିନ୍ତୁ ‘ଅଦ୍ୟାପି’—ସୂଚିତ ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକାର କବି ବଲ୍ଲଦ୍ୱୀଶ ବୋଲି ଧରାଯାଇ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସୁଧିୟମ୍ ପୋଥି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଖ୍ୟାତ ଗୌର ପଞ୍ଚାଶିକାର କବି ହେଉଛନ୍ତି ‘ସୁନ୍ଦର ଗଜକୁମାର’ । ଏହାଙ୍କର ପରିଚୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଶ୍ରୀ ମିଶ୍ର ପ୍ରସଙ୍ଗବିମ୍ବେ ବନମାଳୀ ଦାସଙ୍କ ‘ଗୁଡ଼ ଇଚ୍ଛାବଶ’ ଓ ପ୍ରତାପ ରାୟଙ୍କର ଶଶିଶେଖର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତବ୍ୟ (ନବଜୀବନ, ୩ୟ ବର୍ଷ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା ଓ ୩ୟ ସଂଖ୍ୟାର ଇଚ୍ଛାବଶ କାବ୍ୟ ତଥା ଗୁଡ଼ ଇଚ୍ଛାବଶବିଷୟକ ଆଲୋଚନା) ।

ଶ୍ରୀ ୧୯୧୫ ରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ‘ବଲ୍ଲଦ୍ୱୀଶ କାବ୍ୟ’ର ଯେଉଁ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି । ତାହାର ଉତ୍ତରଭାଗ ଶେଷ ଭାଗରେ ବିଖ୍ୟାତ ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକାର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକର ଅନୁବାଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କାବ୍ୟଟିର ମୁଖବନ୍ଧରେ ସେ କହି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଗୌର-ପଞ୍ଚାଶିକା ଓ

ତେଲୁଗୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ମୁଦ୍ରାତ ବଲ୍ଲଭଣ ଚରିତର ଶ୍ରେଣୀକରଣକ ଅନୁବାଦ କରି ଏକଟି ସମାବେଶ କରିଛନ୍ତି ।

ତା'ପରେ ଏ କାବ୍ୟର ଭାଷା ଓ ଛନ୍ଦ । ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କ ସମୟର ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଅଜ୍ଞର ଭାଷାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ 'ଜାଲାରଳ'କୁ ଜାଲାରଳ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ଏଭଳି ପ୍ରମାଦ (?) ପ୍ରାୟ ସବୁ ତାଳପଟି ପୋଥିରେ ଦେଖାଯାଏ । ମନେହୁଏ, ସେତେବେଳେ କଥିତ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦଟିର ଏ ରୂପ ହୁଏତ ଥିଲା ଏବଂ କବି ତାହାହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶିତ 'ଗୋପୀଚନ୍ଦନ' କାବ୍ୟରେ ଯୋଥିର ଏଭଳି ପାଠକୁ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । 'ଶ' 'ସ' ଓ 'ଷ'ର ପ୍ରସ୍ତୋତରେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳର ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାର ଦାବୀ କରେ, ବହୁସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଘର୍ଷର ପ୍ରସ୍ତୋତ ମଧ୍ୟ ଅପାତତଃ, ଅଧୁନିକ ବିଚାରରେ, ଦୃଷ୍ୟ ପ୍ରଗତ ହୁଏ । ଏହା ଛଡ଼ା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱରର ନାମ ଶୁଣିଲେ ଯେଉଁ-ପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ଅକ୍ଷର-ବନ୍ଧର ପଦାବଳୀ ଚିତ୍ତପଟରେ ଅଙ୍କିତ କରି ନେଉ, ତାହା ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ କବିତା ପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତୋତ କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତେବେ, ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ସବୁଟି ସମତା ଦେଖାଯାଏ ଓ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ବର୍ଣ୍ଣର ଅଭାବରେ ପଠନଭଙ୍ଗୀ ବିକୃତ ହୋଇ ପଡ଼େ, ସେ ସ୍ଥଳରେ, 'ବୋଲି'କୁ 'ବୋଲନ୍ତେ', 'କହ' କୁ 'କହିଣ' ରୂପେ ପରିଣତ କରିବା ବିଶେଷ ଅସଙ୍ଗତ ପରି ପ୍ରଗତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ତାହାହିଁ କରାଯାଇଛି ।

ଅନୁମିତ ହୁଏ, ଏହା ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାର ରଚନା । ଅନଙ୍ଗଭେଷା ଓ ଶ୍ରୀରାମ ବିଳାସର ଅଲେଖନା ଲାଗି 'ରଞ୍ଜାବଣୀ' ଯେଉଁକି ଅଲେଖପାତ କରିବ, ମଧ୍ୟଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର ସ୍ୱରୂପ ନିରୂପଣରେ ତେତିକି ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଅଶା ।

ଗୌରୀକୁମାର ବ୍ରହ୍ମ ।

ବିଷୟ ସୂଚୀ

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ:—ଜଗନ୍ନାଥ ବନ୍ଦନା—ଇନ୍ଦ୍ରସରା, ଅମ୍ବସରା ନୃତ୍ୟ,
କଳାବନ୍ତ ଓ କଳାବତୀଙ୍କର ପ୍ରମଉଠା—ଫଳରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ
ଜନ୍ମ ହେବା ଲାଗି ଅଭିଶାପ—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଛାନ୍ଦ:—ସ୍ୱେଜସଜ୍ଜକ ଗୃହରେ ଇଚ୍ଛାବତୀରୂପେ
କଳାବତୀର ଜନ୍ମ—କପାଳୀ ମଠରେ ବିଦ୍ୟାଧୟନ,
କଳାବନ୍ତ ଗରବର ମଧୁପୁର ରାଜଭବନରେ ମଧୁକରରୂପେ
ଜନ୍ମ—କପାଳୀମଠରେ ଅଧ୍ୟୟନ, ଇଚ୍ଛାବତୀ ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ
ଓ ପ୍ରଣୟ ।

ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ:—ଗଣେଶଚତୁର୍ଥୀଦିନ ମଧୁକର ଓ ଇଚ୍ଛାବତୀ-
ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ୟାନରେ ପୁଷ୍ପ ଚୟନ—ପ୍ରେମର ଉନ୍ମାଦ-ମଧୁକର
କଣ୍ଠରେ ଇଚ୍ଛାବତୀର ବରଣମାଳା ପ୍ରଦାନ ।

ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ:—ଇଚ୍ଛାବତୀର ଯୌବନୋଦ୍ଗମ ପରେ ରାଜାଙ୍କ
ଆଦେଶରେ ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା
—ତେଣେ ଇଚ୍ଛାବତୀକୁ ନ ଦେଖି ମଧୁକରର ବିରହ
ବେଦନା । ସେହି ସମୟରେ ଇଚ୍ଛାବତୀର ଦାସୀଦ୍ୱାରା
ମଧୁକରକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ପ୍ରଦାନ ।

ପଞ୍ଚମ ଛାନ୍ଦ:—ମଧୁକରର ବିରହ ଫଳରେ ମିଳନ ପିପାସା
ବୃଦ୍ଧି, ଦାସୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜେମାର ଅନ୍ତଃପୁରକୁ କୁମାରର
ଆଗମନ ।

ଷଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ—ଅନ୍ତଃପୁରରେ ସମ୍ଭାଷଣ ଓ ଇଚ୍ଛାବଞ୍ଚିତ୍ବାସ୍ ନାନା
ଆଶଙ୍କା ଓ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରକାଶ ।

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ—ଅନ୍ତଃପୁରରେ ମଧୁର ମିଳନ ଓ କାଳଯାପନ
ଦିନେ ପ୍ରହରାକ୍ରମ ଧୃତ ଓ ରଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ନୀତି ତଥା
ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ରଜାଦେଶ ।

ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦ—ବଧ ଭୂମିରେ କାମବିହ୍ୱଳ-କୁମାରର ସୁଲଳିତ-
ପଦବନ୍ଧରେ ଇଚ୍ଛାବଞ୍ଚିତ ରୂପ ଗୁଣ ଓ ସମୋଗାଦି ବର୍ଣ୍ଣନା ।

ନବମ ଛାନ୍ଦ ଓ ଦଶମ ଛାନ୍ଦ—ପୂର୍ବ ଛନ୍ଦପରି ରୂପଗୁଣାଦି
ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଦୁଃଖରେ ମିଥୁନାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିବା । ଶେଷରେ,
ନାରଦଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରେମିକ ଯୁଗଳର ପୁଷ୍ପଜନ୍ମ, ବୃନ୍ଦା
ବର୍ଣ୍ଣନା, ରଜାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ-ବୋଧ ଓ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର
ବିବାହ ସମର୍ଥନ-ସୁଖରେ କାଳଯାପନ ।

ଉଚ୍ଛ୍ଵାସତା

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାୟୈ ନମଃ

ସ୍ଵର—ମଞ୍ଜଳ ଗୁଞ୍ଜସ୍ଵ

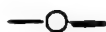
ଜୟ ଜୟ ନୀଳାଦ୍ରି ମଣ୍ଡନ ଗୋବିନ୍ଦ ।
ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର ମାନସ-ହଂସ ପରମାନନ୍ଦ । ୧ ।
ସାରଦା ସିନ୍ଧୁଜା ବେନି ପାଶେ ଖଟନ୍ତି ।
କର ପଦ ଯୋଡ଼ି ଉଭା ପଦ୍ମ ପତ । ୨ ।
ଜାତୀ, ଯଥୀ, ମଞ୍ଜୀ ଯେ ବିବିଧ କୁସୁମ ।
ପ୍ରତି (ପଡ଼ି) ପ୍ରତି ଉରେ ବିଶେ ସୁଅଭିରମ । ୩ ।
ଦିମୁଣ୍ଡି ଉପରେ ଶୋଭା ଦୟାଶାବୁଳ
ନବସନ ନନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀମୁଖ ମଣ୍ଡଳ । ୪ ।
ରତନ ଜଡ଼ିତ ଚିତା ଲଲିତ ଶୋଭା ।
ନିର୍ମଳ ନଭେ କି ଗ୍ରହ ମଣ୍ଡଳ ଆଭା । ୫ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପରେ ଶୋଭିତ ଅଳଙ୍କା ଆବଳୀ !
 ନାଳ ପଦ୍ମ ବେଢ଼ି କି ସେ ମଧୁପ ମିଳି । ୭
 ନୟନ ଯୁଗଳ କିସେ ଶ୍ଵେତ କମଳ ।
 କିବା ବେନିହଂସ ଖେଳେ କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳ । ୮
 କିସେ ଭକ୍ତ ଅସ ତମିର(କୁ) ମିହିର ।
 ରମା ହୃଦୟ କମଳନା ଦିନକର । ୯
 ଦିଉଡ଼ି ତରସେ ଶୋଭା କଳା ଶ୍ରୀମୁଖ ।
 ଦେଖିବା ମାନ୍ଦବେ ଖଣ୍ଡେ ଅଶିଳ ଦୁଃଖ । ୧୦
 ସୁମନା ମଣ୍ଡନ ରମାହୃଦ ଚନ୍ଦନ ।
 ଆଜ୍ଞା ହେଉ ମୋତେ ପ୍ରଭୁ ଜଗମୋହନ । ୧୧
 ରଞ୍ଜିବଇ ଇଚ୍ଛାବତୀ ନାମେଶ ଗୁହ ।
 ଉପିକଜନକ ଏଥେ ବଦ୍ଧୁ ଆନନ୍ଦ । ୧୨
 ସୁରରାଜା ସୁରରାଣେ ଘେନି ସଙ୍ଗରେ ।
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ହେମ-ଅଚଳ-ଶିରେ । ୧୩
 ନାନା ତରୁ ପୁଷ୍ପ ଭରେ ଅବନୀ ଲମ୍ବି ।
 ଭୃଂଙ୍ଗ ପିକରଣ ରୁଡେ ହୋଇଛି ରଙ୍ଗି । ୧୪
 ଧୀରେ ଧୀରେ ବହଇ ମଳୟ ସମୀର,
 ମଳୟୁଜ ଗନ୍ଧେ ପୁରେ ଅଚଳ ବର । ୧୫
 ହୀଡ଼ା କରେ କୁରଙ୍ଗ କୁରଙ୍ଗୀ ସଙ୍ଗତ ।
 ନାନା ପକ୍ଷିଗଣ ତହିଁ କରନ୍ତି ରୁଡ଼ । ୧୬
 ବିବିଧ ରତ୍ନ କୁଟ୍ଟମେ ଶୋଭେ ଅବନୀ ।
 ବରଷେ ମଧୁପରାଗ କୁସୁମ ଘେନି । ୧୭
 ରୁମ୍ଭନ୍ତି ଅବନୀ ତଳେ ମଞ୍ଜୁ ଭ୍ରମଳ ।
 ଯବନେ କର୍ମିତ କାହିଁ ତରୁ ମଣ୍ଡଳ । ୧୮

କେତୁଠାରେ ଶୋଭିତ ଆରମ୍ଭ ପ୍ରଦେଶ ।
 କାହିଁ ମରକତଚୟକର ପ୍ରକାଶ । ୧୮।
 କେବଣ ଭୁଞ୍ଜି ମ ବଜ୍ର ସାରେ ନିର୍ମିତ ।
 ବଇଚ୍ୟୁର୍ଯ୍ୟ ମଣିଗଣ କାହିଁ ଶୋଭିତ । ୧୯।
 ତହିଁ ପାଶେ ବହୁଛନ୍ତି ସୁର ସରିତ ।
 କନକ କମଳଚୟେ ଅତି ଲଳିତ । ୨୦।
 ତଥୁ ପାଶେ କଳ୍ପତରୁ ଗଣ ଶୋଭିତ ।
 ବିକାଶ କୁସୁମ ଗନ୍ଧେ ଆମୋଦ ଚିତ୍ତ । ୨୧।
 ନୀଳାଂଶୁ ଭ୍ରମର କୋକିଳ କୁଜନ୍ତ ।
 କଳ କଣ୍ଠ କଳ କଣ୍ଠୀ ସୁଜି ଶେଲନ୍ତ । ୨୨।
 ସର୍ବାଦା ଯହିଁରେ ସଦ ରତ୍ନ ବିଶ୍ରାମ ।
 ଦେଶନ୍ତେ ମୁନି ହୃଦୟେ ଜାଗଇ କାମ । ୨୩।
 ସେ ବନେ ମିଳିଲେ ଅପସର ନିବୟ ।
 ଏକ ଆରକରେ କାନ୍ତେ ହୋଇ ଅଧୟ । ୨୪।
 ତୋଳନ୍ତି ବିବିଧ ପୁଷ୍ପ ଶ୍ରୀହନ୍ତ ତହିଁ ।
 ଅନଙ୍ଗ ମଦରେ ନିଜ ଈଶନ ହରଇ । ୨୫।
 ଏ ମନ୍ତ୍ରେ ଆଦେଶ ଦେଲେ ସୁରରାଜନ ।
 ଅସ୍ତ ଚିହ୍ନରଥ ଅପସର ଘେନିଣ । ୨୬।
 ମନୋରମ ବାଳୀ (ଗଣ ?) କର ତୁ ମେଳ ।
 ଦେଖି ତା ଆନନ୍ଦ ହେବେ ସୁରମଣ୍ଡଳୀ । ୨୭।
 ଆଞ୍ଜୁପାଇ ସଭୁରେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ପତି ।
 ଘେନି ଅପସର ଗଣ ମିଳେ ତଡ଼ିତ । ୨୮।
 କଳାବନ୍ତୀ କଳାବତୀ କାମେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ।
 ହୋଇଣ କରନ୍ତି ଶ୍ରୀହା ଦ୍ଵାରିଣ ଈଶନ । ୨୯।

ଚିହ୍ନରଥ ଆଦେଶ ନକଲେ ଆଦର ।
 ଡେଇଁଲେ ସନ୍ତତେ ସୁର ସୁଜନ ବର । ୩୦
 ଏମନ୍ତେ ସକଳ ସୁର ନାଗରାଜଣ ।
 ଦେଖି ହସି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ସୁର ସୁଜନ । ୩୧
 ବିବିଧ ନୃତ୍ୟ କରିଣ ନାରଦମନ ।
 ଆଜ ହରିଲେ ଜାଣିମା ଚତୁରା ପଣ । ୩୨
 ଶୁଣି ତା ବିବିଧ ଲଳା କରେ ଚତୁରା ।
 ଉଦ୍‌ଗୀ ମେନକା ତଳୋଡ଼ିମା କୁମରା । ୩୩
 ସୁକୁମାରୀ ହରିଣୀଲେଚନା ରତନା ।
 ଗୁଡାଚୀ, ସୁକାନ୍ତ, ରମ୍ଭା, ବସୁ ସୁମନା । ୩୪
 ମଦାଳସୀ ମିଶ୍ରକେଶୀ, ରାଧା, ଭୁରଙ୍ଗୀ ।
 ସଜନା (?) ଜୟନ୍ତା ଭଦ୍ରା ସାରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗୀ । ୩୫
 ଏ ଆଦି ଯେତେକ ସୁରଜନା ନିକର !
 ନୃତ୍ୟ ରଙ୍ଗେ ମୁନି ଚିତ୍ତ ହୋଏ ଅପୁର । ୩୬
 ଦେଖି କହେ ସୁରପତି ଭୁବରୁ ଶୁଣ ।
 କଳାବତୀ ନୃତ୍ୟ ହରୁ ରଖିକ ମନ । ୩୭
 କର ସୁଗ ଯୋଡ଼ି କହେ ଗନ୍ଧର୍ବ ନାଥ ।
 କଳାବନ୍ତୀ କଳାବତୀ ନାହାନ୍ତି ଏଥ । ୩୮
 ଧୀରା ରସରେ ମାତଣି କାହିଁ ରହିଲେ ।
 ଶୁଣି ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଶତୀପତି ଶାପ ଦିହିଲେ । ୩୯
 ଭୁମ୍ଭେ ବେନି ଜନେ ହୁଅ ମଞ୍ଚରେ ଜାତ ।
 ଜାଣି ଇନ୍ଦ୍ର, ଶାପେ ହେଲେ ଅତି ଆରତ । ୪୦
 ଭୁବିତେ ମିଳିଲେ ସୁରପତି ଶୁମୁର ।
 ପ୍ରଣାମ କରିଣ ବେନି ଯୋଡ଼ନ୍ତି କର । ୪୧

ଭୃତ୍ୟ ଜନେ ପ୍ରଭୁ କମ୍ପା କରୁଛୁ ଶେଷ ।
 ଶାପ ପ୍ରତିକାର ଆଜ୍ଞା ହେଉ ସୁରେଶ । ୪୨।
 ଶୁଣି ଶତୀପତି ହୋଏ ହରଷ ମନ ।
 ତୁମ୍ଭେ ବେନି ଜନ୍ମଲଭ ରଜଭବନ । ୪୩।
 ଯେଣୁ ଏଥେ ରତି ରସେ ହେଲ ଉଦ୍ଧତ ।
 ତେଣୁ ବେନି ଜନେ ହେଲ ରୁଦ୍ଧତ (?) ଚିତ୍ତ । ୪୪।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରତି ରସେ ପରଭବ ପାଇବ ।
 ପୁଣି ବେନି ଜନେ ତୁମ୍ଭେ ସଙ୍ଗତ ହେବ । ୪୫।
 ଶାପ ପ୍ରତିକାର ଏହୁ ଶୁଣି ତୁମ୍ଭର ।
 କିଛି ଦିନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଆସ ଅମର ପୁର । ୪୬।
 ନାଳାଦ୍ରୀ ନାଥଙ୍କ ପାଦପଙ୍କଜ ଚିନ୍ତି ।
 ନୃପ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ ଆନନ୍ଦ ମତି । ୪୭।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ

ସଗ-ବଞ୍ଚଳା ଶ୍ରୀ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନେ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ
 ଇନ୍ଦ୍ରଶାପେ ବେନି ଜନ ।
 ଅତି ଦୁଃଖମନେ ମଝିରେ ଜନମ
 ଲଭିଲେ ଆସି ବହନ । ୧
 ଅବନ୍ତୀ ପୁରେ ଶ୍ରେ— ଜଗଜ୍ଞ ରମିନୀ
 ହେଲି ମୃଗାଙ୍କ ବଦନୀ
 ଦିନୁ ଦିନ ସେ ବ— ବର ସୁକୁମାରୀ
 ଯେସନେ ହେମ ରଜନୀ । ୨

କେତେ ଦିନ ଅନ୍ଧେ ନୃପ ବୀରବର ।
ହଜାରି ଦୁଃଖ ଚଡ଼ତ ।

ନାନା ଉପବ୍ରତ ବିଧିକବି ନାମ
 ଯେଲେ କାର 'ରଜ୍ଜାବତୀ' । ୩

ନବୀନ ବାଳା ହୁ— ମାଗ୍ ସଙ୍ଗେ ସେନି
କରେ ନାନା ରଙ୍ଗେ ଲଳା ।

ବେଢ଼େ ଦିନ ଅନ୍ତେ ‘କପାଳୀ ମଠ’ରୁ
ପଠନେ ଲୋ ଅବଲା । ୪

ସଖା ଘେନି ସଙ୍ଗେ ବାଟିଲେ ଚତୁର୍ଥ
ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ରସ ।

ହସିବା ବୁଝିବା କହିବା ବୁଝିବି—,
ଲଭି ହୋଇଲୁ ହରଷ । ✽

ଏଥି ଅନନ୍ତରେ ସୁରେଶ ଶାସତରେ
ମଧ୍ୟବନ ରଜାପୁର

ଉତ୍କଳ ଲଭିଲା ‘କ’— ଲାବଣୀ’ ରହିବ
ସୁକୁପେ କୁସୁମ ଶର । ୭

ନୃପତି କେଶରୀ ନାନା ବିଧିକରି
ମନେ କରି ତା ବିଷୟ

ଭୁଲ ସୁବେଦିତ ହଜାରି କୁମର
ନାମ ଦେଲେ 'ମଧୁକର' । ୭

କେତେ କାଳ ଅନ୍ଧ ଦୁମର ରଜନ
ଉପବନେ ପରବେଶ ।

ବୁଲନ୍ତେ କାନନ ଦେଖନ୍ତେ ସୁରସ
ମନ ହୋଇଲୁ ଅବଶ । ୮

ଚିନ୍ତା ମନେ ରହୁ — କୁଞ୍ଜ ମ ଉପରେ
 ବସିଲ ରସିକ ମଣି ।
 ଏ ସମୟେ ତହିଁ ନାରଦ ପ୍ରବେଶି
 କହନ୍ତି ମଧୁର ବାଣୀ । ୯
 କି କାରଣେ ମନେ ବିରସ ତୋହର
 ନୃପ ତଳକ କୁମର ।
 ଶୁଣି କର ଯୋଡ଼ି କହଇ ବନୟ
 ହୋଇଣ ରସିକ ବର । ୧୦
 ତୁମ୍ଭେତ ସଜଳ ହୃଦ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ
 କିମ୍ବା ମୋତେ ପୁଚ୍ଛାକର ।
 ଏସନ ବଚନ ଶୁଣି ଧ୍ୟାନ ପରେ
 ଜାଣିଲେ ସେ ମୁନିବର । ୧୧
 ଶୁଣ 'ମଧୁକର' ଏ ମୋର ଉତ୍ତର
 ତୋର ସମାନେ ଅବଳା
 ଜାତ ହୋଇଅଛି ଭୋଜ ନୃସପୁରେ
 ଅମର ପୁର ମହିଳା । ୧୨
 ତୁହିତ ରାକ୍ଷସ ସେହି ଅପସର
 ଇନ୍ଦ୍ର ଶାପେ ତୁମ୍ଭେ ଜନ୍ମ ।
 ପୁଣି ବେନିଜନ ସଙ୍ଗତ ହୋଇବ
 ନ ଲଭ ମନେ ବିଭ୍ରମ । ୧୩
 ସେ ପୁରେ କପାଳୀ ପୁରରେ କୁମାରୀ
 ବିଦ୍ୟା ପଠନେ ନିରତ ।
 ତୁମ୍ଭେ ବେନି ବିଦ୍ୟା — ଅର୍ଥୀ ହୋଇ ଏବେ
 ସେଠାକୁ ତଳ ଭୁବିତ । ୧୪

ଆମ୍ଭ ଆଜ୍ଞାରୁ ତୋ— ର ତାର ପୀରତ
 ସେଠାରେ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ ।
 ତୋର ରୂପ ଦେଖି ଅବଶ୍ୟ ମଜ୍ଜିବ
 ପୁଣି ସେ ହେବ ତନ୍ମୟ । ୧୫
 ଏସନେ କହି ତରେହିତ ଜୟଣେ
 ହୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମା-ନନ୍ଦନ ।
 ତୁମର ମନ ହୁ— ନ ଛନ୍ନ ହୋଇଣ
 ପଥ ଗମନେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ । ୧୬
 ପିତା ମାତାକୁ ନ କହିଣ ସେ ପୁରେ
 ପ୍ରବେଶ ସେ ମଧୁକର
 ପୁର ଜନକୁ ପ — ବୁଝିଣ କପାଳୀ
 ମଠେ ମିଳିଲେ ଅଧୁର । ୧୭
 ବେନି କରଯୋଡ଼ି ଶିରରେ ନିବେଶି
 ଚରଣେ ପ୍ରଣାମ କରି
 ଅଗ୍ରେ ଉଭୟହୋଇ, ‘ବିନୟ ମୋହର
 ଶୁଣିବା ହେ ତପସୁର । ୧୮
 ମୋରେ ବିଦ୍ୟାମାନ କରିବ ପ୍ରଦାନ
 ମୁଁ ଶିଷ୍ୟପଣେ ଆଗତ ।
 ଏ ବିଚନ ଶୁଣି ତୋଷ ମନ ହୋଇ
 କଲେକ ସେ ସନମତ । ୧୯
 ଏମନ୍ତେ କପାଳୀ— ମଠରେ ସମସ୍ତେ
 ପଦନ୍ତ ବିଦ୍ୟା ନିତୟ ।
 ମଧୁକର ବିଦ୍ୟା ଅତିଶୟ ଦେଖି
 କପାଳୀ କଲେ ସଦୟ । ୨୦

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ କେତେଦିନ ଅନ୍ତେ
 ନୃପ ତଳକ ନନ୍ଦିନୀ
 କପାଳୀ ମଠେ ପରବେଶ ହୋଇଲ
 ନ ଘେନି ପ୍ରିୟ ସଜନୀ । ୨୧
 ଏକାନ୍ତେ ବସିଲେ— ଲେଖିଲ ସେ ରାମା
 ନାନା ବର୍ଣ୍ଣେ—ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ ।
 ଏସନ ସମୟେ ତାର ପୁରତରେ
 ମଧୁକର ଆସି ମିଳି । ୨୨
 ବିଧାତା ଘଟନ କେ ଆନ କରିବ
 ଶୁଣି ହେ ରସିକ ଜନ
 ଏସନ ସମୟେ ‘ଇଚ୍ଛା’ ହସ୍ତ ଖଡ଼ି
 ଗଡ଼ିଣ ଗଲ ବହନ । ୨୩
 ମଣ୍ଡପ ତଳରେ ପାଇଣ ପଡ଼ିଲ
 ଦେଖିଲ ନୃପନନ୍ଦିନୀ ।
 ଅଳପ ହସିଣ ମଧୁକରେ ଗୁହ୍ମି
 କହଇ ମଧୁର ବାଣୀ । ୨୪
 “ଶୁଣି ହେ କୁମର ଏ ମୋର ଉତ୍ତର
 ଖଡ଼ି ଆଣି ବେଗେ ଦିଅ ।
 ଗୁରୁଏ ଅଇଲେ ତଳବେ ଆମ୍ଭକୁ
 ଏତେ ମୋରେ ଦୟା ବହୁ” । ୨୫
 ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲ ବଦନ ପୋତଲ
 ନ କହିଲ କିଛି ତାରେ,
 ଶୁଣି ଅନାଇଲ ଅଭାଣା ହୋଇଲ
 ବନ୍ଦେ କହିଲ ତାହାରେ । ୨୬

ଶୁଣି ସଲକ୍ଷିତ ଭୁରଞ୍ଜୀ ନୟନ
 କଲ ତାରେ ସନମତ ।
 ଗୁରୁଏ ଜାଣିଲେ ଅସାର ହୋଇବ
 ବୋଲି ତଳିଲୁ ଭୁରିତ । ୩୩
 ଆଶା ନାଶା ଭୁତର ମଣ୍ଡନ
 ରସିକ କଣ୍ଠୋର ବର ।
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧାରୀ ଗୋକୁଳ ବିହାରୀ
 ନବୀନ ପଞ୍ଚମ ଶର । ୩୪
 ସେ କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ପଙ୍କଜ ମଧୁର
 ଲଳୟ ମଞ୍ଜୁ ହୋଇଣ ।
 ନୃପ ଧନଞ୍ଜୟ— ମନ ମଧୁକୁର
 ନିରନ୍ତରେ ମଳ୍ଲେ ପୁଣ । ୩୫

ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ—କନଡା)

ଏମନ୍ତେ କେତେହେ ଦିବସ ଗମନ୍ତେ
 ପ୍ରବେଶ ମାସ ଭଦ୍ରପଦ ।
 ଯେଣେ ବଦଇ ବିରଘର ଖେଦ,
 ଯହିଁରେ ବିବଧ କାମନା ଲଭିଣ
 କାମୀ ଲଭନ୍ତି ଆନନ୍ଦ, ହେ ଦଇବ । ୧।

ଏମନ୍ତେ ଶୁକଳ ପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥୀ
 ଦିବସ ଦ୍ଵିତୀୟେ ପ୍ରବେଶ
 ଶିଷ୍ୟଗଣେ ମିଳିଲେ ଗୁରୁପାଶ ।
 ଶେଷେ ପୂଜା ବାଧୁ ଚିନ୍ତା କପାଳୀ
 ଗୁଡ଼କୁ ଦେଲେ ଅଦେଶ ହେ, ସୁଜନେ । ୨।
 ଶୁଣି ବାବୁ ଗୁଡ଼ ଏହି ଉପବନ୍ଧୁ
 ବିବିଧ ପୁଷ୍ପ ତୋଳି ଆଣ
 ତୁମ୍ଭେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସିଆଣ
 ବିଗ୍ନରୂପ ପୂଜା କରିବା ଏଠାରେ
 ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା କାରଣ ହେ କୁମର । ୩।
 ଶୁଣିଣ ଗୁଡ଼ ହସ୍ତ ବେନି ଯୋଡ଼ିଣ
 ପ୍ରଣାମ କରିଣ କହଇ ।
 ମୋର ବଚନ ଶୁଣିବା ଗୋସାଇଁ
 ମୁହିଁ ଏକା ହୋଇ ପୁଷ୍ପ ତୋଳିବାକୁ
 ମନ କେବେହେଁ ନୁହଇ ହେ, ହେ ପ୍ରଭୁ । ୪।
 ଶୁଣିଣ କପାଳୀ ମନେ ମନେ ଭାଳି
 ଗୁଡ଼ିଲେ ଶିଷକୁ ଭୁରିତ
 ଇଚ୍ଛା ଶୁଣି ହୋଇଲ ପ୍ରଣମିତ,
 ମୁହିଁ ଗୁଡ଼ ସଙ୍ଗେ କୁସୁମ ତୋଳିଣ
 ଆସି ମିଳିବି ଭୁରିତ ହେ ହେ ପ୍ରଭୁ । ୫।
 ଶୁଣି ତା ସିଦ୍ଧ- କାର କରି କପାଳୀ
 ବୋଇଲେ ଯାଅ ବେନିଜନ
 ନାନା ପୁଷ୍ପ ଘେନି ଆଣ ବହନ,
 ଏ ବଚନ ଶୁଣି ଯେ, ବେନି ଜନର
 ଅନନ୍ଦ ହୋଇଲ ମନ, ହେ ସୁଜନେ । ୬।

ପ୍ରଭାତ ଲଭିଣି ରଥାଙ୍ଗ ପୁରଳ
 ଯେସନ ଲଭନ୍ତି ଆନନ୍ଦ,
 ଯେହ୍ନେ ବସନ୍ତି ମାଧବୀ ମାକନ୍ଦ ।
 ତେସନ ବେନି ଜନ ମନ ହୁଅନ୍ତେ
 ବେଲୁ ବଢ଼େ ଅନୁବନ୍ଧ, ହେ ସୁଜନେ ।୭।
 ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଘେନିଣି ସତ୍ତ୍ୱରେ
 ରସିକ ରସିକିନୀ ବେନି
 ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠବନୀ,
 ଯେସନ ନନ୍ଦନ ବନର ମଧ୍ୟରେ
 ମିଳି ରତି କାମବେନି ହେ, ସୁଜନେ ।୮।
 ଜାଣ, ସୁଧୀ, ମଞ୍ଜୀ, ମଳତୀ ସେବଣ
 ବ୍ରତତୀ ତତରେ ଯେସନ
 ଭୁଞ୍ଜ ପିକବର କରନ୍ତି ଗାନ,
 ବିକଟ ଭୁସୁମ ତପ୍ତ ବରଷନ୍ତେ
 ହରେ ଯୋଗିଜନ ମନ, ହେ ସୁଜନେ ।୯।
 ମନ୍ଦ ପବନେ ତରୁଗଣେ ତପ୍ତଳ
 ବଞ୍ଚିଲା ଆଶ୍ରେଷ ବିରୁଦ୍ଧି,
 ଶାଖା ହସ୍ତ କି ଅଛନ୍ତି ପ୍ରସାରି ?
 ନବ ଅଙ୍କୁର ପୁଲକ ବହି କି ସେ,
 ଅନୁରାଗ ଭରେ ଭାରି, ହେ ସୁଜନେ ।୧୦।
 କେ ବଣ ତରୁକୁ କରି ପରିରମ୍ଭ
 ଲଜା ଦିଶୁଅଛି ଶୋଭନ,
 ଅନୁରାଗୀ ବାଳା କାନ୍ତେ ଯେସନ,
 ଯେସନେ ଚିର ପରବାସୀ — ବଞ୍ଚିଭ
 ଲଭି ରମଣୀ ରତନ, ହେ ସୁଜନେ ।୧୧।

ପୁଷ୍ପ ଗୁଚ୍ଚ ମୁଖେ କେବଣ ବଞ୍ଚିବା
 ଅବନତା ହୋଇ ରହିଛି
 ମନ୍ଦ ମନ୍ଦକ ମଧୁର ତେଜୁଛି,
 କିଏ ମନବତୀ ବଞ୍ଚିରରେ ମାନ
 କରି ଲେଟକ ମୁଷ୍ଟିଛୁଛି, ହେ ସୁଜନେ । ୧୨।
 ଅଛୁଡେ ଜାହାର ପୁନାଗ ଶୋଭନ
 କୋକିଳ ଧୁନିରେ ରଞ୍ଜିତ,
 କି ସେ କହୁଛି କାନ୍ତାରେ ବଚନ,
 ହୁସୁମ ଭରେ ଅବନୀ ଗତ ଶାଶା
 କରେ କି ତାରେ ପ୍ରଣାମହେ, ସୁଜନେ । ୧୩।
 ଏସନ କାନନ ଦେଖିଣ ଶୋଭନ
 ଲଭିଲେ ବେନି ଶେଦମନ
 ପ୍ରୀତି ବଢ଼ିଲା ନୟନେ ନୟନ
 ବେଲୁବେଲ ଚିତ୍ତ ଅଧର ହୁଅନ୍ତେ
 ଗୁଡ଼ କହଇ ବଚନ, ହେ ସୁଜନେ । ୧୪।
 ଶୁଣିରେ ନୃପ ନନ୍ଦିନୀ କୃଷ୍ଣୋଦରି
 ଏଶାଙ୍କ ବଦନ ଛୁମାରି !
 ଭୁସେ ବାମା ମୋର ଜୀବ ଉତ୍ସବ
 ଯହୁଁ ସତ୍ୟମୋରେ କରିଅହୁଁ ପୂର୍ବେ
 ତହୁଁ ଥରୁ ମନେଧରିରେ ରମଣି । ୧୫।
 ମୁହିଁ ପୁଷ୍ପ ଏବେ ତୋଳିବି ବୃକ୍ଷରୁ
 ସୁଖରେ ରମରେ ରମଣି,
 ମୋରେ ବିହିଥରୁ ଦୟା ତରୁଣୀ !
 ତେଲାଞ୍ଜଳରେ ତୁ ହୁସୁମ ନିତୟେ
 ଘେନି ମୁ ପ୍ରାଣ—ମିତଣିରେ, ସୁନ୍ଦର । ୧୬।

ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ନୃପତିକୁମାରୀ
 ବୋଲେ ଶୁଣ ସୁବାରତନ
 ତୁମେ ଜୀବର ଜୀବ ବୋଲି ଜାଣି,
 ମୁହିଁ କୁସୁମ ତେଜିଣ ପକାଇବି
 ଘେନିବ ତୁମ୍ଭେ ବହନ ହେ, କୁମର । ୧୭ ।
 ଏମନ୍ତେ ବୋଲଣ ରମଣୀ ରତନ
 ବିଦିଧ କୁସୁମ ତୋଳନ୍ତେ
 ଗୁଡ଼ ନରେଣି ଗୁହେଁ ନେହଅନ୍ତେ,
 ଉଡ଼ି ପବନେ ଅସିଲ ଉରଦେଶ
 ଦେଖିଲୁ କିଛି ଭୁବିତେ ସେ, କୁମର, । ୧୮ ।
 ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦକୁ ଲଭିଲୁ
 ଧନ୍ୟ କଲୁ ତାର ଜୀବନ,
 କିଏ ଅନ୍ଧ ପାଇଲୁ ଚକ୍ରଦାନ,
 ଦରିଦ୍ର କୋଟିନିଧି ଦେଖି ଯେସନ
 ଲଭଇ ଆନନ୍ଦ ମନ ହେ ସୁଜନେ । ୧୯ ।
 ପୁଣି ଗୁଡ଼ଭଣି ଶୁଣରେ ରମଣି
 ମୋରେ ତୁ ଦୟା ନ ତେଜିବୁ
 ମୁଁ ତୋ ନିଜଦାସ ବୋଲି ଜାଣିବୁ
 ତୁ ମୋର ନୟନ ପ୍ରତିମା ଅବଳା
 ଜଗଦପ୍ତ ସୁଖ ସବୁରେ, ସୁନ୍ଦରି । ୨୦ ।
 ଶୁଣି ଗୁଡ଼ବାଣୀ ନୃପତି ନନ୍ଦନୀ
 କହି ସଲକ୍ଷିତ ହୋଇଲୁ,
 ଜାଣି ଗୁଡ଼ ତା ଚରଣ କୁଇଁଲୁ
 ମତେ ରେ ରମଣୀ ଅବଶ୍ୟ କରିବୁ
 ବୋଲି ଆଲିଙ୍ଗନ ନ କଲୁ ସେ, କୁମର, । ୨୧ ।

ଶୁଣି ଏସନ ଦଇନ ଇଚ୍ଛାବତୀ
 ବୃତ୍ତରେ ହସନ୍ନ ହୋଇଣ ।
 ଗଲେ ହୁସୁମମାଳା ଲମ୍ବାଇଣ
 ଆଜଠାରୁ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଖାବ କାରେଣି
 ହେଲି ତୋର ଦାସୀ ଜାଣି ହେ କୁମର । ୨୨।
 ଏସନ ବୋଲି ନାନା ପୁଷ୍ପ ତୋଳଣ
 ଗୁରୁ ସମୀପେ ହେଲେ ଯାଇ
 ପୁଷ୍ପ ଦେଇଣ କହିଲେ ବିନେଇ,
 ଉପରୁ ପୂଜା- ବିଧି ସାରିଗଲେ
 ସବେ ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ହେ, ସୁଜନେ । ୨୩।
 ନିଗମ ଯାହା ମହିମା ନ ଜାଣଇ
 ଦେଖ ସେ ଗାଳାତଳେ ବିଜେ,
 ଶଙ୍ଖ ତହ ବେନିକରେ ବିରଜେ,
 ଭକ୍ତ ଲେଚନ ତକୋର ଶଶିଧର
 ରୂପେ କୋଟିକାମ ଗଞ୍ଜେ ସୁଜନେ । ୨୪।
 କୋଟି ଶଶିଧର ନିନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀମୁଖ
 ଗାଳାତଳକୁ ନିନ୍ଦେ ତହୁ,
 ଭୁରୁ ନିନ୍ଦଇ ପୁଲପନୁ ଧନୁ
 ଭଜେ ନୃପତି ଧନଞ୍ଜୟ ସନ୍ତତ
 ସେ ରୂପ ନ ଯାଏ ମନୁ ହେ, ସୁଜନେ । ୨୫।

ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

ସ୍ଵର୍ଗ-ଶିଖରରଶି

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ କେତେକାଳ ଅବଶେଷ
ନୃପତି ଯୋବନଦଶା ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ,
ଅନ୍ତଃପୁର ନାରୀଗଣ,
ବିରୁଦ କରି କୁମାରୀ କଲେକ ରସଣ ।୧।
ମନୋରମ ଉପବନ ବିଚିତ୍ର ଭୁବନ
କୁମାରୀ ରକ୍ଷା ନମନ୍ତେ ରହିଲେ ସୁଜନ,
ଗୁରୁପାରୁଣେ ପ୍ରାକାର,
ଯେବଣ ଦେଶରେ ନାହିଁ ସମୀର ସମ୍ପୀର ।୨।
ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଯାହା କିଙ୍କରୀ ନିକର
ସେପୁରେ ଇଚ୍ଛାକୁ ଯେ ରଖିଲେ ନୃପବର,
ମନେ କରନ୍ତି ବିରୁଦ,
କେବଣ ନୃପ କୁମାର ବରିବଇ ବର ।୩।
କିଶୋର ବୟସୀ ଦାସୀ ଗଣେ ସେବିଥାନ୍ତି
ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ ହାସ୍ୟ ସୁମା ଚିତ୍ତକୁ ତୋଷନ୍ତି,
ସେ ଯେ ନାନା କଉତୁକେ,
ରମଣୀ ରଜନ ମନ ହରେ ଏକେ ଏକେ ।୪।
ଏମନ୍ତରେ ଇଚ୍ଛାବତୀ ରହେ ଅନ୍ତଃପୁର
ବିଦ୍ୟା ପଦ୍ମିନୀକୁ ଯହୁଁ ନୋହିଲ ବାହାର,
ଗୁଠ ନ ଦେଖି ତା ମୁଖ
ସୁଦ୍ଧ ଦିବା ନ ସରଇ ଲଭି ମନେ ଦୁଃଖ ।୫।

ପକିବାର ବିଦ୍ୟାମ ନ ସବୁ ପାସୋରିଲୁ,
 ଖାଇବା, ଖେଳିବା ଆଉ ମନେ ନ ଘେନିଲୁ,
 ଏକା ଇଚ୍ଛା ଚିନ୍ତା ତାର
 ମରମ ଦହଇ ତାର ମନମଧ୍ୟ ଶର । ୬।
 ଏମନ୍ତ ଦୁଃଖରେ ଉପବନର ଅନ୍ତରେ
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ ଯାଇ ଅତି ଖେଦଭରେ,
 ଦେଖ ଏହୁ ପୁଷ୍ପ ବନା,
 ଯହିଁ ପୁଷ୍ପ ମାଳା ଦେଲୁ ମରଲଗମନା । ୭।
 ଚିନ୍ତା କଲୁ ଏଠାବରେ ଥିଲୁ ବରବାଳୀ
 ଏତେ ବୋଲି ଅବନାରୁ ଧୂଳି ହୁଦେ ବୋଲି,
 ମୋର ପ୍ରିୟ କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ,
 କି କାରଣେ ଏଥକୁ ନଇଲୁ ଇଚ୍ଛାବତୀ । ୮।
 ମନରେ ଲଭିଲୁ ଯେଣୁ ସୁବଦ୍ଧ ଲଭିଲୁ
 ସେ କାରଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଏଥକୁ ନଇଲୁ,
 ମୋର ଧୂଳି ଏ ଜୀବନ,
 ସେ ସମୟେ ଶୋଭା ତାର ନଦେଖେ ନୟନ । ୯।
 ବସିଥିବ ମୋ ଚିନ୍ତାରେ ପ୍ରିୟ ସଖୀ ଘେନି,
 ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସୁଥିବ ପଙ୍କଜ ଲେଳନା,
 ତାହା ନ ଦେଖିଲି ମୁଁହିଁ,
 ଦାରୁଣ ଜୀବନ ମୋର ରହିଛି କିମ୍ପାଇ । ୧୦।
 ତାଳି କରି ଶୁଦ୍ଧ ଥିବ ନୟନେ ରମଣୀ
 କି, କି କରି ସଖୀଆଗେ କହୁଥିବ ବାଣୀ,
 ତାହା କଣ୍ଠ ନ ଶୁଣିଲୁ
 ଅବନୀ ଜନମ ମୋର ବିପଳ ହୋଇଲୁ । ୧୧।

ନୟନରେ ନ ଦେଖିଲି ପ୍ରିୟା ପସ୍ତୋଧର
 ହୀନ ବାସ ପୁଟି ଦିଶୁଥିବ ସେ ରୁଚିର,
 ନବ ମୋତି ମାଳା ସଙ୍ଗ,
 ଶମ୍ଭୁଶିରେ ଶୋହେ ଯେହ୍ନେ ଜାହ୍ନବା ତରଙ୍ଗ । ୧୭।
 ତଳି ତଳି ମନ୍ଦେ ବୁଲୁଥିବ ହରିଶାସୀ
 ପାଦପୋଶେ ଶୋଭା ପାଉଥିବ ରଙ୍ଗଲସା,
 ତଥୁ ନୁହେଁ ଶୋଭନ,
 କାଦମ୍ବ କୂଜିତ ପ୍ରାୟେ କରୁଥିବ ସ୍ବନ । ୧୮।
 ଉଡୁଥିବ ପିୟାକୁଚ ଅଞ୍ଜଳ ପବନେ
 ସଖୀଭୁଲେ ଯୀତା କରୁଥିବ ଉପବନେ,
 ଜାହା ବାରେ ନ ଦେଖିଲି,
 ମୋର ଏ ବେନି ନୟନ ବିପଳ ଲଭିଲି । ୧୯।
 ଯାହା ଆଶେ ପିତା ମାତା ବନ୍ଧୁ ତେଜ୍ୟାକଳି
 ନୃପ ସମ୍ପଦ ମୋହର ବିଫଳ ମଣିଲି,
 ହେଲି ଭ୍ରଷ୍ଟ ଆକାର,
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ମୁଖ ଆଉ ନ ଦେଖିଲି ମୋର । ୨୦।
 ଆହାରେ ନୃପ ନନ୍ଦିନୀ ଘେନ ମୋ ବେଦନା,
 ନୟନ କରିଣ ଯାହା ବୋଲିଲୁ ଅଙ୍ଗନା
 ଜାହା କେହ୍ନେ ପାସୋରିବ ?
 ଯେତେ ଦିନ ଯାଏ ଜୀବଧରିଣ ମୁଁଥିବି । ୨୧।
 ଦାହ ଜନକ ବରଣୀ କୃଣୋଦୟ ସମା
 ତୋତେ ଲଭି ମନସିଜ ଲଭିଲୁ ଗାରିମା,
 ତୋର ଦାସ ମୁହିଁ ପ୍ରିୟା,
 ମାର ମୁଖୁ ରକ୍ଷାକରି କରୁଛୁ ସୁଦୟା । ୨୨।

ଧୂଳି ହେଉ ମୋର ଏବେ ଏହୁ ଭୁଜ ବେନି,
ଆଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ କଲ ତୋତେ କମଳ ବଦନୀ,

ଧୂଳି ଏ ମୋର ବଦନ,

ତୋର ବିମ୍ବାଧରୁ ମଧୁ ନ କଲ ଏ ପାନ ।୧୮।

ବିପଳ ମୋହର ଅଙ୍ଗ ଦହେ ପ୍ରସ୍ତୁତନୁ

ଯେଣୁ ନରୁଇଲ ଏ ସୁତନୁକୁ ସୁତନୁ,

ଧୂଳି ଏ ମୋର କରଜ,

ପୃଥୁ କୁଚ—କୁମ୍ଭେ ତୋର ନୋହିଲ ବିରଜ ।୧୯।

ବିଅର୍ଥେ କର ପଞ୍ଜିବ ବିଧାତା ବିହିଲ,

ଯେଣୁ ତୋର ଗଞ୍ଜ ଏହୁ ଚିହ୍ନକ ନ କଲ,

ଏହୁ ଓଷ୍ଠ ନୋହେ ଧନ୍ୟ,

ତୋର ନୟନରେ ଏହୁ ନ ଦେଲ ରୁମ୍ଭନ ।୨୦।

ହୃଦ ତଟେ ପ୍ରିୟା ମୋର ନୋହିଲ ଶୋଭନ

ଯେଣୁ କୁଚ କୁମ୍ଭେ କର ନ କଲ ମଣ୍ଡନ,

ଯୋଗ୍ୟ ନୋହିଲ ରମଣୀ,

କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳେ ତୋର ନ ରହିଲ ବେଶୀ ।୨୧।

ହାହାରେ ଦଇବ ମୋର ଘେନ ହେ ଭଗତ,

ଇଚ୍ଛାବତୀ ଦେଇ, ଜୀବ କରମୋ ମୁକତି,

ସେ ମୋ ବାଞ୍ଛାତରୁ ବର,

ସେ ମୋହର ଚିନ୍ତାମଣି ଜୀବର ଈଶ୍ଵର ।୨୨।

ଜାନନେ ଭ୍ରମିଣୀ ଗୁଠ କରନ୍ତେ ରୋଦନ

ନୟନୁ ଲୋଡ଼କ ଧାର ତେଜେ ଘନ ଘନ,

ଅବନୀରେ ଲେଟି ପଡ଼ି,

ଆହା ପ୍ରିୟା ବୋଲିଣ ହୃଦରେ କରତାଡ଼ି ।୨୩।

ଏ ସମୟେ ଇଚ୍ଛାବତୀ ପ୍ରାଣର ସଜନା,

ହୁସୁମ ତୋଳିଣ ଆସି ମିଳେ ପୁଷ୍ପବନା,

ଦୂରୁ ଗୁଠକୁ ଦେଖିଲ,

ଲିଭାନ୍ତର ହୋଇ ରହି ସମସ୍ତ ଜାଣିଲ ।୨୪।

ସନ୍ନିଧେ ମିଳିଣ ତାର ପରୁରଇ ହସି

କି କାରଣେ ଏସନ ତୁ କ୍ରମେ ବିଦେଶୀ,

ତୋ ଏ ଚିନ୍ତା କି କାରଣ ?

ମୋ ଆଗେ କହ ବିରୁର ତରୁର ସୁଜାଣ ।୨୫।

ଏମନ୍ତେ ବଚନ ଶୁଣି ଗୁଠ ପରଦେଶୀ

ବିନୟ ହୋଇଣ ତାରେ ବଚନ ପ୍ରକାଶି,

ତୋର ସଖୀ ଇଚ୍ଛାବତୀ,

ତାରବିନୁ ମୋର ଆଉ ନାହିଁ ଅନଗତ ।୨୬।

ଯେବେ ତା ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ନ ଦେଖିବି ସଖୀ ।

ନଶ୍ବସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ତେଜିବି ଶୁଣରେ ସୁମୁଖି,

ସେ ମୋ ଜୀବନ କାରେଣୀ,

ତାର ବିନୁ ଦିନ ମୋର ନ ସରଇ ସୁଖି ।୨୭।

ଚରଣ ଧରି କହୁଛି ମୋ ବୋଲ କରୁରୁ,

ଇଚ୍ଛାବତୀ ପଦ୍ମ ମୁଖ ବାରେ ଦେଖାଇରୁ,

ତେବେ ରଖିବି ଜୀବନ,

ନେହିଲେ ତୋ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଲଭିବି ନିଧନ ।୨୮।

ଶୁଣିଣ ବୋଲଇ ସଖୀ ଗୁଠକୁ ଉତ୍ତର

କିପାଇଁ ଜୀବ ତେଜିବୁ ନୁହ ତୁ ଆତୁର ।

ମୋର ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗତ ।

ଅବଶ୍ୟ ଭେଟିବୁ ନୃପସୁତା ଇଚ୍ଛାବତୀ ।୨୯।

କାଲି ବସି ଥିବୁ ତୁହି ଏହି ଉପବନୀ
 ଦିନ ଶେଷେ ଭେଟିବୁ ତୁ ନରେଶ ନନ୍ଦିନୀ,
 ହୃଦୟ ତାପ ଦୂର କର,
 ଏମନ୍ତ କହିଣ ସଖୀ ଗଲୁ ନିଜ ପୁର । ୩୦ ।
 ଶ୍ରୀକୃତ୍ତାବନରେ ବିଜେ ନାପତରୁ ମୂଳ
 ଦି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଶୋହେ ସେବତର ଚୂଳ,
 ଗଣେ ମକର ଛୁଣ୍ଡିଲ,
 ମୃଦୁ ବେଶୁ ବାଦନରେ କହିତ ଚଞ୍ଚିଲ । ୩୧ ।
 ଗୋପାଙ୍ଗନା ଆଲିଙ୍ଗନେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମ ଶୋହେ
 ନବ ଘନେ ଜଡ଼ି କି ଚଞ୍ଚିଲା ଶ୍ଵିତେ ରହେ,
 ତାହା ଚିନ୍ତି ଅନୁଦିନ,
 ନୟ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜି ହୋଇଛି କି ଲୁନ ? । ୩୨ ।

ପଞ୍ଚନକ୍ତାନ

ସୁଗ—ମାଳବ

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ଦୁଖ ବାଣୀ ଶୁଣି;
 ଅନ୍ଧ କି ନୟନ ଲଭେ ତେହେ ମୁବାମଣି । ୧ ।
 ବେଲୁ ବେଲ ଆନନ୍ଦ ତା ନ ହୋଇଲୁ କହି
 ସୁଗ ଶତେ ବିରୁଦ୍ଧି ଜାଣିବା ଅବା ବହି । ୨ ।
 ଏମନ୍ତରେ ଅତି କଷ୍ଟେ ଯାପି ସେ ରଜନୀ,
 ପୁଣି ପୁଣି ମନକୁ କହଇ ଇଚ୍ଛା ବାଣୀ । ୩ ।

ଏବେରୁ ହୋଇବୁ ଧନ୍ୟ ଲଭି ମୃଗଦୃଶା,
 ବିରମ ହୋଇବ ଏବେ ଏହୁ ଘୋର ନିଶା ।୪।
 ତାର ବିମ୍ବାଧରୁ ମଧ୍ୟ କରିବୁ ତୁ ପାନ,
 ଥିର ହୋଇ ରହିଥାଅ ନୋହିଣ ଉଚ୍ଛଳ ।୫।
 ଯେତେ ତୋର କୋଟି ଜନ୍ମ ପୂର୍ବ ଭାଗ୍ୟଧର,
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ତେବେ ସେ ହୋଇବ ।୬।
 ପୁଣି ନେତ୍ରରୁ ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ ହେବ ଧନ୍ୟ,
 ଇଚ୍ଛା ପୁରା ଶେଷ ଯେବେ କରିବ ଲୋକନ ।୭।
 ପୁଣି ବୋଲେ ଶ୍ରୁତ ପୁର ତୁମ୍ଭେ ପଳ ହେବ,
 ଯେବେ ତା ବାଣୀକ ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରବଣ କରିବ ।୮।
 ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ସର୍ବ ଅଙ୍ଗ ବୋଧୁ ବୋଧୁ,
 କହିତ ପାଣ୍ଡୁର ଭାବ ଲଭେ ତହିଁ ବିଧୁ ।୯।
 କୋକିଳ କୁଳ ଉଷ୍ମିଳ ନାଦ ଦିଶେ ପୂରି,
 ଶାରଙ୍ଗ ଶବଦ ନଭେ ରହିଲେ ଆବୋରି ।୧୦।
 ଦିଗନ୍ତନାମନ ତମ ତେଜିଣ ହରଷ,
 ତାମ୍ରରୂପା ଧୂନ ଶୁଣି କୁଳଟା ବିରସ ।୧୧।
 କହିତ ବିକାଶ ଜଳେ ଲଭିଲେ ନଳିନୀ,
 ହରିହରିତେ ପ୍ରକାଶ ଦେଖି ଦିନମଣି ।୧୨।
 ଗୁଡ଼ ଦ୍ରବ୍ୟ କମଳ ଯେ ଆନନ୍ଦ ଲଭିଲ,
 ଦିନମଣି ସମ ସଖୀ ସଙ୍କେତ ହୋଇଲ ।୧୩।
 ଚଞ୍ଚଳ ନୟନ ଚିତ୍ତ ଲଭଇ କାତର,
 ସବୁ ତରୁ ଗଣ ଦିଶେ ଦୃଢ଼ର ଆକାର ।୧୪।
 ପୁଣି ବୋଲେ ଆହା କୃପାସିନ୍ଧୁ ଦାମୋଦର,
 ଦୁଃଖୀ-ଜନ ବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ କୃପାକର ।୧୫।

ସତ ହେ ଦୁର୍ଗାକ ଆଜ ଦେଖିବି ଏ ବନା !
 ନେଇ ଭେଟ କରାଇବ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବଦନା । ୧୬।
 କୋଟି ଜନ୍ମେ ସାଗରରେ ଦେଇଥିଲେ ଝିଅ,
 ତେବେ ଅବା ହେବି ମୁହିଁ ଇଚ୍ଛାବତୀ ଦାସ । ୧୭।
 କି କରୁଣ ଥିବ କେଉଁଠାରେ ବରବାଳୀ,
 ସଖୀ ସଙ୍ଗେ କରୁଥିବ ନାନା ରଞ୍ଜନ କେଳି । ୧୮।
 ଯେ ତାହାର ପଦ ଯୁଗ କରିବ ମାର୍ଜନ,
 ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଜୀବ ତାର, ପଙ୍କଜ ଲେଚନ । ୧୯।
 ସତେହେ ଦେଖିବି ମୁହିଁ ତାର ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ,
 ବିହ୍ୱଳ ଖଣ୍ଡିବେ ମୋର ଏହୁ ଘୋର ଦୁଃଖ । ୨୦।
 ଯେତେବେଳେ ବୃଷକୁ ଉଠିଲ ରମାବର,
 ସେତେବେଳେ ଶୋଭା ମୋର ରହିଛି ନେହର । ୨୧।
 ମୋର ଏ ଜନ୍ମର ପୁଣ୍ୟ ମଳୟ ସମୀର,
 ବହି ଉରସ୍ତୁକୁ ବାସ କଛି କଲୁଦୁର । ୨୨।
 ଦେଖିଅଛି ତାର ଭୂତ ଅଙ୍କୁରିବା ରଙ୍ଗ,
 ତେଣୁ କରି ପ୍ରାଣସହି ଅଛି ମୋର ଅଙ୍ଗ । ୨୩।
 ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ମୋତେ କଲିଯେ ଆଶ୍ୱେଷ,
 ସଖି ହେ ମନରୁ ମୋର ନ ଯାଏ ସେ ରସ । ୨୪।
 ଏମନ୍ତରେ କଷ୍ଟେ କଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିଲୁ ସେଦିନ,
 ସଖୀ ଆଗମନ ପଥେ ଚଞ୍ଚଳ ନୟନ । ୨୫।
 ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଦୋଷ କାଳ ହୋଇଲୁ ପ୍ରବେଶ,
 କମିଳିନୀ ବୃନ୍ଦ କଛି ଲଭିଲେ ବିରସ । ୨୬।
 ବରୁଣ ଦିଗ ମଣ୍ଡଳେ ଅରୁଣ କରଣ,
 ଗୁଡ଼ ହୃଦେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନ୍ଧିଲୁ ପଞ୍ଚିବାଣ । ୨୭।

ମଦନେ ଚକଳ ହୋଇ ରସିକ ସୁଜାଣ,
 ଉଠଇ ବସଇ ପୁଣି ଚାହୁଁ ଦିଗ ଗଣ ।୨୮।
 ଏ ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରାଣସଖୀ,
 ବେଳୁବେଳ ଆନନ୍ଦ ତାହାକୁ ଚାଟ ଦେଖି ।୨୯।
 ପୁଣି ମନେ ଚାହୁଁରଇ ଆସଇ ତଡ଼ିତ,
 ମୋର ଦୁଃଖ ଘେନିଥୁବ ନକ ପ୍ରାଣମିତ ।୩୦।
 କର ବେନି ଯୋଡ଼ି ବୋଲେ ଶୁଣ ଆହେ ବହି,
 କହିବି ପ୍ରିୟବାଣୀ ଏଡ଼ୁ ପ୍ରାଣସନ୍ଧା ।୩୧।
 ପୁଣି ଆସଇତ ମନେ ଲଭଇ ଉଚ୍ଛନ୍ନ,
 ସଖୀର ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖ ଦେଖି ଲଭେ ଜ୍ଞାନ ।୩୨।
 ଏମନ୍ତ ସମୟେ ସଖୀ ସନ୍ନିଧେ ପ୍ରବେଶ,
 ଚାଟ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର ଚାହିଁ ହେଲା ହସ ହସ ।୩୩।
 ସୁସ୍ବର ସୁରସ ମଧୁ ବଚନ ପ୍ରକାଶି,
 ନୟନ ଗୋଚର ତୋର ହେବ ପିତାମୁଖୀ ।୩୪।
 ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ଚାଟ ଧରିଣ ଚରଣ,
 ଗୋଲେ ପ୍ରିୟ ସହଚରି । ରଖ ମୋ ପରାଣ ।୩୫।
 ଚଳନ୍ତ ନ ସହେ ମୋର ଦୁଃସହ ବେଦନା,
 ବେଗେ ନେଇ ଦେଖାଅ ସେ ନରେଶ ନନ୍ଦନା ।୩୬।
 ମୋ ନେତ୍ର ଚକୋର ବାଳା ମୁଖ ସୁଧାକର,
 ଲଭିବି ଅମିୟ ପାନେ ହୋଇବ ନିର୍ଭର ।୩୭।
 ସତେ ତୃପ୍ତିତ ଚାଟକ ତୃଷା କି ହରିବ
 ଏ ସମୟେ ନବରାଜ ନାରଦାନ ଦେବ ।୩୮।
 ଶ୍ରେୟ ଶ୍ରେୟ ଆଜିକି ଲଭିବି କମଳିନୀ,
 ସତେ ନି କି ଏକଥା କରିବେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ।୩୯।

ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ବିରହ ତାପେ ଗଲୁ ପ୍ରାଣମୋର,
 ବଚନ ଅମୃତ ଦାନେ କରନ୍ତୁ ଭଜାର । ୪୦ ।
 କ୍ଷଣିକ ବିଳମ୍ବ ଏବେ ମୋର ବକ୍ରପାତ,
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ମୁଖ ଦେଖି ରହୁ ମୋ ଜୀବିତ । ୪୧ ।
 ଶୁଣି ସହଚରୀ ତାକୁ କରିଣ ଆଶ୍ୱାସ,
 ଗୁଠକୁ ଘେନିଣ ଗଲୁ ଜେମା ପୁର ପାଣ । ୪୨ ।
 ନୀଳାଦ୍ରି ବିହାରୀ-ପାଦପଦ୍ମ ସରସିଜେ,
 ନୃପପଦ୍ମପୁ ମନ ମଧୁକର ମଜ୍ଜେ । ୪୩ ।

ସଂସ୍କୃତ

ରାଗ—ଆଶାବର୍ଣ୍ଣ

ଶ୍ଳୋକ:—ରଜାଭୁଜେ ! କାମ-କଳା-କଳାପେ ।
 ନାୟକ—ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରସିକେୟୁଜାସି ।
 ହେମପ୍ରଭେ ! ଗୁରୁ-ନିତମ୍ବ-ବିମ୍ବେ ।
 ବିମ୍ବୋଷ୍ଠି ! ରମ୍ଭୋରୁ । ମୟି ପ୍ରସାଦ । ୧
 ଗୀତ:— କୋମଳ କରିଣ କହଇ ବାଣୀ,
 “ମୋରେ ପରସନ୍ନ ପ୍ରାଣମିତଣୀ ।
 ତୁ ରଜସୁତା କାମକଳାକର,
 ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାଲଳାରେ ଚେର,
 ପଙ୍କଜନୟନା,
 ପୃଥୁନିତମ୍ବିନୀ ହେମବରଣୀ । ୨ ।
 ଶ୍ଳୋକ:—ବାଳେୟ ବଳାରହ ଦୟାଦ୍ରବିତ୍ତେ ।
 ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରି ! ଶ୍ରୀମତ ! ସୁପ୍ରସନ୍ନେ ।

ଦାସୋଃ ସ୍ଥିତେ ସୁଦରି ! ଶୁକ୍ରକଳ୍ୟା !

ପ୍ରାଣାଂସୁ ରକ୍ଷାଂକୁରୁମେ ମୃଗାସି ! ।୨।

ଗୀତ:— ତୁ ଯେ ଅବଳା ରଜନ ରମଣୀ

ଦୟାଲୁ ଚିତ୍ତ ଦୁଃଖ ପ୍ରାଣମଣି,

ପ୍ରାଣଭୟରି, ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପିଣୀ,

ବିମ୍ବଅଧରି ! ରମ୍ଭୋରୁ କାମିନୀ !

ଗୋ ଦୁଃଖ ପ୍ରସନ୍ନ,

ମୃଗାସି ! ଦିଅ ମୋରେ ପ୍ରାଣଦାନ” । ୨ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ହେ ପାତ୍ର ! ଚିନ୍ତାକୁଳତାତମ୍ବୁକ !

ନାୟିକା:—କଂ ସ୍ତୋଷି ଦାଳାମବଳାଂ କୃଷାଙ୍ଗୀମ୍ ।

ଅର୍ଥଂ ଯଦି ପ୍ରାର୍ଥୟାସେ ଭଜେଶଂ

ମୋକ୍ଷଂଚ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିମମୃତାୟମ୍ । ୩ ।

ଗୀତ:— ଏମନ୍ତ ଗୁରୁ ବନୟ ଶୁଣି,

ମଧୁ କରକହେ ଇଚ୍ଛାକୁବାଣୀ,

“ଆହେ ପଥକ ଚିନ୍ତା ଆକୁଳତ,

ମୂର୍ଖପଣରେ ତୁ କହୁ ଏମନ୍ତ,

ମୁଁ ଅବଳା ଜନ,

ମୋତେ କିମ୍ପା କରୁ ସୁଦ୍ଧ ବଚନ ।।

ଧନେ ଇଚ୍ଛାଥିଲେ ଭଜ ଶଙ୍କର

ଯାହାର ଆଜ୍ଞାରେ ଅଛି କୁବେର,

ମୋକ୍ଷକୁ ଯେବେ ଅଛି ତୋ ବିଗୁର,

ତେବେ ବୋଗେ ଭଜ କମଳା-ବର,”

ଏହା ଗୁରୁ ଶୁଣି,

ବୋଇଲି ଶୁଣରେ ରମଣୀମଣି । ୩ ।

ଶ୍ଳୋକ— ଧନଂ ଭ୍ରମେବାହ ସୁବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣେ !

ନାୟକଃ— ସ୍ତ୍ରୀବହୁତେ ! ମମରହୁଷା !

ସେବାପିତେ ! ଭ୍ରମସୁତେ । ପ୍ରସନ୍ନେ

ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦୋ ମୋକ୍ଷଦତାସୁଦେବଃ । ୪ ।

ଗୀତଃ— “ତୁ ହେମ ଗାନ୍ଧୀ ସିନା ମୋର ଧନ,

ସ୍ତ୍ରୀ ରଜନ ମୋ ଶିର ମଣ୍ଡନ,

ମୋର ସେବା ଦେଖି ହୁଅ ପ୍ରସନ୍ନ

ତୁ ସବୁ ସୁଖଦାନୀ ପ୍ରାଣଧନ,

ସେହୁ ବାସୁଦେବ,

ତାର ମୁକ୍ତିରେ ମୋର କସହେବ । ୫ ।

ଶ୍ଳୋକ— ପ୍ରିୟେ ସଦା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଂ ମନୋହରଂ

ତେ ନିଷ୍ଠଳଂକଂ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମଶ୍ରୀଳମ୍ ।

ବିଲେକ୍ୟ ସବ୍ରୀଡ଼ତୟା ନିଶାପତିଃ

ଗତଃପ୍ରତପ୍ତଃ ଜଳଧର୍ଜଳାନୁରମ୍ । ୬ ।

ଗୀତଃ— “ହେ ପ୍ରିୟେ ତୋମୁଖ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରମା,

କେବେ ନ ଲଭଇ କଳଙ୍କ ସୀମା,

ରୁଦି ଦିବସେ ଏହୁ ମନୋହର

ଦେଖି ଶଶାଙ୍କ ଲଭିଲୁ କାତର,

ସନ୍ତାପିତ ମନ,

ତେଣୁ କଲୁ ସିନ୍ଧୁ ଅନ୍ତେ ଗମନ ।” । ୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ— କଂ କେତକା-ପରିମଳୋତ୍ପୁତଗନ୍ଧଲୁବ୍ଧ—

ନାୟିକାଃ— ଗୁଞ୍ଜିତ ଭ୍ରମଦ୍ ଭ୍ରମର ! ବାଞ୍ଛସି ରହୁ ମେତାମ୍,

ଯଦ୍ଭଣ୍ଡକୈଃ ପରିବୃତ୍ତମଭୁଳାମଗମ୍ୟାଂ

ସଂରକ୍ଷିତାଂ ବ୍ରଜସି, ଗଛ ଲତାଂ ସପୁଷ୍ପାମ୍ । ୮ ।

ଗୀତ:— “ବିବଚ କେତକୀ ସମୀର ଲଭି
କିମାଇ ଭୁଞ୍ଜ ହୋଇଅଛୁ ଲେଖା,
ଦୀଡ଼ା ଇଚ୍ଛାରେ ତୁ କରୁ ଗମନ,
କଣ୍ଠକେ ଅଗମ୍ୟ ନ ଘେନୁ ମନ,
ଏ ରସିତ ଜନେ,

ଚଳନ୍ତୁ ଆନ ଭୁସୁମିତ ବନେ ।” ୭।

ଶ୍ଳୋକ—ଯଦ୍‌କେତକୀ ଭୁସୁମସୌରଭଗନ୍ନବଃ

ନାୟକ:—ଭୁଞ୍ଜସ୍ତଦପିତରସୋଦୟଚିତ୍ରବୃତ୍ତିଃ ।

କିଂ କଣ୍ଠକଂ ଭବତୁ ଦୁର୍ଗମ ଏବ କିମ୍ବା

ଜାନାତୁ ସୁଭୁ ବର ଭୁଞ୍ଜିତାଂ ନଚେଚ୍ଛେତ୍ । ୮।

ଗୀତ:— ଏସନ ଶୁଣି ଗୁଠ କହେ ବାଣୀ,
“ଯହୁଁ ଭୁଞ୍ଜ ଲେଖା ପ୍ରାଣମିତଣୀ,
କେତକୀ ସୌରଭ ଗନ୍ଧକୁପାଇ,
କି ସେ ଅଗମ୍ୟ କଣ୍ଠକ ମଣାଇ,

ସେ ଆନ ଭୁସୁମ,

ମନେ ଇଚ୍ଛଇ କି ଗୋ ପ୍ରାଣଧନ । ୯।

ଶ୍ଳୋକ—ଦୃଦ୍‌ବର୍ତ୍ତ୍ତୁଲ ସୁଲ ସୁବର୍ଣ୍ଣକାନ୍ତଂ

ରମ୍ୟସ୍ତନଂ ଶ୍ରୀପଲପୁରମେତତ୍ ।

ଦୃଷ୍ଟ୍ବାବନେ ଶ୍ରୀପଲ-ମାତୁଳାଙ୍ଗଂ

ଲଜ୍ଜାଭରଂ ଲମ୍ବିତମେବ ବୃଷେ । ୧୦।

ଗୀତ:— “ତୋର ବର୍ତ୍ତୁଲ ପାନ ପୃଥୁ ସ୍ତନ

ସହଜେ ଅଟଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ,

ଏ କମଳେକି ବେନି ଶିରୀପଲ,

ଦେଖି ତରଳ ହୋଇ ଶିରୀପଲ ।

ସେହୁ ବଝନ ଥାଇ,
ଲଢେ କି ବୃକ୍ଷେ ଉଡୁଛି ହୁଅଇ । ୮ ।

ଶ୍ଳୋକ—ହେ କୋକିଳାଣିଳ—ଲତାସୁ ପଳାନି ସନ୍ନି
ନାୟିକା :—ସନ୍ତ୍ୟାଜ୍ୟ ତାନି ନନ୍ଦୁ ଚୁଲତାଂ ସପୁଷ୍ପାମ୍ ।
କିଂ କାତ୍ସରୀୟ ରମିତୁଂ ପଳସ୍ତେଜ୍ରକ୍ରାମୋ
ନୋ ହୁୟ ମେ ନୃପତିସେବକଭୃତରେଷା । ୯ ।

ଗୀତ:—“ବୋଲଇ ଇଚ୍ଛା ଶୁଣ ପିକବର
ପଳ.ପୁଷ୍ପ ଲତା ଅଛି ଅପାର,
ତାହା ତେଜି କି ସେ ରସାଳେ ଆସ,
ଏଥୁରେ ଅଧିକ କେବଣ ରସ,
ତେଜ ଏହା ଆଣ,
ନୃପ ସେବକରେ ଭୟ ବିଶେଷ” । ୯ ।

ଶ୍ଳୋକ—ପତାତକୋଽନ୍ୟାନି ଜଳାନି ହିତ୍ୱା
ନାୟିକା :—ଧାସ୍ତଲପ୍ରାପ୍ତିମତଂ କରେତ,
ତଥା ପିକଶ୍ଚୁତାଲତା-ପଳାନି
ରମ୍ୟାଣି ଦୃଷ୍ଟ୍ୱାଽନ୍ୟପଳାନିଚେକ୍ଷେତ୍ ? । ୧୦ ।

ଗୀତ—“ଯେସନେ ରମଣୀ ! ଗୁଡକ ପସୀ,
ସବି ଜଳତେଜି ଘନକୁ ଇଚ୍ଛି,
ତେସନ ହୋଇ କେବଣ କୋକିଳ ,
ରସାଳ ତେଜି କି ଅନରେ ଭୋଲ,
ଏ ମୋହର ମନ,
ତୋହର ବିନ୍ଦୁ ନ ଭୁବଇ ଆନ” । ୧୦ ।

ଶ୍ଳୋକ—ବିଚକ୍ଷଣେ ! ପଦ୍ମନି ! ପଦ୍ମଭାସେ !
ପ୍ରମତ୍ତମାତଙ୍ଗ-ଗତେନ୍ଦୁରକ୍ତେ ।
ନୃପାୟକେ ! ଜୀବଦ୍ୱୟା ମନୋଞ୍ଜେ ।
ମନୋଜ-ବାଣ-ବ୍ରଣ-ଶିଳ୍ପଗାନ୍ଧିମ୍ । ୧୧ ।

ଗୀତ:—“ସୁଶୀଳା ଅବଳା ତନୁ କୋମଳା,
ନୃପଜା ପଦ୍ମନି ! ରସକୁଶଳା,
ମତ୍ତ ଦ୍ୱିରଦ ଗମନି ! ଅଳସୀ,
ଅନୁ ରାଗିଣୀରେ ! ଭୁଟିଲକେଶି,
କାମ ବାଣେ ଶିଳ୍ପ,
ମୋ ଜୀବ ରଖ ରମଣୀ ରକ୍ତନ” । ୧୧ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ମୃଦାଦି ପାଦେ ସଲିଳଂ ଯଥା ସ୍ୟାତ୍,
ନାୟିକା:—ତୃଷାହରଂ ସ୍ୱାଦୁ ସୁଶୀତଳଂ ତ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନେ ରପି ନିର୍ମିତେତ,
ରତଂ ସୁପାଦେନ୍ଦୁ ତଥା ନ କଂ ସ୍ୟାତ୍ । ୧୨ ।

ଗୀତ:—“ଶୁଣ କାମୀ-ବର ମୋର ଉତ୍ତର,
ମୃତ୍ତିକା ପାଦେ ଥାଇ ଯେଉଁ ଲର,
ତହିଁକି ଜନ ତୃଷା ନହରଇ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଦେ କି ଅଧିକ ହୋଇ,
ଶୀତଳ ସ୍ୱାଦୁରେ,
ସମାନ ଅଟଇ ବେନି ପାଦରେ” । ୧୨ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ସଦ୍ଦେମ ରତ୍ନତପ୍ତ ନିର୍ମିତ ଗୁରୁପାଦେ,
ଗାଞ୍ଜଂ ସୁନିର୍ମଳଜଳଂ ପରମଂ ସୁରମ୍ୟମ୍,
କର୍ପୁର ବାସିତ ତରଂ ସୁଖଦଂ ଯଥା ସ୍ୟାତ୍
କୌପଂ ପଦ୍ମଃ କ୍ଷମୁଭବେତ୍ ତଥାବିଧାନମ୍ । ୧୩ ।

ଗୀତ:—“ମୃଗ ନେତ୍ରେ ! ହେମ-ମଣି ମିଶ୍ରିଣ,
 ସେ ପାତେ ଗଙ୍ଗାମାର ଥିବ ପୁଣି,
 ପବନ ନିର୍ମଳ ଶୀତଳ ତର,
 କର୍ପୁର ବାସରେ ଅତିରୁଚିର,
 ସେ ଯେମନ୍ତ ହେବ,
 କୃପ ନୀର କାହିଁ ସେ ପୁଣି ଦେବ । ୧୩ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ବଳିହସ୍ତାବଦ୍ଧ-ସୁସ୍ମୃତମଧ୍ୟେ !
 ବିଷୋପହାୟୋଷଧିମନ୍ତରୁପେ ।,
 ମନୋଜବାଶୋର-ବିଷାହି ଗାନ୍ଧ—
 ମନୁଗ୍ରହଂ ମାଂ ତୁରୁ ସମ୍ପ୍ରତି ଭୁଂ । ୧୪ ।

ଗୀତ:—“ଦି ବଳୀରେ ମଧ୍ୟ ଦେଶ ଶୋଭନ,
 ଉପମା ନାହିଁ ତା ତନିଭୁବନ,
 କନ୍ଦର୍ପ-ବିଷ-ଔଷଧି ରୂପିଣୀ,
 ତୁ ପୁଣି ଅଛୁ ତା ପୂରବାରେଣୀ,
 ଅନୁଗ୍ରହ କର,
 ମାର ଶର ବିଷ୍ଣୁ ଉଦ୍ଧରି ଧର” । ୧୫ ।

ଶ୍ଳୋକ:—କନ୍ଦର୍ପବାଶାବଶତିହବୃତ୍ତିଃ,
 ନାୟିକା:—କମର୍ଥମେବ ବଦସି ସୁଗୁରୁମ୍,
 ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ମେବ ଯଦି ମେ ତୁ ପିତା,
 କଥଂ ଭୁଂ କାମୁକ ! ଜ୍ଞାତବ୍ୟମ୍ । ୧୬ ।

ଗୀତ:—“କନ୍ଦର୍ପ ବାଶେ ଅବଶ ଚେତନ,
 କଥା କହୁ ମୋରେ ଆଉଁ ବଚନ,
 ଯେବେ ପିତା ମୋର ଶୁଣିବ ଏହା,
 ତନି ଭୁବନେ ନାହିଁ ତୋତେ ସାହା ।

ତୁ କାମୁକ ଶୁଣ,
କିମା ତେଜିବୁ ତୁ ବିଅର୍ଥେ ପ୍ରାଣ । ୧୫

ଶ୍ଳୋକଃ— ଜଘାନ ବ ଶୈର୍ଯ୍ୟଶତ୍ପ୍ରଶାସ୍ୟ—
(ନାୟକ) ଶିରଂ ସ, ସୀତାହରଣେ ଚ ଗ୍ରମଃ ।
ଭୃଦଙ୍ଗ-ସଙ୍ଗାୟ ମମାନୁରକ୍ତଂ
ପ୍ରୟାତୁ ମେ ମସ୍ତକମେକମେବ । ୧୬

ଗୀତଃ— ଏବେ ମୋ ବାଣୀ ଶୁଣ ଗ୍ରମାବର,
ସୀତା ଲାଗି ଗଲା ତା ଦଶଶିର,
ତୋ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଯେବେ ହେବ ମୋର,
ଏକ ଶିର ନାଶେ କି ଡର ଘୋର,
ଗୋ ପ୍ରାଣ ମିତଣି !
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ନରେଶ ନନ୍ଦିନି ! ୧୭

ଶ୍ଳୋକଃ— ଭୃତ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଦର୍ଶନମାଶୁଦେହି,
(ନାୟକ) ଚକ୍ଷୁର୍ଦ୍ଦିପ୍ତଂ ମେ ସପଳଂ କୁରୁଷ,
ତପଃ କୃତଂ ଯେନ ନରେଷ୍ଠମେନ
ତେନାଙ୍ଗସଙ୍ଗସ୍ତବ ଲଭ୍ୟ ଏବ । ୧୮

ଗୀତଃ— ଏବେତୁ ମୋତେ ଦିଅ ଦରଶନ,
ସପଳ କର ମୋ ବେନି ନୟନ,
ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ଯେହୁ ନର ବର,
କରିଥିବ ତପ ଅତି ଦୁଷ୍ଟର,
ସେ ତୋ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ,
ଲଭିଣ ହେ ପ୍ରିୟେ କରିବ ରଙ୍ଗ । ୧୯

ଶ୍ଳୋକଃ— ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତେ କଂ ନନ୍ମୁଦର୍ଶନେନ,
(ନାୟିକା) ବିନାୟି କୁପ୍ତିମୁରତଭଜନେନ,
ସଖଣ୍ଡମାର୍ଗତ ପଦ୍ମେଽଭିମନ,
ସମନ୍ୱତନାୟି ସୁଧୋପମେନ । ୧୮

ଗୀତଃ— ଶୁଣି କାମୀବର ମୋର ଉଦ୍ଧର,
ଶଶି ମରିତ ପଦ୍ମରେ ରୁଚିର
ବର ଭୋଜନ ଏ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସାର,
ଦେଖିଲୁ ମାତ୍ର କି ସ୍ୱପ୍ନରେ ଉଦର,
ଭୋଜନ ବିହୀନ,
ଏଥୁ କିଏ ସୁଖ ବିରୁଦ୍ଧ ମନେ । ୧୮

ଶ୍ଳୋକଃ— ଭୋଦେବି ! ସୁଭୁ କୃଷଣୀତଳ କୋମଳାଞ୍ଜି,
(ନାୟିକା) ନାନାବିଭୂଷଣବିଭୂଷିତଗୁରୁଗାନ୍ଧି !
ଆଜ୍ଞା ବିପେକ୍ଷି କିମିଦଂ ଜରବଣି ଦ୍ରୁଦ୍ୟେ,
ପ୍ରାଣପ୍ରଦେୟା ପରିପରପୁମେଽଭିଳାଷମ୍ । ୧୯

ଗୀତଃ— ଭୋଦେବି ! କୃଷାଞ୍ଜି ସୁନ୍ଦରୀବର,
ଅନଳ ଅଳ୍ପ ଭୂଷଣେ ରୁଚିର,
ଆଜ୍ଞା ହେଉ ମୋତେ କିଏ କରିବି,
ତୋର ବଚନ ଶିରେ ଘେନି ଥିବି
ଗୋ ପ୍ରାଣଦାୟିକା,
କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଞ୍ଛା ରେଦାୟିକା । ୧୯

ଶ୍ଳୋକଃ— ବିଦ୍ୟାବିନୋଦରସିକେ ସୁରତେକପାନ୍ଧି !
(ନାୟିକା) ସବ୍ୟାଞ୍ଜ ସୁନ୍ଦରି । ଧରାଧିପତେଃ ପ୍ରସୂତେ,
ଯଦ୍ୟସ୍ତ୍ରମେଽୟା ସଦୟେନ ଦୟା ତବିର,
ଭଦ୍ର ପ୍ରାପ୍ତପ୍ତେ ସୁରସତିସ୍ତ୍ର ତନ୍ମୁ ତ୍ୟଜାମି । ୨୦

ଗୀତ:— ସଦାଞ୍ଜ ସୁନ୍ଦରି ନୃପତି ସୁତା,
 ଅନଙ୍ଗ ଶାସ୍ତ୍ର ପଠନେ ପଣ୍ଡିତା,
 ସଦୟା ହୋଇ ତୁ ଦୟା ନ କଲେ
 ନ ହିଁ ମୋରଚିନ୍ତା ପରାଣ ଗଲେ,
 ଏହି କଥା ଭାବି,
 ଗଙ୍ଗାରେ ଦାହିଲେ ତୋତେ ପାଇବି । ୨୦ ।

ଶ୍ଳୋକ:— କାଳନ୍ଦୀତଟସନ୍ନିଧାଉପବନେ
 ଗୋପାଞ୍ଜନାଲିଙ୍ଗନ —
 କୀଡ଼ାକର୍ଷଣରୁମ୍ଭନାଦିରୁଚିତଃ
 ସଂସ୍ପର୍ଶିତୋ ବେଶୁନା,
 ସ୍ଥିତ୍ୱା କଳ୍ପମସ୍ତରୁହାଶ୍ଚିତଲତା—
 ବାସେ ସୁସୁଷ୍ପାନିଦେ,
 ନାନା ଭୂଷଣ ଭୂଷିତୋ ବିଦୁର୍ବିତଃ
 କୃଷ୍ଣଃପ୍ରସନ୍ନୋଽସ୍ତୁ ମାମ୍ ।

ଗୀତ:—କାଳନ୍ଦୀ ତଟ ପାଶ ଉପବନେ
 ଗୋପାଞ୍ଜନା — କେଳିରସ ବିଧାନେ,
 ରୁମ୍ଭନ ଆଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାମଧୁର
 ମୃଦୁ ମୃଦୁ ବେଶୁ ନାଦେରୁଚିର,
 ସେ କୃଷ୍ଣଚରଣ,
 ନୃପଧନଞ୍ଜୟ ଉଞ୍ଜି ଶରଣ । ୨୧ ।

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କାମୋଦୀ

ଶ୍ଳୋକଃ—ପୁରସକେତେଷବନୋଦୟୋଽଃ

(ନାୟିକା)—ପୁଦୁର୍ଗମୋଽନ୍ୟପୁରଗୁରିଭିଶ୍ମ,
ସଖୀଜନେରିକିତହେତୁବଞ୍ଚେଃ
କଥଂ ହି ତେ ବାଞ୍ଛିତସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ ।

ଗୀତ—ଶୁଣ ରସିକବର ଏ ମୋହର ଉତ୍ତର

ଏ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁର ପୁଣି,

ଅନ୍ୟପୁରେ ସଞ୍ଚାରୀ ରଜାର ଆଞ୍ଜଳାରୀ

ଏ ଜନ ମାନଙ୍କେ ଶ୍ରାବଣ ହେ,

କାମୀ-ବର,

ସଖୀଜନ ଇଚ୍ଛିତ ଜାତା (୧)

ଏଥୁ କେସନେ ତୋର, ନାମନା ସିଦ୍ଧି ହେବ

ମୁଁ ହେଲେ ତୋର ପ୍ରସନ୍ନତା ହେ । ୧। (୨)

ଶ୍ଳୋକଃ—ପ୍ରସନ୍ନତାୟାଂ (୩) ଭୃତ୍ତି ରଜନନ୍ୟ !

(ନାୟିକା)—ଭବେତ୍ ସୁସିଦ୍ଧିର୍ମମ ବାଞ୍ଛିତସ୍ୟ,

ଅଭୀଷ୍ଟଦା—କଳ୍ପଲତେବ ଭୃସି

ସୁକେଶି । ଚିନ୍ତାମଣିରେବ କଂଭୃତ୍ । (୩)

(୧)—ସଖୀଜନ ଇଚ୍ଛିତ ଜାଣ (ଖ)

(୨)—ମୁଁ ହେଲେ ତୋହରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେ (ଖ)

(୩) ପ୍ରସାଦତାୟାଁ (ଖ)

ଗୀତ:—ଯେବେ ହେବୁ ପ୍ରସନ୍ନ ମୋରେ ରାମାରତନ
 ତେବେ ଲଭିବି ସବୁ ସିଦ୍ଧି,
 ମୋର ବାଞ୍ଛିତ କଲୁ— ତରୁ ତୁ ହିଁ ରହୋବୁ
 ତୁ ମୋର ସବୁ ସୁଖନିଧିରେ,
 ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା !
 ତୁ ଚିନ୍ତାମଣି ଅଟ ମୋର,
 ମୁଁ ଦାସ ଜନ ମୋରେ ଏ ସ୍ନେହ ରଖିଥିବୁ
 ଜାଣି ମୁଁ ତୋହରି କୋୟର ରେ । ୨ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ମୃଦୁଳ-କନକ-କାନ୍ତାଂ ସ୍ବାଦୁ (୧) ସୌରଭ୍ୟରମ୍ୟାଂ
 (ନାୟକ):—ବଦନକମଳମଧ୍ୟେ ନେତ୍ରମଞ୍ଜୁରେଷାମ୍,
 ତବ କମିତ୍ ସମୀପ୍ୟ ଗ୍ରୀଡ଼ୟା ପଦ୍ମବୃନ୍ଦଃ
 ସରସି ସଲିଳପୂର୍ଣ୍ଣେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକାମଃ ପ୍ରବେଶଃ । ୩ ।

ଗୀତ:—ମୃଦୁକନକକାନ୍ତ ସ୍ବାଦୁସୌରଭରମ୍ୟ
 ବଦନ କମଳ ତୋହର,
 ଦେଖି ସରସିବୁନ୍ଦ ଲଭି ଲଜ୍ଜା ସମୂହ
 ହୋଇଲି ଅଧିକ କାତର ରେ,
 ରାମାବର ।
 ସଲିଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରେବର
 ମଧ୍ୟରେ ମରିବାରେ ମନେ ଏହି ବିଷ୍ଣୁରେ
 ପ୍ରବେଶେ ହେଇଲି ତହିଁର ରେ । ୩ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଦିବଂ ଗଚ୍ଛତୁ ବାଂଞ୍ଛିତସ୍ୟ

(ନାୟିକା)—ସିଦ୍ଧିର୍ଭବେତ କର୍ମଫଳେନ (୧) ପୁଂସଃ,

ପୁନଃପୁନଃକାକ୍ୟମଧୀର ଲୁପ୍ତଃ

ବୁଭୁକ୍ଷିତଃ କଂ ଦ୍ଵିକରେଣ ଭୁଞ୍ଜେ । ୪ ।

ଗୀତଃ—ହେ ପରଦେଶିଗୁଣ ! ମନେ ନୁହ ଉଚ୍ଚାଟ

ତନ୍ମୁ ଯେନିକା ନଭେ ଯାଉ,

ପୁଣ୍ୟ କର୍ମଫଳେ ବାଞ୍ଛି ଲଭନ୍ତି ନରେ

କିମ୍ବା ଅଧୀର ହୋଇ କହୁରେ,

କାମାତୁର,

ଏହା ବିଚାର ମନେ ଭୁଞ୍ଜି,

ଦେଶ, ଦେଶିଲ ଜନ, ଅତି ଆତୁର ହେଲେ

ବେନି ହସ୍ତରେ ନିକ ଖାଇରେ । ୪ ।

ଶ୍ଳୋକ—ପ୍ରାଣାୟୁକେ ! ପ୍ରିୟୁତମେ ! ତବରୂପ ରକ୍ତ—

(ନାୟିକା)—ବନ୍ଧୋଃସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପ୍ରତି କଥଂ ଭବନେ ବସାମି,

ରକ୍ତାତ୍ମକେ । ଭ୍ରମସି ପୁନରି ! ନର୍ମରୂପା

ଭୃତ୍ପ୍ରୀତିରମ୍ୟସ୍ଵରୂପେର୍ମମ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିଃ । ୫ ।

ଗୀତଃ—ଶୁଣ ଅଧିକ ଭୁଞ୍ଜି ମୋର ପ୍ରୀତି ଦାୟିନି

ତୋ ରୂପ ଶୁଣେ ବନ୍ଧା ହେଲି,

ଏବେ କେସନେ ହୋଇ ଗୃହେ ରହିବି ସହି

ମୋହରନର୍ମ ନବ ବାଳରେ,

ପ୍ରାଣପ୍ରୟାସ ।

ତୁ ବେଳୁମାସୀ ସୁନ୍ଦରୀ,
ତୋର ପ୍ରୀତିରେ ରମ୍ୟ ସୁରତ ଦାନେ ମୋର
ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କାଶ୍ଵରେ । * ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଚନ୍ଦ୍ରାନନେ ! ବର୍ତ୍ତୁଳ—ଭୁଞ୍ଜ—ତାଳ—(୧)
(ନାୟକ):—ରମ୍ୟସ୍ତନେ ! ସ୍ଵେଦ—ସୁଧାବଜ୍ରନେତ୍ରେ !
ବିଦ୍ୟାବିନୋଦେ ସୁନିବିଷଣେ ! ଭୃଂ
ସ୍ଵୀରଜ୍ଞଭୂତେ ! ମୟି ହେ । ପ୍ରସୀଦ । ୭ ।

ଗୀତଃ—ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନପ୍ରିୟା ମୋରେ ଦୁଃଖ ସୁଦୟା
ବର୍ତ୍ତୁଳ ଭୁଞ୍ଜରମ୍ୟସ୍ତନା,
ବିକଟ ପଦ୍ମ ନେତ୍ରି, ଦହ କନକ ଖଣି
ସକଳ ବିଦା ବିଚକ୍ଷଣା ରେ,
ବାଳାରତ୍ନ,
ମୋହରେ ଦୁଃଖ ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ,
ନିଷ୍ଠୁର ପଞ୍ଚବାଣ ସେ ହୁଅନ୍ତି ପରଶ
ତୋ ପାଦେ ପଶିଲି ଶରଣରେ । ୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—କାମାଭିରମ ! କାମାର୍ତ୍ତ !
(ନାୟିକା)—ପ୍ରୀତି ବିଶ୍ଵସ୍ତ ଭଜନ !
ସାଞ୍ଜ (୨) ସଖ୍ୟା ସମାଗତ୍ତ
ସୁକ୍ରମାର୍ଗେ ନ୍ୟରୁପୟାକ୍ । ୭ ।

(୧) ଭୂଲ୍ୟ (୫)

(୨) ସାକନ୍ (୫)

ଗୀତ:- ଏସନ ଗୁଟ ବାଣୀ କରୁଣସୁଧାମଣି
 ଶୁଣି ସଲଳ ମନକଲ୍ଲ,
 ଚଞ୍ଚଳ ମନେ ତାର ଦହିଲ (୧) ପଞ୍ଚିଶର
 ଦୟାଲ୍ ଚିତ୍ତ ତେଣୁ ହେଲ ସେ
 ରମାବର,
 ଗୁଟରେ ତେଜିଣ ନରଣ,
 ସୁମରି ପୂର୍ବକେଳି ସଦୟ ହୋଇ ବାଳୀ
 କନ୍ଦଇ ହୋଇଣ ହରଷ ସେ ।
 ନବୀନ ପୁଲ ଶର, ସମ ସୁରୁପ ତୋର
 କାମର୍ତ୍ତ ମୋ ପ୍ରୀତିଭଜନ
 ସଖୀ ସଙ୍ଗତେ ହୁଅ ଅନ୍ୟ ବେଶକୁ ବହି
 ଆସ ଆନ ମାର୍ଗେ ବହନ ହେ,
 ଶୁବାଚେ,
 ତପଶେ ଶ୍ରିରା ବେଶ ହୋଇ.
 ସଖୀ ସଙ୍ଗତେ ତାର, ଆନ ମାର୍ଗରେ ଯାଇ
 'ଇଚ୍ଛା'ର ସନ୍ନିଧେ ମିଳଇ ସେ, । ୭ ।

ଶ୍ଳୋକ:- ଅଦୈବ ଶୁଣ୍ୟଦିବସେ ମମ ଦେବ ! ବାଲେ !
 (ନାୟକ)—ଭଦ୍ରାଦପକଳପୁଷ୍ପଂଚ ବିଲକ୍ୟତେ ପତ୍,
 ରମ୍ୟାବିପୀନଜନ୍ମନସ୍ତନସପବକ୍ ମାଂ
 ମୁଗ୍ଧେ ବିପେହି ସଦୟଃପରସୀତଲୁପ୍ତମ୍ । ୮ ।

ଗୀତ:—ଆଜ ମୋହର ପୁଣ୍ୟ ଦବସ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖି ।
 ତୋ ପାଦ ପଦ୍ମକୁ ଦେଖିବି,
 ମଞ୍ଜୁଳ ପୀନସ୍ତନ— ସେବକ କର ତଥୁ
 ଉପରେ ମାର୍ଜନା ବିନ୍ଦୁବିତର,
 ହରିଶାସି !
 ମୁଁ ତୋ ଅଧରମଧୁ ଲେଖି
 ଦୟାକୁ ଚିହ୍ନିହୋଇ ମୋର ବେଦନ ହର
 ପୂର୍ବ ତପରେ ଅଛି ଲଭିଲେ ।।

ଶ୍ଳୋକ:—ସୁଶାସରଘୌର ବଧାନ ମେତଦ୍—
 ବିନୟିତା ଭୂଂ ନୃପଜେ ! ବଧାଶା,
 ବିଷେଷ ଜାନାମି ସୁଫଳାଶଳଭୂଂ
 ସରୁପିତେୟଂ ଯଦି ଦୃଶ୍ୟତେନା ।।

ଗୀତ:—ସୁଶାସର ପରସ୍ତୁ କରଣ ନୃପ ସୁତା
 ନିର୍ମାଣ କଲ ଶେଷେ ଧାତା,
 ଆଉ ଯେବେ ତୋ ସମ ନାରୀ ସମ୍ମିତେ ଜଣେ
 ନିର୍ମାଣ କରି ସେହୁ ଧାନ୍ତା ତେ,
 ପଶ୍ଚଳାଶା,
 ତେବେ ତା କୁଶଳତା-ପଣ,
 ଜାଣିଣ ପରଶଂସା କରନ୍ତେ ଜଣେ ତାକୁ,
 ବୋଲନ୍ତା ସେହୁ ସେ ନିପୁଣରେ ।।

ଶ୍ଳୋକ:—ଉକ୍ତଂ ଭୟା ମଦନ—ସୁନ୍ଦର । ପୂର୍ବମେତ —
 (ନାୟିକା) —ସୁଦର୍ଶନାୟା ନନୁ ସଂପ୍ରାପ୍ତ ଚୈବ ଦୃଷ୍ଟମ୍,

ଗଛ ସ୍ୱକାୟୁଭବନଂ ଭୂରିତଂ ଚ ପଶ୍ୟ
ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରଂ ତବ ମନ୍ଦାରଥ ସିଦ୍ଧିଭସ୍ତୁ । ୧୦ ।

ଗୀତ—ଅଭିନବ ମଦନ ପୂର୍ବେ ମୋତେ ମାଗିଣ
ଥୁଲ କହ୍ନିତ ଦରଶନ,
ଏବେ ସେ ଦରଶନ ହୋଇଲୁ ତୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ
ବେଗେ ତୁ ଚଳ ସେ ସଦନ ହେ,
ଯୁବାମଣି,
ଯାଇ ତୋ ଦେଶ ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟା
ସେ ତୋର ମନେ ରଥ ସିଦ୍ଧି କି କରାଇବ
ହୋଇଣ ତୋ ରସେ ସୁଦୟା ରେ । ୧୦ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଭୂମେବ ମେ ଭୁପତିତେ ନିବାସଃ
(ନାୟକ) —ଭୂମେବ ଜାତବଶ୍ୱରି ! ନାୟିମେଧନ୍ୟା, (୧)
ପ୍ରସନ୍ନତା ତେ ସକଳାର୍ଥସିଦ୍ଧି -
ମନୋଜୟସ୍ତେହିନ ! ମାମବଭୂମ୍ । ୧୧ ।

ଗୀତ—ତୁ ସେ ନୂଆ ବାଳା ମୋଜୀବ ନିକେତନ,
ତୁମୋର ପ୍ରାଣର ଇଶ୍ୱରୀ,
ତୋ ବିନୁ ଆରେ ବାଳା ଅନେ କି ରତ ଲଳା
ତୁମୋର କଣ୍ଠରୁ ସଞ୍ଚରେ,
ମଦାଳସି ।

ପ୍ରସନ୍ନ ଯେବେ ହେଲୁ ଧାନ !
ମୋର ସକଳ ଇଚ୍ଛା ସିଦ୍ଧି କି ଲଭୁଲୁ
ରଖ ତୁ ଅନଙ୍ଗମୋହିନି ରେ । ୧୧ ।

(୧)—ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ଭୂମମ ନାୟିବୃନ୍ଧ୍ୟା(ଣ)

ଶ୍ଳୋକ—ତବ ନିଶିତକଟାକ୍ଷସିନ୍ଧୁବାଣପ୍ରଣାତ୍ମିଂ,

(ନାୟକ)—ମମ ତନ୍ ମନୁରକ୍ତେ ଜୀବନ୍ତସ୍ୟୋଷଧେନ,
ଭୃତଧର-ମଧୁପାନଂ ସେପୟେତ୍ କୋଽପସ୍ତେ ବା
ସ୍ତନଜୟନବିଲଗ୍ନଲିଙ୍ଗନଂ ଗାନ୍ଧିଲେପମ୍ । ୨ ।

ଗୀତ—ମୋର ଖଣ୍ଡକଟାକ୍ଷ ବ୍ରଣ ସମୁଦ୍ର ଘାତେ

ତନ୍ ହେଉଛି ମୋର ବ୍ରଣ

ତୁ ଅନୁରାଗୀ ମୋର ଉଚିତ ଔଷଧରେ

ଦେଇଣ କର ତୁ ଶରଣରେ

ପିବୟିଷି ।

ତୋମଧୁ ପାନ ଅଳ୍ପ ସେପ,

ସ୍ତନ ଜୟନ ନାନା ବିଳାସ ଦେଇ ମୋରେ

କର ତୁ ଗାନ୍ଧରେ ଲେପନ ରେ । ୧୩ ।

ଶ୍ଳୋକ—ହୀଡ଼ାର୍ଥଂ ମଦନାଭୁବ । ସମୁଦିତଃ ପଞ୍ଚିତ-ଲଜ୍ଜାଭୟା

କାନ୍ତଂ କେଳିନିକେତନଂ ନୃପସୁତା ଜାତୁରୁଷସ୍ୟୋପରି,

ସ୍ତସ୍ତାପ୍ୟାଗୁରୁତନନଂ ସୁକୁସୁମଂ କର୍ପୁରସ୍ତମଂ ପୁଷ୍ପେ-

ଦତ୍ତା ପୀଡ଼୍ୟ ସଖୀକରଂ ପ୍ରହସିତା କିଂତେନ ଦୁର୍ଗାକୃତା

। ୧୩ ।

ଗୀତ—ଏ ଯେ ନୃପକୁମାରୀ ମଦନ ଶରେ ଭବି

ମିଶାଇ ଲଜ୍ଜା ଭୟ ବେନି,

କାମେ ହୋଇ ଆଭୁର ଧରି କର ଗୁଠର

ପଲଙ୍କେ ନେଲା ଚନ୍ଦ୍ରାନଳ ସେ,

ଗୁରୁକେଶୀ,

କର୍ପୁର କସ୍ତୁରି ଚନ୍ଦନ,
ଛୁସୁମ ମାଳା ସଖୀ କରେ ସେହରେ ଦେଲ

ଜାଣି ସେ ଚଳିଲା ବହନ ।୧୪।

ଶ୍ଳୋକ—ସବ୍ରୀତାଂ ହି ବହିର୍ଗତାଂ ପ୍ରିୟସଖୀଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସ କାମାତୁର
ସନ୍ୟାସ ପୀନଘନସୁନୋରୁଜଘନାଦାକୃଷ୍ୟ ଚୀନାଶୁକମ୍,
କୃତ୍ୱାଲିଙ୍ଗନରୂପନଂ ନୃପଭୁବଃ ପୀତ୍ୱାଧରଂ ତାତପ୍ତୁନ୍
ମର୍ଦ୍ଦନ୍ ଦନ୍ତନଶସିତାନି ଛୁରୁତେ ଯୋଭଂ ଚ

ନାରାୟଣପୁତ୍ରଃ ।୧୫।

ଗୀତ:—ଦେଖିଲ ପ୍ରିୟସଖୀ ଜନେ ଅନ୍ତର ହେଲେ

ଲକ୍ଷ୍ମୀତମତ ରମାବର,

କାମେ ଆତୁର ହୋଇ ରସିକବର ତହିଁ

ରମାଅଂଶୁକ କଲ ଦୂର ସେ,

ଚୀନଚେଲା,

ହରନ୍ତେ ଦିଶେ ସବ ଅଙ୍ଗ

ପୀନ ବର୍ତ୍ତୁଳ ସ୍ତନ ନାଭି ଉର ଜଘନ

ଦେଖି ତା ବଢ଼ିଲା ଅଙ୍ଗ ସେ ।୧୬।

ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ଜାନୁରେ ବସାଇଣ

ଚୁମ୍ବିଲା ସୁନ୍ଦର ଅଧର

ତୀକ୍ଷ୍ଣନଖେ ଅଙ୍କିତ ସୁଭୁଜ ପଦ୍ମୋଧର

ଦନ୍ତ ଦାଶନ ଗଣ୍ଡପର ସେ,

କାମିବର

ସ୍ୱର କେଳିବିଧାନ ଯେତେ,

ରଚନା କରି ତାର ମନ ସନ୍ତୋଷ କଲ

କବି କହିବ ଅବା କେତେ, ସେ, ।୧୭।

ଶ୍ଳୋକ—ପ୍ରାଦର୍ଶିକ୍ଷଦନସ୍ଥଳଂ ସୁନୟନଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଭବ୍ୟାକୃତା
 ବାଳା ଯା କବଚସ୍ଥପୁଷ୍ପବିଳସନ୍ତାଳାହତେ ଦୀପକେ
 ଚକ୍ଷୁଦ୍ରସୁଦେବିୟା ସମଭବତ୍ ଦୀପୋଽପ୍ତମନ୍ୟତ୍ ସ୍ମୃତଂ
 ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା କାନ୍ତିଗୁଣାଧିକଂ ସ୍ମିତମୁଖୀ
 ତଦ୍ବ୍ୟକ୍ରମଲକ୍ଷ୍ମୀଭବତ୍ । ୧୫ ।

ଗୀତ—ସୁନ ଭର ଜୟନ ଦେଖି ସଲକ୍ଷ୍ମୀଭର
 ହେଲଲ ରମଣୀ ସେ ମଣି
 କବଚରୁ ହୁସୁମ-ମାଳା ଘେନଣ ଦାସେ,
 ମାଇଲ ଚରୁଣ ରମଣୀ, ସେ,
 ଗୃହବର ।
 ରହ ମାନଙ୍କେ ଅଲେକିତ
 ଅଙ୍ଗ ପ୍ରକାଶ ଦେଖି ହୋଇ ସେ ସ୍ମିତମୁଖୀ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ଡେଜିଲି ଭୁବିତ ସେ । ୧୬ ।

ଶ୍ଳୋକଃ (ନାୟକ)—

ସଦ୍‌ଯୋଜ୍ୟଂ ସୁମନୋହରଂ ହି ମଧୁସୂକ୍ତାପଂ ଚଳତ୍‌ପାଦପ୍ରେ।
 ସୁନନ୍ଦଂ ମମ ନୁହେଉଦୁସ୍ମିଦଂ ସାନ୍ନଂ ରଣତ୍‌କାରତଃ,
 ପଶ୍ୟ ଧ୍ବଂ ସୁରତୋପସ୍ମରକଥନଂ ପ୍ରୋକ୍ତଃ କରୋତ୍ୟାଶ୍ଚିତଃ
 ବିଶ୍ୱାସାତ୍ ବହିର୍ଘୃତଂ ପଳତ ତତ୍ କର୍ଯ୍ୟେବ ବିଶ୍ୱସ୍ୟତେ । ୧୭ ।

ଗୀତ—ବୋଲଇ ସୁବାମଣି ଶୁଣପ୍ରାଣ ମିତଣି ।
 ମୋଠାରେ ଅନୁଗ୍ରହ କର
 ପ୍ରକାଶ କର ଏବେ ବିପରୀତ ଶୃଙ୍ଗାର
 ଏଣେ ମୋ ଜୀବନ ଉଦ୍ଧର ରେ,

କୋମଳାଂଗି !
 ମୁଖର ଏ ପଦମଞ୍ଜିର
 ବୋଲଇ ରଣ ରଣ ହୋଇ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ
 ତେଣୁ ଏହାକୁ ଛିତ୍ କର ରେ । ୮ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଶୂଂଭାରମେତତ୍ ଦିପଞ୍ଚଳ ମହ
 ସମାଚରନ୍ତ୍ୟାଃ ସୁଭଗେତଲେଲେ । (୧)
 ମନେ ଶଶୀକୁଣ୍ଡଳ-ଛଦ୍ମରୂପୋ
 ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳଂ ଚୁମ୍ବତ ତେ ସକାମୀ । ୯ ।

ଗୀତ—ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଥାଇ ଗୋପିତ ଭବ ହୋଇ
 ସମସ୍ତ ରାଗରେ ଶୋଭନ
 ରସେ ମଞ୍ଜୁଳ ବାଣୀ କାମଜେଲି ପରଶୀ
 ତାକୁ କରଅ ଘନ ସ୍ବନ, ରେ,
 ସବେଜାଣି !
 ନେ'ହେ ସେ ସହଜ ମୁଖର,
 ମୁଖର ମାର ରସେ ଉଦୀପନ କାରିଣୀ
 ଏଣୁ ତା ମୁଖର ବେଭର, ରେ, । ୧୦ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଉଷ୍ଣ ସ୍ବସ୍ଥନପୁରୀଦିତ-
 ଦୁଃଖାଶ୍ଳେଷେଣ ତେଦ୍ୟାସ୍ତ୍ରୟେ
 ଦନ୍ତାବାତନଶଯତେଃ
 ସୁମଧୁସ୍ବଳାପେଶୁ ରୁମ୍ଭେ ସ୍ବଳେଃ,

ନାନାବନ୍ଧବିନେ ଦିବ୍ୟାୟୁ କୁରୁଷେ (୧)

ଚୈତନ୍ କୃତେ ସାର୍ଥକଂ

ଗାନ୍ଧଂ ମେ ପୁରୁଷାୟିତେନ ହର ଭୋ (୨)

କନ୍ଦର୍ପବ ଶବ୍ୟଥାମ୍ । ୧୮ ।

ଗୀତ:—ବିପତ୍ନୀତ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତେ ସମ୍ଭବର

ତାଟକ ପୁରଲ ଚଞ୍ଚଳ

କମ୍ପେ ସୁନୟୁଗଳ ଦୋଳିତ ମୋ ତମାଳା

ତରଳ ନୟନ ନିଶ୍ଚଳ ସେ

ସମାମୁଖ

ଶ୍ରମସ୍ପେଦରେ ଶୋଭିପାଇ

ଯେସନେ ପୂର୍ଣ୍ଣଶଶୀ ଅମିୟୁ ରସେ ମିଶି

ମୋତିକଳାପ ବରଷଇ ରେ । ୨ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ଯଦବ୍ୟକ୍ତଂ ମୁଖରଞ୍ଜନଗୁଣମିଦଂ ପାଦାହତଂ କର୍କଶଂ

(ନାୟକ) ନିଃଶବ୍ଦଂ ଭବତୀହ ନୁପୁରପୁରଂ ଚୈତନ୍ କୃତେ ମେ ପ୍ରିୟେ

ଗୋପ୍ୟସ୍ତା କର୍ତ୍ତମେଶୋ ଘନରବଂ ବିଜ୍ଞାପୟତ୍ୟାଶ୍ରିତାନ୍

ମଧସ୍ତାନ୍ଧୁଧୁରସ୍ପନ୍ଦେ ଗୁଣବତୀ ସୁପ୍ରୀତିକାରିଣ୍ୟପି ।

ଗୀତ—ତୁଗୋ ନୃପତିସୁତା ଶୁଣ ମୋର ବିନୟ

ସ୍ବସାରେ ସେହି ପୁଣ ଧନ୍ୟ

ସେ ତୋ ଅଧରୁ ମଧୁ ପନ କରନ୍ତି ପ୍ରିୟା

କହି ନୁହଇ ତାର ପୁଣ୍ୟରେ,

କୁଦଦନ୍ତି !

(୧)—ବନୋଦତୋଷକରସେଃ (ଖ)

(୨)—ଶମିତା (ଖ)

ସେହି ନୟନେ ସେ ନୟନ,
 ବାସ ନ ଥିବା କାଳେ ସେ ତୋ ସଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗକୁ
 କରିଣ ଅଛି ଚିଲେକନ ରେ, । ୨୧ ।
 ଶ୍ଳୋକ:—ତଦ୍ ବନ୍ଧୁ ରୁଚିରାନନେ !
 ଯଦଧରଦୟାମୃତଂ ସ୍ବାଦିତଂ
 (ନାୟକ) ଯାହାଂତେ (?) ନୟନେ ନିରୋଳରହିତଂ
 ସର୍ବାଙ୍ଗମଲେକ୍ୟତେ,
 ତୌ ହସ୍ତୌ ଜୟନସ୍ଥଳଂ ସ୍ତନୟନଂ
 ସସେବ୍ୟମାନୌ ଚ ତୌ
 ତଦ୍ଗାନ୍ଧଂ ତପସାଜିତ ରତୟୁଗଂ
 ପ୍ରାପ୍ତାଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଃ ଯତ୍ । ୨୦ ।
 ଗୀତ:—ସେ ବେନି ହସ୍ତକୁ ସେ ହସ୍ତ କରିଣ ମୁହିଁ
 ପ୍ରଶଂସା କରିଣ ଜୀବନ
 ଏ ତୋର ପୀନସ୍ତନ, ଉରୁଗୁରୁ ଜୟନ
 ଏସଙ୍ଗ କରିଛି ତେସନ ରେ,
 କୁନୟନି ।
 ତହାକୁ ବୋଲି ସେ ଶ୍ରବଣ
 ତୋର ମୃଦୁ ମଧୁର ବାଣୀ ପିଚୁ ରୁଚିର—
 ସ୍ବକୁ ସେ କରିଛି ଶ୍ରବଣରେ । ୨୨ ।
 ଶ୍ଳୋକ:—ଭୃଦିବ୍ୟ (୧) ପୀନସ୍ତନୟରୁମାୟଂ,
 (ନାୟକ—) ଭୃଜାରୁରମ୍ୟଂ ଜୟନସ୍ଥଳଂ ଚ,
 ଭୃଘ୍ନୀବରଂ ରମ୍ୟନିତମ୍ବବିମ୍ବଂ
 କ୍ରୀଣୀତ (୨) ଧନ୍ୟଃ କଥମହଲେକେ ।

(୧)—ଗୁରୁ (ଖ)

(୨)—କ୍ରିଷେତ (ଖ)

ଗୀତ — ଶୁଣି ଅରେ ସୁଦନ୍ତ ସେ ତନୁ ଜାଣି ତନୁ
 ଏ ତୋର ତନୁ ତନୁସୁଦ୍ଧ
 ଲଭିଛି ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ନାନା ବିନୋଦରେ
 ଇଚ୍ଛା ମଣେ ପୁର ପାଇରେ,
 ବାଳାରୁଦ୍ଧ,
 ସେ ନାୟା ନାୟା ବୋଲି ଜାଣି
 ଦେ ତୋର ପଦ୍ମମୁଖ ଉଦୟ ଆଶ୍ରାଣ କର
 ଅଛି ଶୁଣି ପରଶମଣି, ରେ । ୧୩

ଶ୍ଳୋକଃ — ନିଶାବଶେଷେ ରମଣାଭିଳାଷ

(ନାୟିକା) — ସିଦ୍ଧସୁବିଧୀତ୍ କମଳ ପରନ୍ତୁ,
 ଯଥା ନ ଜାନାତ ଜନନୀୟ କଣ୍ଠେ —
 ଦିବସଃ ପାହି ସୁନନ୍ଦମେହି । ୧୪

ଗୀତ — ନିଶା ହୋଇଛି ଶେଷ ଶୁଣି ହେ କାମିବର
 ହେଲୁ ତୋ ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
 ଯେମନ୍ତେ ପୁରଜନ — ମାନେ ହେ ନ ଜାଣିବେ
 ସେରୁପେ କର ତୁ ଗମନ ହେ,
 ପ୍ରାଣଶୃଙ୍ଗର

ତୁମ୍ଭେ ତ ସୁଜାଣି ତରୁର
 ମୁହିଁ ଜାଣି ଅବଳା ନୃପତି ଅନ୍ତରାତ୍ମ
 ଯେଣୁ ମୋ ସୁଖସୁ ମନର ହେ । ୧୫

ଶ୍ଳୋକଃ — ତବାସ୍ତୁ ମେନୁଗ୍ରହ ଏଷ ଦେବ ।

(ନାୟିକା) — ଭବଜପଜାତ୍ ସପଳଂ ହି ଜନ୍ମ,
 ନବସ୍ତ୍ରୀୟାୟା ବିରହାସିଲ୍ଲନ —
 ମନୋବ୍ୟଥା — ଭେଷଜମନ୍ୟଦସ୍ତ୍ରୀ । ୧୬

ଗୀତ—ତୋ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ଦେଇ ସୁଖଳ କରିଅଛୁ
 ହେ ପ୍ରିୟେ ଯେ ମୋର ବିଗ୍ରହ
 ଦେବେ ମେହରେ ଯାଅ ବୋଇଲୁ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା
 ଜାଣିଲି ଯେ ତୋର ନିଗ୍ରହ, ରେ,
 ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ !

ପ୍ରିୟା ବିଚ୍ଛେଦ ଅସିଦ୍ଧାତ,
 ଯେଥୁ ଆନ ଅଭ— ସଧୁ କଳ୍ପନାହିଁକ,
 ତୋର କୃପାରେ ଆଶ୍ୱାସିତ ରେ । ୨୫

ଶ୍ଳୋକ : - ନ ସ୍ଥାନଂ ନଚ ଭୋଜନଂ ନ ପଠନଂ
 ନାନ୍ୟଦ ଯୌଗ୍ୟଂ ପ୍ରିୟେ । (୧)

ନାନ୍ୟସ୍ଥାନସେବନଂ ନଚ କଥା
 ନିଦ୍ରାପି ନାସ୍ତେ ମମ । (୨)

କିନ୍ତୁ ଭ୍ରାଂ ପରିଚିନ୍ତୟାମି ସତତଂ
 ଧ୍ୟାନେନ ଚେତଃସ୍ଥିତାଂ
 ସ୍ୱପ୍ନଲୋକନ-କାମକେଳି-ବିଧିନା

ଜୀବାମି କାନ୍ତେ । ଡବ । ୨୪

ଗୀତ—ତୋର ବିନୁ ଗୋ ଧନ ନାହିଁ ସ୍ଥାନ, ଭୋଜନ,
 ପଠନ (?) ରମଣୀ ସେବନ,
 ନ ଘେନେ ରସେ ମନ ନ ସରେ ମୋର ଦିନ
 ନ ଭଜେ ନିଦ୍ରାକୁ ନୟନ ଗୋ
 ପ୍ରାଣଧନ;

(୧)—ସୌଖ୍ୟାଧିକ୍ଷ (ଖ)

(୨)—ନିଦ୍ରାପି ନାନେବାଦ୍ୟମଃ (ଖ)

ଅନବରତେ ତୋ ଚିନ୍ତନ

ସ୍ବପ୍ନରେ ଅଲୋକନ ତୋର କେଳି ବିଧାନ

ଗୁଣି ମୁଁ ରଖିଛି ଜୀବନରେ । ୨୭।

ଶ୍ଳୋକଃ—ରାନ୍ଧିଃ କାଳପୃଷୋପମା ମଳୟୁଜୋ।

ଗନ୍ଧାନିଳଃ ବିଂ ବିଷଂ

ସୋମଃ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଇବାଭ୍ୟନ୍ନଲୟୁଜା ---

ଲେପଃ ସ୍ବୁଲିଙ୍ଗୋପମଃ ।

ଉକ୍ତଃ ସୁସ୍ବରବାଦ୍ୟଗୀତପରତ୍ବତ୍-

ପାରାବତାବିଧୁନିଃ

ବଜ୍ରସ୍ୟାହୁତିରେବ କର୍ଣ୍ଣୟୁଗଳେ

ବିଚ୍ଛେଦତୋ ମେ ତବ । ୨୫ ।

ଗୀତ—ତୋହର ବିନ୍ଦୁ ବାଳା

ରଜନୀ ସୁଗ ପରା

ଅନଳ ପ୍ରକାର ତନ୍ମନ

ମଳୟୁ ସମରଣ

ବିଷ ପରାସୟୁ ଜାଣି

ବରୁଛି ଅଧିକେ ଦହନ ରେ

ପ୍ରାଣଧନ

କୋକିଳ ଗୀତବାଦ୍ୟସ୍ବନ

ହୋଏ ବିଚ୍ଛେଦୁ ତୋର, କର୍ଣ୍ଣୟୁଗଳେ ମୋର

ଅଶନି ପଡ଼ନ ସମାନ ରେ । ୨୬।

ଶ୍ଳୋକଃ—ତନ୍ଦ୍ରା ଦ୍ଵାଦଶଭୁବ୍ବତଃ ସମଭବ-

ଦ୍ରାହି ସୁଂଧାନଂ ଶତଂ

ମୈଷ୍ଠଂ ତନ୍ତ୍ରରସଂ ବିଲେପନମନ୍ଦ୍ରା

ଦୀପ୍ତାନଲୋ ମେ ତବ ।

ବିଛେଦାଲ୍ଲପ୍ତାନିଳଃ ପ୍ରିୟତମେ ।

କିଂ କାଳକୃଷ୍ଣଃ ଶ୍ରୁତୌ ।

ଗୀତାଶିଫ୍ଟନରେବ ବଜ୍ରସଦୃଶୋ—

୧ରଣ୍ୟଂ ବିଚିତ୍ରଂ ଗୁହ୍ୟମ୍ । ୨୭।

ଗୀତଃ— ତୋର ବିହାସେ ମୋର ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପଶିଶର
କରିବସନ୍ତ X କାତର
ଦ୍ୱାଦଶ ଚଣ୍ଡକର ସମାନ ଶିଖର
ରଜନୀ ପୁଷ୍ପର ଆକାର ରେ,
ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ.

ଅମୃତ ରସମୟ ତୋର
ତନ୍ତ୍ର ସମ ଆହାର ନ ଭଜିବ ମନର
ଅରଣ୍ୟ ସମ ଦିବ୍ୟପୁର ରେ । ୮।
ମଳୟୁଜ ଲେପନ ଦୃଢ଼ବନ୍ଧ ସମାନ
ସୁଗନ୍ଧ ମଳୟୁଜ ବନ,
ତୋ ବନ୍ଧୁ ମୋର ଏହୁ କାଳକୃଷ୍ଣ ସମାନ
ନିଶ୍ଚୟେ ହେବ ପ୍ରାଣଧନ ରେ,
ପିକରୁଷି !

ବଚନ କୁଳିଶ ସମାନ,
ସୁସ୍ୱର ଗୀତ ସ୍ତନ ଶୁଭର ଆନୁଆନ
ଶୁକ ସାରିକା ଧୂନିମାନ ରେ । ୨୯ ।

ଶ୍ଳୋକଃ— ମାନଂ ମାନନି ! ମୁଷ୍ଟି ଦେବି ଦୟିତେ !

ମିଥ୍ୟାବତଃ ଶ୍ରୁୟତେ,
କିଂ କୋପୋ ନିଜସେବକେ ଯଦି ବତଃ
ସତ୍ୟଂ ଭୟା ଗୁହ୍ୟତେ ।

ଦୋର୍ଭ୍ୟାଂ ବନ୍ଧନମାଶୁ ଦନ୍ତଦଳନଂ

ପାନସୁନାସ୍ଥାଳନଂ

ଦୋଷଶ୍ରେୟମମ ତେ କଟାକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟେଃ

ଶତପଥଃ ପଦାରଂ କୁରୁ । ୨୭ ।

ଗୀତ— ମ.ନନ ! ମାନ ତେଜ ନିଜ ସେବକ ଜନେ

ମିଥ୍ୟାବଚନ ଶୁଣି କଣ୍ଠେ

କୋପ କମ୍ପାଇଁ ମନେ ବହୁକୁ ଅଭିମାନେ

ସଦୟ ହୁଅ ନିଜ ଜନେ ଗୋ,

ପ୍ରେବେ ଯିଯୁ।

ଏହୁ ବଚନ ଶୁଣୁ ସତ,

ବାହୁ ପାଶେ ବନ୍ଧନ କରି ଦନ୍ତେ ଦଶନ

କୁଚରୂପରେ ତାଡ଼ ମିତ ଗୋ । ୩୦ ।

ପ୍ରେବେ ଗୋଦୋଷବୋଲି ଜାଣିଲୁ ପ୍ରାଣମଣି

ମୋତେ କର ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ଦଣ୍ଡ

ଅଞ୍ଜନ ବିଷେବଦ କରି କଟାକ୍ଷରେ

ତନୁ ମୋ କର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଗୋ,

ଜାଣି ମୋରେ

ବରୁରି ଶାସ୍ତି ଦିଅ ରମା,

ଦୋଷ ନଥିଲେ ମୋର ସଦୟ ହୋଇ ପ୍ରିୟେ !

ସବୁରେ ହୋଇ ବସ ବାମା ରେ । ୩୧ ।

ଶ୍ଳୋକ— ନାନାକଥ କୌତୁକକେଳିଭଃ ସା

ଯାଉଁ ତୁ ତେନୈବ ରମେତ ନିତ୍ୟମ୍,

ହର୍ମ୍ୟେ ସୁରମ୍ୟେ ରମତେତ୍ତଗୁପ୍ତେ

ସୁକ୍ତା ସଖୀଭଃ ପରମପ୍ରିୟାଭଃ । ୩୨ ।

ଗୀତ— ରମ୍ୟ ସଉଥପୁର ଉପବନ ଅନ୍ତର
ସଙ୍ଗରେ ଶୋଭି ସଖୀଜନ,
ନାନା କେଳିବିକାଶ ମଧୁର ବୀଡ଼ାହାସ
ରସରେ ନିଅନ୍ତି ଯେ ଦିନ ସେ,
କାମିବର

ସୌମନ୍ତେ ନୃପ ସୁତା ସଙ୍ଗେ
ନାନା ବିବିଧ ବନ୍ଧେ ବିବିଧ ରତମାନ
ରଞ୍ଜିତେ ଦେବ ଜନ ରଙ୍ଗେ ସେ ॥୩୨॥

ଶ୍ଳୋକଃ— କାମାଶ୍ଚି ନବଯୌବନଃ କବିବରୋ
 ଭୃଗୁଲକ୍ଷ୍ମିନୀ ସମଃ
 ନାନା-ବନ୍ଧ-ବିନୋଦ-ନିର୍ଭର-ରତ
 କ୍ରୀଡ଼ାରସେରନ୍ଦ୍ରଃ
 ସ୍ଥିଭ୍ରାନ୍ତଃପୁରତୋ ବହିର୍ବିଲସିତୋ
 ରଜସ୍ରତୋ ନାୟତେ
 ତୋରେ ରଜନପ୍ରେକ୍ଷିତେଃ ସ୍ଵପୁରଷେ
 ଶ୍ଵାରେ ଭୃଗୁସମ୍ପରମେଃ ୨୯

ଗୀତ— କାମେ ହୋଇ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଭ୍ରମନ୍ତେ ଉପବନ
ପୁରଦ୍ଵାରେ ହୋଇଲେ ଆସି,
ଜାଣି ସଜା ତଗର ମାର ହେ ରତ ଶ୍ଵେତ
ମୁଁ ତୁ ଧରିଣ ସନ୍ତୋଷି ସେ,
ସୁରଗଣେ,
କଲେକ ନୃପ ପୁରତର,
ଦେଖିଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ବୋଲେ ସେ ହୋଧ କରି
ଏହାକୁ ବେଗେ ନେଇ ମାର ତେ । ୩୩ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ସୁଜା ତାନପି ସେବକାନ୍ ବହୁବିଧଂ

ହଂକାରପୂର୍ବଂ ହୁଅ

ଚୌରଂ ଛିନ୍ନ ଝଟିଭ୍ୟାବାଚ ବଚନଂ

ଶତ୍ରୁଂ ସମାଦୀୟତେ,

ନାଭ୍ୟା ତଂ ଭବନାଦ୍ ବହିର୍ବିଲମ୍ବିତଂ

ସୁଜାତୁଜା ସାହସା-

ଦିଷ୍ଟଂ ସ୍ତସ୍ମିନ୍ ଦେବତାମିତି ବସ୍ତୁସ୍ତୃଷ୍ଟଃ

ସଚୌରୋଽବଦତ୍ । ୩୩ ।

ଗୀତ—ନୃପ ଆଦେଶ ଶୁଣିବେ ଘେନି ସୁଜା ତମରେ

ନଗ୍ର ବାହାର କରି ନେଇ,

ଶତ୍ରୁଗ କରେ ମରି ଝଟିଲୁ ରୋଷ କରି

ବୋଲନ୍ତି ଗୁଡ଼କୁ ଅନାଇଁ ରେ

ରତିବେଳେ,

ନୃପତି ନନ୍ଦିନୀ ସାହସ

କଲରୁ ଗଲୁ ନାଶ ଛାଡ଼ି ଜୀବନଆଶ

ସୁମର ବେଶେ ପୀତବାସ ରେ । ୩୪ ।

ଗୋପୀ ନେହ ଚକୋର ଆନନ୍ଦ ସୁଧାକର

ଅଶ୍ରୁ ତମିର ଚକ୍ରକର

ଭକ୍ତମାନସ ହଂସ ନାଳାଞ୍ଜଳ ପ୍ରକାଶ

ଦାରୁ ଦେହରେ ନିରୁଦ୍ଧାର ହେ,

ସାଧୁଜନେ

ତାଙ୍କ ଚରଣେ ଦେଇ ମନ

ନୃପତି ଧନଞ୍ଜୟ ସବୁ ବସୟୁ ତେଜି

ସେ ରୂପ ଝୁମୁ ବଞ୍ଚେ ଦିନ ସେ । ୩୫ ।

ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ - ରେଖୀ

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ କନକଚମ୍ପକଦାମଗୌରୀଂ
(ନାୟକ) ପୁଷ୍କାରବନ୍ଦବଦନାଂ ତନୁରେମରାଜିମ୍,
ସୁପ୍ତୋଦ୍ଧୃତାଂ ମଦନବନ୍ଧୁଲଲପାଙ୍ଗୀଂ
ବିଦ୍ୟାଂ ପ୍ରମାଦ-ଶୁଣିତାମିବ ଚିନ୍ତୟାମି । ୧ ।

ଗୀତ—ଶୁଣ ହେ ରସିକଜନ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ପୁଣି
କରରେ ଖଡ଼ଗ ଧରି ନୃପ କିକର,
କହନ୍ତି ବୁଝନ୍ତୁ ବାଣୀ ଶୁଣିବି ହୋ ମଦ ପ୍ରାଣୀ
ପ୍ରେମନ୍ତ ସାହସ କିମ୍ବା କଲୁ ନିର୍ଭର,
ପ୍ରେମେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଣତ ଆଶ
ସୁମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟେକତା ହୋଇଲୁ ନାଶ, । ୧ ।
କହେ ବୁଝ ଶୁଣ ଭାଇ ପ୍ରେମେ ହେ ତାକୁ ଚିନ୍ତଇ
କନକ ଚମ୍ପକଦାମ ଗଉରବେନ୍ଦ୍ରୀ
ପୁଷ୍କାରବନ୍ଦ-ବଦନା ସୁରେମ-ରାଜି ରଞ୍ଜିନୀ
ପୃଥୁ ଭୁଞ୍ଜିତରସ୍ତନା ମୋ ପ୍ରାଣସମ୍ରା
ସେହି ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରିୟେକତା
ଇଚ୍ଛାବତୀ ରମାବର ନୃପ ଦୁହିତା । ୨ ।

ଶପ୍ତମୁ ଉଠିଣ ଥାଇ ଅଳସିତ ଅବା ହୋଇ
 ଚୁମିତ ନେତ୍ରରେ ତାଳି ମୋତେ ବୁଝାଇ
 ପୁଲି ନ ଚାହିଁ ଜାଣି ପାନସ୍ତନରୁ ବସନ
 ନିଦ୍ରାଅଳସରେ ମିଶି ଶେଷ ରହିଲ,
 ଯେବେ ସେ 'ଇଚ୍ଛା'କୁ ଚିନ୍ତଇ
 ପ୍ରସନ୍ନ ଗୁଣିତବିଦ୍ୟା ସେ ମୋ ଅଟଇ, ୩
 ଶ୍ଳୋକ:— ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଶଶିମୁଖୀଂ ନବଯୌବନାଦ୍ୟାଂ
 ପାନସ୍ତନାଂ ପୁନରହଂ ପଦ ଗୌରବାନ୍ନମ୍,
 ପଶ୍ୟାମି ମନ୍ଥପଶସ୍ତନଲପାଡ଼ିତାଙ୍ଗୀଂ
 ଗାନ୍ଧାଣି ସମ୍ପ୍ରତି କରେମି ସୁଶୀତଳାନ । ୨
 ଗୀତ— ଯେମନ୍ତ ଗୁଚର ବାଣୀ ଶୁଣିଣ ଦୋସାଧୁ ଭଣି
 ଅବଶ୍ୟ ହୋଇବ ତୋର ପ୍ରାଣ ବିନାଶ,
 ଚିନ୍ତ ତୁ ଦେବମୁରେ ସ୍ୱପ୍ନରୁ ହୋଇବୁ ପାରି
 ଯେବେ କି ନ ତେଜ୍ଜ କିଲେ ସେ ପ୍ରୀତି ଆଶ,
 ଅଗ୍ନି ଲାଗି ଯେତେ ପଡ଼ଇ
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ଲାଗି ତେତେ ତେଜ୍ଜୁରୁ ଅଜ । ୪
 ଗୁଚ ବୋଲଇ ଦୋସାଧୁ ଜାଣିଲି ତୁହି ଅସାଧ
 ମତେ କି କହିଲୁ 'ଜଗନ୍ନାଥ' ସୁମର
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରମାନନା ପୁଅକୁ ବଞ୍ଚିଲୁ ପ୍ରାଣ
 ନବୀନ ଯୌବନ ଇଚ୍ଛା ମୋ ରମାବର,
 ସେ ମୋହର ଗଳାର ହାର
 ଅବଳା ରହି ଚନ୍ଦ୍ରମା ମୁଁହି ଚକୋର । ୫
 ପକ୍ଷକ ଗୁରୁ ଶେତନା ମଞ୍ଜୁମାତଙ୍ଗଗମନା
 ମଞ୍ଜୁଳଦିକବତନା ତରୁଣୀ ମଣି

ରସାଳ ହେମ ବରନା ବୁଦ୍ଧ କଳିକା ରଦନା

ନୃପତି କୋଳ ନନ୍ଦନା ସେ ମୋ ରମଣୀ

କେବେହେଁ ମୁଁ ନେବେ ଦେଖିବି

ଅନଙ୍ଗ ତାପିତେ ଅଙ୍ଗ ଶାନ୍ତ କରିବି । ୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଯଦି ସ୍ମରଃ କମଳାୟତାଶୀଂ,

ପଶ୍ୟାମି ପୀରରପୟୋଧରଭରଣିନାମ୍,

ସଂପୀତ୍ୟ ବାହୁସୁଗଲେନ ପିବାମି ବନ୍ଧ—

ମୁନ୍ନତ୍ତବନ୍ଧୁଧରଃ କମଳଂ ଯଥେଷ୍ଟମ୍ । ୩ ।

ଗୀତ — ଏତେହେଁ ବେଳେ ହେ ସରଃସାରସ-ନେତ୍ରୀକ ମୋର

ଦେଖିବି ମୋ କୋଟି ଜନ୍ମର ପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ

ବେନି ଭୁଜେ ବେଗେ ଭଢ଼ି ଦୃଢ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି

ଅଧର ଅମ୍ବୁ ପାନ କରିବି ଭୋଳେ,

ଯେସନେ ସେ ମଞ୍ଜୁସର

କରେ ପଦ୍ମ-ମଧୁପାନ ହୋଇ ନିର୍ଭର । ୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ନିଧୁବନ-କୁମରଃସହାଙ୍ଗୀ—

ମାପାଣ୍ଡୁ ଗଣ୍ଡପତିତଳକକୁନ୍ତଳାମ୍,

ପ୍ରଜ୍ଜ୍ଵଳପାପକୃତମନ୍ଦୁରମାବହନ୍ତୀଂ

କଣ୍ଠାବସକ୍ତ-ମୃଦୁବାହୁଲତାଂ ସ୍ମରାମି । ୪ ।

ଗୀତ ସେବେ ହେ ତାରୁ ତିନ୍ତୁଇ ରତଣମ ବିନାଶଇ

ଏମନ୍ତ କୋମଳ ଅଙ୍ଗ ମୋର ବାଳାର

ପାଣ୍ଡୁର ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ—

ସହିତ ବଞ୍ଚି ହୁଲ

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସିବାର ଅତି ରୁଚିର,

ସୁରତି, ବିଷୟ ରସରେ

ମଞ୍ଜୁଭୁଜ କଣ୍ଠ ଛନ୍ଦି ମୋ ମନ ହରେ । ୮ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ସୁରତଜାଗରୟିଷ୍ୟମାନ—
 ତର୍ଜୟିବଳଞ୍ଜରଲତାରକମାୟୁତାସୀମ୍,
 ଶୃଙ୍ଗାରସାର (୧) କମଳାକରରାଜହଂସୀଂ
 ବ୍ରୀଡ଼ାବନମୁବଦନାମୁଷସି (୨) ସୁରାମି । ୫

ଗୀତ—ଖଡ଼ଗ ଧରି ଦୋସାଧୁ ବୋଲଇ ବୁଝୁ ବାଣୀ
 ପୁଣି ତୁ ମୁକ ସୁମରୁ ନୁପନଯିନୀ
 ଦେଲୁ ତୁ ଅନଳେ ଝାସ ତେଣୁ ଲଭୁ ଅଳ୍ପ ନାଶ
 ବାତୁଳ ପ୍ରାପ୍ତେକେ କହୁ ଯେ ବାଣୀ
 ପ୍ରେବେ ଚିନ୍ତୁ ଶାରଙ୍ଗଧାରୀ
 ଶୁଣି ନାମ ଧରଲେ କି ହୋଇବୁ ପାରି । ୯ ।

ଶୁଣରେ ଦୋସାଧୁ ଛୁଛି ଏବେହେ ତାକୁ ଚିନ୍ତଇ
 ସୁରତେ ଉନ୍ନିତ ବେଶେ ରୁମିତ ନେତ୍ର
 ବଚେ ରୁହିବା ତରଙ୍ଗ ତରଳ କାରକା ସଙ୍ଗ
 ତେଣେ କରି ପବିତ୍ର ମୋ କରଇ ଗନ୍ଧ
 କାମରସ-ମାନସହଂସୀ

ସେ ମୋର ଇଷ୍ଟଦେବତା ଅମିୟହାସୀ । ୧୦ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଯଦି ସୁନଃ ଶ୍ରବଣାୟୁତାସୀଂ
 * ପଶ୍ୟାମି ଦାର୍ଦ୍ଦିରଦ୍ବଶ୍ଚାୟୁତାଙ୍ଗପଣ୍ଡିତ୍, (୩)
 ଅଙ୍ଗେରହଂ ସମୁପଗୁହ୍ୟ (୪) ତତୋତଗ୍ରାହଂ
 ନୋଲ୍ଲୀଳୟାମି ନୟନେ ଦ୍ରୁତି ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୬ ।

(୧) ଶୃଙ୍ଗାର ବାରି (୨) ମନସି
 (୩) କୃତ୍ତିତାଙ୍ଗୟୁଜ୍ଞିମ୍ (୪) (୫) ସମୁପଗୁହ୍ୟ (୬)

ଗୀତ—ଲକ୍ଷ୍ମୀଭରେ ଗୁରୁମୁଖ ନମ୍ର କରି କରି ସମା
 ଉଷାକାଳେ ବସିଥାଇ ମୋର ଅଙ୍କରେ
 ବଶାଳ ପଙ୍କଜନେନ୍ଦ୍ରୀ ସେ ମୋହର ପ୍ରେମପାତ୍ରୀ
 ଯେ ପ୍ରମୟେ ଦେଖିବି କି ତାହାକୁ ନେହେ
 ବରହରେ ଶିଥୁଳ ଅଙ୍ଗ,
 ତନ୍ ମୋ ତନ୍ କରୁଛି ଦୁଷ୍ଟ ଅନଙ୍ଗ ।
 ଯେବେ ହେ ଯେବେ ଦେଖିବି ନବିତ ଆଶ୍ୱେଷ କରି
 ନୟନ ବୁଜିଣ ଆଉ ପେଡ଼ିବି ନାହିଁ
 ସେ ପୁଣି ଯେମାନଙ୍କ ଲଭିଣ ହେବ ଆନନ୍ଦ
 ପ୍ରାଣ ଥିବାଯାଏ ତାକୁ ମୁହଁବି ନାହିଁ,
 ହରିହର ବ୍ରହ୍ମା ମୋ ସେହି,
 ଇଚ୍ଛା ବିନୁ କାମମୁକ୍ତ ଦେବ ହୋଇ କହି । ୧୨ ।
 ଶ୍ଳୋକଃ - ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ସୁରତତାଣ୍ଡବସୁନ୍ଦରୀଂ
 ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁସୁନ୍ଦରମୁଖୀଂ ମଦବିହ୍ୱଳାଙ୍ଗୀମ୍ ।
 ତନ୍ମୁଁ ବଶାଳଜୟନ (୧) ସୁନୟରଶିଳାଂ (୨)
 ବ୍ୟାଲେଳକୁନ୍ତଳକଳାପବତୀଂ ସୁସମିତାଂ
 ଗୀତ—ସୁରତ ନାଟକ ସୁନ୍ଦରୀ ପାର୍ବତୀ ପୁଣି
 ମଦନ ବିହ୍ୱଳ ଅଙ୍ଗ ଅଳସକାରୀ
 ଗୁରୁବିଶଳ ଜୟନ ସୁଥୁଳ ଉରଜ ଯନ
 ଭରେ ଶିଳା ହୋଇଥାଇ ନବକଶୋରୀ
 ନୃପସୁତା ସେ ମୋ ଜୀବନ,
 ବିଭେଳ କୁନ୍ତଳାବତୀ ତା,ରେ ମୋ ଧ୍ୟାନ । ୧୩ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ମୟୁଷାଚନ୍ଦନପଦ୍ମମିଶ୍ର—

କଷ୍ଟୁରିକାପରିମଳେ'ତ୍ପୁତଗନ୍ଧଦହାନ୍ (୧)

ଅନ୍ୟାନ୍ୟତସ୍ମି ପୁଷ୍ପରୁମ୍ଭନଲଗ୍ନଶଞ୍ଜି—

ସୁଗନ୍ଧାଭିରମନୟନାଂ ଶିଫୁନେ ସୁସମି ।।

ଗୀତ—ମୟୁଷା ଚନ୍ଦନପଦ୍ମ କଷ୍ଟୁରିକାରେ ସଂଯୋଗ
ହେବା ପରିମଳ ପରି ସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧ

ଯେହୁ ସୁମାବର ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟରେ ଚୁମ୍ବନ

ଶଞ୍ଜିଯୁକ୍ତ ପର ଲଗ୍ନ ସୁନ୍ଦରନେହି,

ଯେତେ ଅଭିରମ ତାହାର,

ସେବେତେ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ମନୁ ନୋହେ ପାସୋର । ୧୪ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପିତତ୍ କନକ-ଗୌର-କୃତାଙ୍ଗସୁଗନ୍ଧ

ପ୍ରେସ୍ତଦବିନ୍ଦୁବିତତଂ ବଦନଂ ପ୍ରିୟାପ୍ତାଃ,

ଅନ୍ତଃ ସୁସମି ରତିଶେଷ—ବିଲେଳନେହଂ

ସୁସୁପରାଗରାଜିମ୍ବୁ କ୍ରମିବେନ୍ଦୁବିମ୍ବୁ । ୧ ।

ଗୀତ —ସେବେତେ ଚିନ୍ତଇ ସୁରୁ କନକପ୍ରତିମା ଶୋଭା

କୁକୁମ ପଦ୍ମରେ ତନୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶି

ରତି ଅନ୍ତଃ ସୁସମୁଖ ଦିଅଇ ପରମ ସୁଖ

ରୁଚିର ଦିଶଇ ପ୍ରେସ୍ତଦବିନ୍ଦୁ ବିକାଶୀ,

ଶର୍ମ ଉରେ ଶେଷ ତରଳ

ପ୍ରାପ୍ତି କି ତେଜିଛି ସୁନ୍ଦ ଶଶିପଣ୍ଡଳ । ୧୫ ।

ଏସନ ଗୁଡ଼ ବଚନ— ଶୁଣି ବୋଲଇ ଦୋହାଧ
 ଆରେ ପରଦେଶୀ ଶ୍ରେୟ ବାତୁଳମତ
 ପୁଣି ପୁଣି ନୁପସୁତା ନାମ ତୁରେ ନିଜେ ଧରି
 ମରଣରେ ତୋର କରେ ନୁହଇ ଭାତ
 ଚିନ୍ତା ହରି କାଟିବି ମୁଣ୍ଡ ।
 ଏ ତେବେ ନ ମଲ୍ଲ ତୋର ନିର୍ଲଜ୍ଜା ଭୁଣ୍ଡ । ୧୬ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ନିଧୁବନେ ମଧୁଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଂ (୧)
 ଲତା (୨) ଧରଂ ଭୁଣ୍ଡନୁଂ ପ୍ରତଳାପୁତାସୀମ୍ (୩)
 କାଶୀରପଙ୍କମୃଗନାଭିକୃତାଙ୍ଗରାଗାଂ
 କର୍ପୁରପତ୍ରପରିପୂର୍ଣ୍ଣମୁଖୀଂ ସ୍ମରାମି । ୧୦ ।

ଗୀତ—ନିଧୁବନ କେଳିକଳେ ଅଧରମଧୁ ରସରେ
 ପୁଣି ପୁଣି ରସନାକୁ ଧ୍ୟାନ କରଇ ।
 ଭୁଞ୍ଜୁମକସ୍ତୁରୀପଙ୍କେ ଗୁରୁ ତନୁ ଆମୋଦଇ
 ପଙ୍କଜଚରଳନେତ୍ରେ ମନେ ସୁହିଇ ।
 କର୍ପୁର ପୂରରେ ବାସିତ
 ସେ ମୁଖକୁ ଚିନ୍ତା ମୁଁ କରଇ ସନ୍ତତ । ୧୭ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତତ୍ କନକକୁଣ୍ଡଳଜୁଷ୍ଟମାସ୍ୟଂ (୪)
 ତସ୍ୟାଃ (୫) ସ୍ମରାମି ବିପତ୍ତାବତୀଭିଯୋଗେ,

(୧) ମଧୁ ଦଗ୍ଧଦେହୀଂ (୬) ମଧୁପାନରକ୍ତଂ (୭)

(୨) ଲତା—ଧରଂ (୮)

(୩) ପପଲସୁ ତାସୀମ୍ (୯) ଓ (୧୦)

(୪) ଦୁଷ୍ପ୍ରସନ୍ନ (୧୧)

(୫) ମାସ୍ୟଂ (୧୨)

ଅନ୍ୟୋନିପ୍ରମତଳସ୍ତୁ ଚିନ୍ତାମୁଖ —

ମୁକ୍ତାପଳପ୍ରକରବିଚ୍ଛୁରିତଂ ପ୍ରିୟାୟାଃ । ୧୦ ।

ଗୀତ—ଏବେହେଁ ଚିନ୍ତା ମୁହିଁ ବିପରୀତ ରତ କଲେ
ବଦନମଣ୍ଡଳଶୋଭା ପ୍ରିୟାର ମୋର
ତାଟଙ୍କ ବେନି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରତରସରେ ଚଞ୍ଚଳ
ସ୍ୱପ୍ନେ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଶେ କି ଗୁରୁ ଯୁଗଳ
ମର୍ମେ ସ୍ନେହ ବିନ୍ଦୁ ଖସଇ
ବିକଟପଦ୍ମ କି ଯେତେ ମୋତେ ବିଝିଇ । ୧୧ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତନ୍ମନସି ସ୍ୱପନିବର୍ତ୍ତିତେ ମେ
ରାହୋ ମୟି କୁଟବତ ସିତପାଳପୁନ୍ୟା
ଜୀବେତ ମଙ୍ଗଳବତଃ ପରିହୃତ୍ୟ କୋପାତ୍
କର୍ଣ୍ଣେ କୃତଂ କନକପଦମନାଲପନ୍ଥା । ୧୨ ।

ଗୀତ—ସେବେ ହେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟାର ସେ କଥା ମାନ ମୋହର
ସଖେ ହେ ପାସୋରୁ ନାହିଁ ନିଶିଂହୀଡ଼ାର
ମାନ କରି ଦିନେ ମୋତେ ନକହିଁ ବାଣୀ ଭୁରିତେ
ଦୂର କରିଥିଲା ଅଳଙ୍କାର ତାହାର,
ତାକନ୍ତେ ମୁଁ ନ କହିଁ ବାଣୀ
ତାଟଙ୍କ ଘେନିଲା କରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ । ୧୩ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତତ୍ ପ୍ରଣୟଭଙ୍ଗୁରଦୃଷ୍ଟିପାତଂ
ତସ୍ୟାଃ ସ୍ମରମି ରତବିଭ୍ରମଗାହଭଙ୍ଗମ୍,
ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଜଳ ସ୍ଥଳନରୁପପଦ୍ମୋପସନ୍ନଂ
ଦନ୍ତଜ୍ଞୟଂ ଦଶନଶୃଙ୍ଗମଣ୍ଡନଂ ଚ (୧) । ୧୩ ।

ଶୀଳ — ଯେବେ ହେ ଚିନ୍ତା ତାହା ସେହରଜିମା ନୟନେ
 ବନ୍ଦ କରି ମୋରେ ସୁମାମଣି ବୁଝାଣି
 ରତ ଶର୍ମରେ ଲଳିତ ପଦାବଳି ବଦଳିତ
 କୋମଳଶରୀରେ ତା,ର ଶିରୀଷ ଜାଣି
 ପବନରେ ଖସି ବସନ,
 ହୃତ ଶୋଭନଦଶନ ହିଁ ମଣ୍ଡନ ।

ଶ୍ଳୋକଃ — ଅଦ୍ୟାପ୍ୟଶୋକକରପଲ୍ଲବରତ୍ନସ୍ତଥା
 ମୁକ୍ତାପଳପ୍ରକରରୁମ୍ଭିତରୁତକାନ୍ତମ୍,
 ଅନ୍ତଃସ୍ଥିତେ ଲୁପ୍ତିତ (୧) ପାଣ୍ଡୁରଗଣ୍ଡଭୂଷିଂ
 ତାଂ ବଲ୍ଲଭମଳୟହଂ ସଗତଂ ସ୍ମରାମି । ୧୪ ।

ଶୀଳ — ଯେବେ ହେ ଆରେ ଦୋଷାଧୁ ଚିନ୍ତାକରୁଅଛି ଜୀ'ର
 ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଜୁଳ ଶେଷ କରପଲ୍ଲବ ।
 ମା,ର ଅଙ୍ଗ ଲଭି ରକ୍ତ — ମୁଦ୍ରାକାଶଣ ଶୋଭନ ।
 କର ଶରରେ କାମ କି ଜିଣିଲ ଶିବ
 ଯେଣୁ କରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜିତ
 ତା ମୁଖ ବନ୍ଧୁଛି କାମଦେବ ସୁସାତ । ୧୧ ।
 ଯେବେ ଏହା ଜାଣି ହୃତ ଭୟେଣ ବେନଶରୀର
 କରିଣ ରହିଲ ଯାଇ ରମଣୀ ଉରେ ।
 ମୁକ୍ତାମାଳବ୍ୟାଜରେ ପୁରସରିତ ଶରୀରେ
 ଧରିଣ ରହିଛି ସେହୁ କାମ ଭୟରେ !
 ସ୍ଥିତହାସେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା
 ନିମୁଅଛି ମନଗତ ମରୁଲଲ୍ଲା । ୧୨ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତତ୍ କୁସୁମରେଣୁସମୋରୁଦେଶ-(୧)
 ନ୍ୟସ୍ତଂ ସ୍ମରମି ନଖରକ୍ଷତଲକ୍ଷ୍ମ ତସ୍ୟାଃ ।
 ଆକୃଷ୍ଟପେନରୁଷସମ୍ବରମୁତ୍ପତ୍ୟାୟାଃ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀନିଭଂ (୨) କରପୁତଂ ନ କୁତୋ(୩)ବ୍ରଜନ୍ତ୍ୟାଃ । ୧୫ ।

ଶାତ—ପୁଣିରେ ଯେବେ ଦୋସାଧୁ ପ୍ରିୟାର ମୋ ଗୁରୁତରୁ
 କୁସୁମରେଣୁରେ ଗୁରୁ ଚିନ୍ତଇ ମୁହିଁ
 ନଖ ପଦରେ ମଞ୍ଜୁଳ କୁସୁମସ୍ବଗେ ପାଟଲ
 କରଇ ଚିତ୍ତ ତରଳ ଅନଙ୍ଗ ଦହି
 ସେ ମୋ କାମସାଗର-ଭେଳା
 ସେ ମୋର ଇଷ୍ଟଦେବତା ରସକୁଶଳା । ୨୩ ।

ଦିନେ ହେ ସୁରତରଙ୍ଗେ ତା'ର ମୋର ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗେ
 ପ୍ରକାରେ ବଚନ ମୁହିଁ ବୋଇଲି ତା'ରେ
 ଶୁଣିଣ ରମଣୀମଣି ମନ୍ଦି-କରାନ୍ତ-ଗମନା
 ଉଠନ୍ତେ ମୁଁ ଚେଳାଞ୍ଜଳ ଧଇଲି ତା'ରେ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଭରେ ନ ଡେଜି ବାସ
 ନ ତଳି ରହିଲୁ ବାମାବର ମୋ ପାଶ । ୨୪ ।
 ବୋଲେ ଦୋସାଧୁ ବଚନ ଡୋହୁଁ ନାହିଁ ମୃଦୁଜନ
 ଯେତେ ହେଁ କହିଲେ ତୁ ରେ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ ।

(୧) ବନବରେଣୁ ଦନୋରୁଦେଶେ (ଗ)

(୨) ଲକ୍ଷ୍ମୀବଶାତୁ (ଗ)

(୩) ତତୋ (ଗ)

ସୁମର ପରମାନନ୍ଦ କାଟିବି ତୋହର କନ୍ଦ
 ସ୍ତ୍ରୀର ଗୁର ନାମ ତୁରେ ଧରୁ କମାଇଁ
 ଦଣ୍ଡିବେ ନୁପତିକେଶରୀ
 ପୁଣି ପୁଣି କପୁ ତୁ ରେ ତା'ର କୁମାରୀ । ୨୪ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ବିଧୂତକବ୍ଦଳଲେଳନେନ୍ଦ୍ରାଂ
 ପୃଥ୍ୱୀଂ ପ୍ରଭୁତକୁସୁମାକୁଳକେଶପାଶାମ୍ ।
 ସିନ୍ଦୂର—ସକୁଳିତ ମୋକ୍ତିକହାରଦଣ୍ଡ-(୧)
 ମାବଦ୍ଧହେମକଟକାଂ ରହସି ସ୍ମରାମି । ୧୭ ।

ଗୀତ—ପୁଣି ହିଁ ଶୁଣରେ ଭାଇ ତା ନେନ୍ଦ୍ର ଶୋଭା ନ କହି
 ମୟାଣ କଳ୍ପଳ-ପଙ୍କେ ଦିଶେ ଶୋଭନ
 ବିଧାତା ଯେତେ କୁସୁମ ଅବନୀରେ କଲ ଜନ୍ମ
 ତା'ର କବରୀମଣ୍ଡନେ କରି ଯତନ
 ସେ ମୋହର ପରମାନନ୍ଦ
 ଚିନ୍ତିଲି ଛେଦସି, ଭାଇ ! ଯେ ମୋର କନ୍ଦ । ୨୬ ।
 ସେ ଶୋଭା କହି ନୁହଇ ପ୍ରିୟାର ମୋ ଦନ୍ତପନ୍ଥ
 ମାଣିକ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନରେ ମୋତି ଥିଲେ ଯେସନ ?
 କଟୀର ସ୍ୱପ୍ନ କିର୍ତ୍ତୀ ରତ୍ନରଙ୍ଗେ କରେ ଧ୍ୱଜ
 ସନ୍ତତେ ମୋ ମନ ତାହା କରଇ ଧ୍ୟାନ
 ତାକୁ ମୁହିଁ ସେବିଛି ଯଦୁଂ
 ତୋହର ହସ୍ତରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇବ କାହୁଁ । ୨୭ ।

ଶ୍ଳୋକ:—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଗଳିତବନ୍ଧନକେଶପାଶାଂ
 ପ୍ରସ୍ତପ୍ରଜଂ ସ୍ଥିତସୁଧାମଧୁସ୍ବପରୋଷୀମ୍
 ପୀନୋନ୍ନତସ୍ତନସୁଗୋପରି ଗୁରୁଚମ୍ପୁ--
 ଲୁକ୍ତାବଳୀଂ ରହସି ଲେଳଦୃଶ୍ୟଂ ସୁସମି । ୨୭ ।

ଗୀତ—ସେବେ ହେ କାହାର ମୁହଁ ଚିନ୍ତୁଅଛି ଅନୁବ୍ରତେ
 ଅନଙ୍ଗ କେଳରେ ତା ଗଳିତ କୁନ୍ତଳ ।
 ବିସୁଳ କୁସୁମଦାମ ଖସିଣ ଦିଶେ ସୁସମ
 ଯେହେଁ ନବ ଘନେ ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତା ମଞ୍ଜୁଳ ।
 ସ୍ଥିତ ସୁଧାରସେ ମଧୁର
 ପ୍ରିୟାର ମୋ ଶୋଭା ଦିଶେ ଅଧ ଅଧର । ୨୮ ।

ବର୍ଣ୍ଣିତଉନ୍ନତସ୍ତନା ତନି ଜଗତ ମୋହିନୀ
 ମଧୁର କେଳିକବାଣୀ ଏଶୀନୟନୀ
 ଚଞ୍ଚଳ ଗୁରୁତଃଶା ସେହୁ ରତରସେ ଦକ୍ଷା
 ସେ ମୋହର ଅନୁବ୍ରତେ କାମଦାୟିନୀ
 ଉରେ ମୋତିହାର ଶୋଭିତ
 ହେମଗିରି ଶିରେ ଯେହେଁ ସୁରସରିତ । ୨୯ ।

କଳନ୍ଦୀ ତଟ ବିଟପୀ— ତଳରେ ବିଜେ ମୁସରି
 ସୁଧା ଆଲିଙ୍ଗନେ ଦିଶେ ଅତିରୁଚିର
 ଗୋପି (?) ବାଦସ୍ କଦମ୍ବ ଘେନିଣ ନିତ୍ୟେ ଅନନ୍ଦ
 କୃଦାବନେ କରେ ନାନା ରଙ୍ଗେ ବିହାର ।
 ସେ ରୂପକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ସନ୍ତତ
 ନୃପପନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ ରଞ୍ଜେ ଏ ଗୀତ । ୩୦ ।

ନବମ ଛାନ୍ଦ

ସର-ଚିନ୍ତାଦେଶାନ୍ତ

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଧବଳବେଶୁନି ରତ୍ନଦାସ
ମାଳାମୟୁଷପଟଳେ ଦଳିତାନ୍ତକରେ ।
ପ୍ରାପ୍ତୋଦ୍ୟ ମେ ରହସି ସମ୍ମୁଖଦର୍ଶନାର୍ଥଂ ।
ଲଜ୍ଜାଭୟାତ୍ମନୟନାମନୁଚିନ୍ତୟାମି । ୧ ।

ଗୀତ—ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ହସି ବୋଲେ ଦୋସାଧୁ
ଜାଣିଲି ରେ ଗୁଣ ତୁହି ଅତି ଅସାଧୁ । ୧ ।
ଜଳନ୍ତୁ ଅନଳେ କିକେ ଦେବରେ ହାସ
ଫଣେ ନାଶ ଉଲୁ ଭଜ ଜଗନ୍ନିବାସ । ୨ ।
କପାଳ ବୋଇଲୁ ଭଜ ଜଗନ୍ନିବାସ
ମୋ ଜଗନ୍ନିବାସ ଇଚ୍ଛା ମୁଁ ତାର ଦାସ । ୩ ।
ସଉଧ ବନେ ରତନ ଦାସ କରଣ ।
ତମ୍ଭର ଶଶୁନେ ସେ ଯେ ଅତରଞ୍ଜନ । ୪ ।
ତହିଁରେ ଚିନ୍ତୁଛି ତାର ସେ ଭାବ ଲୀଳା
ରତି କୀର୍ତ୍ତୀରେ ସେ ? ଯାହା କଲୁ ପ୍ରଶୀଳା । ୫ ।
ଅଙ୍ଗ ବିଲେକନେ ସୁମା ଲଜ୍ଜିତ ହେଉ
ମୋର ଅଙ୍ଗ ଲୀନ ହେଲ ପଙ୍କଜମୁହିଁ । ୬ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତଦ୍ବିରହ ବହୁନିପୀଡ଼ିତାଙ୍ଗୀ
ତନ୍ମୟ ଚୁରଞ୍ଜନୟନାଂ ସୁରତେକପାଦୀମ୍ ।

ନାନା ବିଚିତ୍ରକୃତମଣ୍ଡନମଣ୍ଡିତାଂ (୧)

ତାଂ ସୁଦୃଢ଼ଂସମନାଂ ରତ୍ନସିଂ (୨) ସୁସ୍ମି । ୨ ।

ଗୀତ—ପୁଣି ଚିନ୍ତୁଅଛି ଯେବେ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ

ବିରହ ଅନଳେ ତାପ ଥିବ ସେ ଲଭି । ୨ ।

ହୃଦୟ ଗୁରୁ ନୟନ କରି ବିରଂଗ

ପୁଣି ପୁଣି ଚିନ୍ତୁଥିବ ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଗ ।

ଏକା ସେ ମୋ ସୁରତର ରସନିଧାନ

କୁଚ କରି ଥାଇ ସେ ବିଚିତ୍ରମଣ୍ଡନ । ୩ ।

ମଉଁସଂସ ନିନ୍ଦଇ ଗମନଗୁରୁରୀ

ମୋର ଶାବର ଶାବନ ନୃପକୁମାରୀ । ୧୦ ।

କୁସୁମଗରର ସେନ୍ଦ୍ର କେଳିମନ୍ଦିର

କିବା ସେ ଅନଂଗ ଜୟକେରୁ ରୁଚିର । ୧୧ ।

ଭୂଂଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସଂସନ ଉରଜ ବେନି ।

ମୋ ନେତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି କଲୁ ନୀରଜାନନୀ । ୧୨ ।

ତାରତର ମୋତିଦାମେ କଣ୍ଠରଞ୍ଜନ

ଯେବେ ହେ ଦୋସାଧୁ ତାହା କରୁଛି ଧ୍ୟାନ । ୧୩ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ବିହସିତାଂ କୁଚସ୍ପରନମ୍ନାଂ

ମୁକ୍ତାକଳାପବଳପୁତ୍ରକୃତ-କଣ୍ଠମାଳାମ୍ (୩)

ତଳେଳିମନ୍ଦିରଗତାଂ (୪) କୁସୁମାୟୁଧସ୍ୟ—

କାନ୍ତାଂ ସୁସ୍ମି ରୁଚିସ୍ତେଜ୍ଜ୍ଵଳସୁଷ୍ପକେତୁମ୍ (୫) ୩

(୧) ମାବହୁନୀଂ (ଗ) (୨) ସୁଦୃଢ଼ଂ (ଗ)

(୩) ଧବଳୀକୃତକଣ୍ଠମାଳାମ୍ (ଗ) (୪, ୫) ତତ୍ତ୍ଵ କେଳିମନ୍ଦିର-

ଗିରୀ (ଗ) (୫) ଧୂମକେତୁମ୍ (ଗ)

ଗୀତ—ପ୍ରେବେ ହେ ଚିନ୍ତାଛି ମୋର ପ୍ରିୟାଶ୍ରୀମୁଖ
 ଇଷିତ ହସେ ଯେ ଶଣ୍ଢେ ମଦନଦୁଃଖ । ୧୪ ।
 ବହୁତ ଗୁରୁ କହିଲେ ଯେହୁ ମୁଖରେ
 କହଇ ପ୍ରେମମାଧୁରୀ ଅତି ରୁଚିରେ । ୧୫ ।
 ଶୁଙ୍ଘାର ସମରେ ନେନ୍ଦ୍ର ଘୃମିତ ତାର
 ଶିଥୁଳ ବସନ କେଶ ବେଶ ରୁଚିର । ୧୬ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ଗୁରୁଶତଦୁର୍ଲ୍ଲଭତୋଚିତାର୍ଥଂ
 ତସ୍ୟାଃ ସ୍ମରମି ସୁରତକ୍ଳମବିହ୍ୱଳୟାଃ ।
 ଅବ୍ୟକ୍ତନିସ୍ପନ୍ନତକାତରକଥ୍ୟମାନ—
 ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣରୁଚିରଂ ବଦନଂ ପ୍ରିୟାୟାଃ । ୪ ।

ଗୀତ—ଲଳିତ ମଧୁର ଗୁରୁ ଶତବଚନ
 ସୁରତ ଦୁଃଖେ ବିକ୍ଳବ ହୋଇଛି ପୁଣ । ୧୭ ।
 ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅକ୍ଷର କହିଁ ଯୁକ୍ତ କାତର
 ପ୍ରେବେ ଚିନ୍ତେ ମୁଁ ରୁଚିର ହାସ ତାହାର । ୧୮ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ସୁରତବୃଣ୍ଣନିମୀଳିତାକ୍ଷୀଂ
 ସୁସ୍ଥାଙ୍ଗଯଷ୍ଟିଗଳିତାଂଶୁକ-କେଶପାଶାମ୍ ।
 ଶୁଙ୍ଘାରବାରିରୁହକାନନରାଜହଂସୀଂ
 ଜନ୍ମାନ୍ତରେଽପି ନିଧନେଽସ୍ୟାନୁଚିନ୍ତୟାମି । ୫ ।

ଗୀତ—ସୁରତରସରେ ତାର ନେନ୍ଦ୍ର ଘୃମିତ ।
 ରୁଚିର ଅଙ୍ଗଯଷ୍ଟିରୁ ବାସ ଗଳିତ । ୧୯ ।
 ଶୁଙ୍ଘାରଜଳପଙ୍କଜ ସେ ରାଜହଂସୀ
 ଜନ୍ମ ଅନ୍ତରେ ଲଭିବି ମୁହିଁ ସୁକେଶୀ । ୨୦ ।

ସେବେ ନିଧନ ହେବାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋହର
ଶୁଣ ହେ ଦୋଷୀଧୁ ବେଗେ ପରାଣ ହୁଅ । ୨୧ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ପ୍ରଣୟିନୀଂ ମୃଗଶାବକାଶୀଂ
ପୀୟୂଷପୂର୍ଣ୍ଣକୁଚକୁମୁଦୁଗଂ ବଦନ୍ତୀମ୍ ।
ପଶ୍ୟାମ୍ୟହଂ ଯଦି ଧୁନ ଦି'ବସାବସାନେ ।
ସ୍ଵର୍ଗାପବର୍ଗନରରୁଦ୍ଧ୍ୟୟୁଷଂ ତ୍ୟଜାମି । ୨ ।

ଗୀତ—ରତ କେଳି ରସହାସୀ ମୋ ପ୍ରାଣସନ୍ତାପ
ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ନିଧନେ ମୁଁ ଚିନ୍ତିବି ତାହା । ୨୨ ।
ହୃଦୟନୟନରୁ ପିକବତୀ
ପୀୟୂଷସୁରାବିତ ବେନି ହୃଦେ ରଜନୀ । ୨୩ ।
ଯେବେ ଦିବାଶେଷେ ତାର ଦେଖିବି ମୁଖ ।
ସ୍ଵର୍ଗାପବର୍ଗ ସୁଖେଶ ହେବି ବିମୁଖ । ୨୪ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଶିତତଳ ବରକମିଳନାଂ
ସବ୍ୟାଙ୍ଗସୁନ୍ଦରତୟା ପ୍ରଥମେକରେଖାମ୍ ।
ସଂସାର (୧) ନାଟକରସୋଦ୍ଭାସ ପାନପାତ୍ରୀଂ (୨)
କାନ୍ତାଂ ସୁରମି କୁସୁମାୟୁଧବାଣିନୀମ୍ । ୩ ।

ଗୀତ—ଅବନୀ ମଣ୍ଡଳେ ଯେତେ ଯେତେ ତରୁଣୀ ।
ସବ୍ୟାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ସେ ଯେ ସଖୀ ଅରୁଣୀ । ୨୫ ।
ଯେତେବେଳେ କରେ କାମ ସୁନ୍ଦରୀ ଲେଖା
ଅଗ୍ରକରି କାଟଇ ମୋ ପ୍ରେୟାର ରେଖା । ୨୬ ।
ଜଗତ ନାଟକ ରସେ ଅତି ରୁଚିର,
ମଣିମୟଗାଦୀ ଇଚ୍ଛା ସୁବିଧାବର । ୨୭ ।

ପ୍ରେବେ ସେ କୁସୁମେଷୁର ଶରରେ ଶିଳ
ହୋଇଥିବ ଚିନ୍ତୁଅଛି ମୋର ଜୀବନ । ୮୮ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ସ୍ତ୍ରୀମିତବସ୍ତୁମିବାଜଲଗ୍ନଂ
ପ୍ରୌଢ଼ପ୍ରଜାପମଦନାନଳତପ୍ରଦେହୀମ୍ ।
ବାଳାମନଃପଶରଣାମନୁକମ୍ପନାୟାଂ
ପ୍ରାଣାୟୁକାଂ ସଶମହଂ ନହି ବିସ୍ମୟମି । ୮୯ ।

ଶୀତ—ଶୂନ୍ୟବାସ ତନ୍ତ୍ର ଯେହେଁ ଲଗେ ଅଙ୍ଗରେ !
ତେସନେ ସେ ଜଡ଼ିଥାଇ ମୋର ଅଙ୍ଗରେ । ୯୦ ।
ପ୍ରେବେ ସେ ମୋର ବିଛେଦେ ଅନଙ୍ଗ ଦୁଃଖୀ
ଜୀବନ ବି ଧରିଥିବ ଚନ୍ଦ୍ରମା ମୁଖୀ । ୯୧ ।
ପ୍ରେବେ ବାଳା ଅବଳା ସେ ତନୁକୋମଳା ।
ଅନାଥ ପରପ୍ରେ ହୋଇ ଥିବ ସୁଶୀଳା । ୯୨ ।
ତାର ଦୟାରେ ପବିତ୍ର କରେ ମୋ ଗାନ୍ଧି
ତେଣୁ ମୋର ଦୟାରସେ ଅଟଇ ପାଦ । ୯୩ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ପ୍ରଥମତୋ ବରସୁନ୍ଦରୀଣାଂ
ସ୍ନେହେଁକପାଦପଟ୍ଟିତାବନପାଳୁତ୍ରୀମ୍ ।
ଦାହକୁରଂ (୧) ମମ ବିପ୍ଳୋଗଦ୍ବୃତ୍ତାଶନାଶ୍ୟଂ (୨)
ସୋକ୍ତୁଂ ନ ଶକ୍ୟତ ଇତି ପ୍ରତିଚିନ୍ତୟାମି । ୯୪ ।

ଶୀତ—ପ୍ରାଣରୁ ଅଧିକ ସେ ମୋ ନବ ବିଶୋରୀ
ଅନୁକ୍ଷଣେ ମନ ମୋ ନ ପାରେ ପାସୋରି । ୯୫ ।
ଶୃଙ୍ଗାର ଲବଣ୍ୟ କଳାରସ ଘେନିଣ ।
ବିହି ବିଧାନ କରନ୍ତେ ରମଣୀଗଣ । ୯୬ ।

ସକଳ ରସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମୋ ନାରୀ ।
 ଅଗ କରି ନିର୍ମଣିଛି ସେ ଲୋକକାରୀ । ୩୫ ।
 ସେ ବିପୋଗ ଦୁତାଶନ ତାପଜୁରର
 ବିଧି କେତେକ ସହିଥୁବ ଚତୁରାବର । ୩୬ ।
 ସେବେ ହେ ତାହାର ବିନୁ ଏ ମୋର ମନ
 ନଇଛଇ ନାନା କୀର୍ତ୍ତା ବେଶ ବିଧାନ । ୩୭ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ବିପ୍ଳବକାୟା ହିଦଶାନ୍ ବିହାୟ
 ବୁଦ୍ଧି ନିର୍ଗୁଣ୍ୟବିଷୟେ (୧) କି ମହଂ କରେମି ।
 ଜାନଲପି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମିବନ୍ତୁ (୨) କାଳେ
 କାନ୍ତେତ ବସ୍ତୁଭତମେତ ମମେତ ଧୀର୍ବ । ୧୦ ।

ଗୀତ—ସ୍ବର କହଇ ବହନ ଶୁଣି ହେ ଧୀର
 ତୁମ୍ଭେ ହେ ବୋଲ ହିଦଶା ଛାଡ଼ି ପାମର । ୩୮ ।
 ମୁହିଁକି ନଜାଣେ ସେହି କଥା ସକଳ
 କାନ୍ତାର ପୀରତି ମୋର କେବଳ ସାର । ୩୯ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ଗମନମିତ୍ୟଦତଂ ମଦାୟଂ
 ଶ୍ରୁତ୍ବେବ ଶ୍ରୁତ୍ବଦିଶୀଂବ ଚକ୍ଷିକାଶୀମ୍ ।
 ବାତଃସ୍ଥଳଦ୍ ବିଗଳଦଶ୍ରୁଜଳା ଭୁଳାଶୀଂ
 ସଚିନ୍ଦ୍ରାମି ଗୁରୁରୋଷ (୩) ବିନମ୍ରବଦ୍ରାମ୍ । ୧୧ ।

ଗୀତ—ଯେଣେ ଅନାଇଲେ ମୋତେ ଦିଶଇ ସେହି ।
 କି କରବି ଯହୁଁ ନେତ୍ରେ ଅଛଇ ସେହି । ୪୦ ।

(୧) ବୁଦ୍ଧିବଳାତଳତମେ (ଗ) (୨) ମହାନ୍ତ (ଗ)
 (୩) ଶୋକ (ଗ)

ଜାଣୁଛି ମୁଁ ଯିବ ଏହିପରି ଜୀବନ ।
 କାନ୍ତା ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ବୋଲି କରୁଛି ଧ୍ୟାନ । ୪୧ ।
 ଯେବେ ମୋର ଗମନ ବିଷୟ ଶୁଣିଲ
 ସବୁଦିନ ହରିଣୀ ପ୍ରାୟେ ନେନ୍ଦ୍ର କରଇ । ୪୨ ।
 କହିବାକୁ ବଚନ ସେ କରଇ ଯେବେ ।
 କମଳନୟନୁ ଶର ମୁଖିଲ ତେବେ । ୪୩
 ଗୁରୁ ସେଷତରେ ନମ୍ର କରି ବଦନ ।
 ତାହା ଏବେ ହୋଇଛି ମୋ ସନ୍ତତ ଧ୍ୟାନ । ୪୪ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତଂ ସଶବିଘ୍ନୋଗବିଷୋପମେୟାଂ
 ସଙ୍ଗେ ସୁନବନ୍ଧୁତରୁମ ମୃତାଭିଷେକାମ୍ ।
 ମଜ୍ଜୀବ (୧) ଧାରଣକର୍ତ୍ତା ମଦନାତପ୍ରାଣଂ (୨)
 କଂ ବ୍ରହ୍ମ କେଶବହରୈଃ (୩) ସୁଦଳଂ ସୁରାମି । ୧୨ ।

ଗୀତଃ—ଶୁଣ ଏବେ ଚିନ୍ତୁଛି ତା ଲବଣ୍ୟ ଅଙ୍ଗ
 ମୟଣୀ ତଦନ ପଙ୍କେ ଯେହୁ ସୁରଙ୍ଗ । ୪୫ ।
 କଷ୍ଟୁରି ପଙ୍କରେ ମିଶି କରେ ଆମୋଦ
 ଶରରେ ନାଶିଲ ମୋର ଅଙ୍ଗଶେଦ । ୪୬ ।
 ସମ୍ମୁଖେ ଅଞ୍ଜନ ବେନ ରଞ୍ଜିତୁମ୍ଭେନ ।
 ତେସନ ପ୍ରାୟେକ ମୋର ପ୍ରିୟାଆନନ । ୪୭
 ତାହା କରୁଅଛି ଶଶି ଶଶି ମୁଁ ଧ୍ୟାନ ।
 ଏବେ ନିଅ ଦୋସାଧୁରେ ମୋର ଜୀବନ । ୪୮ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତତ୍ ସୁଲଳିତଂ ସୁରଣଂ (୪) ମୟାପି
 ଦୃଷ୍ଟଂ ନ ତତ୍ (୫) ସଦୃଶଶେ ବଦନଂ କଦାଚିତ୍ ।

(୧) ତାଂଜବ (ଗ) (୨) ମଦନାତପ୍ରାଣଂ (ଗ)

(୩) କ୍ଷୁଦ୍ରବୃଦ୍ଧ ବେଶବଦନଂ (ଗ)

(୪) ତାଂ ସୁଲଳିତଂ ସତତ (ଗ) (୫) ସଦୃଶ (ଗ)

ତତ୍ତ୍ଵାନୁନିର୍ଦ୍ଦେଶ-ଦ୍ଵିଜସଜ୍ଜିତଂ (୧)

କାନ୍ତଂ ନିହନ୍ତି ବିବମର୍ଥବତାଂ ଗୁଣେନ (୨) । ୧୩ ।

ଗୀତ—ତା ବିଚ୍ଛେଦ ଶେଷେ ସୁଗ ଦୃଢ଼ମ୍ଭ ମୋର
ତା ସଙ୍ଗତ ରହି ହୁଏ ସୁଧା ଆକାର । ୪ ।
ସେ ମୋର ଜୀବ ଜୀବନେ ଅଟେ କାରେଣୀ
ସେ ମୋର କାମତପନ ତପବାରେଣୀ । ୪୦ ।
ତା ବିନୁ ମୋର ସ୍ଵପ୍ନମ୍ଭ ଶମ୍ଭୁ କି ହରି
କାମ ଦୁଷ୍ଟର ସାଗରୁ କରିବେ ପାରି । ୫୧ ।
ଏବେ ହେ ପଙ୍କଜଗୁରୁ ପ୍ରିୟାବଦନ
ନାହିଁ ନାହିଁ ତାର ସମ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁବନ । ୫୨ ।
ଯାର କନ୍ତରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅମିୟକର
ସେ ସୁଧାକରରେ ଯହଁ ସ୍ଵର୍ଗ ରୁଚିର । ୫୩ ।
ତାହାକୁ କେତେ ନିନ୍ଦିଲ ଯେବଣମୁଖ
ତାବିନୁ ମୋହର କାହିଁ ଲଭେ କି ସୁଖ । ୫୪ ।
ଗୋପୀ କଦମ୍ବ ବିହାରୀ ମୁରଲୀଧାରୀ ।
ଅସ୍ତ ତମିର ତପନ ଶାରଙ୍ଗଧାରୀ । ୫୫ ।
ସେ କୃଷ୍ଣ ବେନି ଚରେଣ ପଙ୍କଜ ଚିନ୍ତା ।
ଏ ଗୀତ ରହିଲେ ଧନଞ୍ଜୟ ନୁପତି । ୫୬ ।

(୧) ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶଦ୍ଵିଜସଜ୍ଜିତାନ୍ତଂ (ଗ)

(୨) କାନ୍ତା ମିହନ୍ତି ବିବମର୍ଥ ମହାଗୁଣେନ (ଗ)

ଦଶମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରାଭେରବ

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାସି ବାସନ୍ତରୁଚେ ମୟି ନାୟମାନେ
 ଦୁର୍ବାରାଗସଖକରେଃ ଯମ୍ଭୂତକଲେଃ ।
 କଂ କଂ ତୟା ବହୁବିଧା ନକୃତଂ ମଦେନ (୧)
 ବକ୍ରୁନ ପାର୍ଯ୍ୟତ ଇତି ବ୍ୟାଧତେ ମନଃ ମେ । ୧।

ଶୀତ— ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଦୋସ ଧୁ ଇଣି
 ଏବେ ଶୁଣ ଗୁଟ ମୋର ବାଣୀ
 ପୁଣି ଶୁଣ ନାମ ଜାଣୁ ତୁ ନଜାଣି
 କି କେ ନ ବୋଲୁଛୁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି
 ରେ କୁମର । ୧।
 ତୁ ରେ ହେଉଛୁ ଜାଣି ନିଧନ,
 ଏବେ ସୁମର ତୁ ନା'ସୟଣ
 ପୁଣି ପୁଣି ଇଚ୍ଛାବତୀ ନାମ ଧରୁ
 ତୋର ଜାଣିଲି ମୁଁ ମୃଦୁସଖ
 ରେ କୁମର । ୨।
 ଶୁଣି ଏସନ ଦୋସାଧୁ ବାଣୀ
 ଗୁଟ ଇଚ୍ଛା ଶୁଣ ହୃଦେ ଶୁଣି
 ବୋଲଇ, ଦୋସାଧୁ ତୁ ଏବେ ଅଜ୍ଞାନ
 କି କେ କହିଲୁ ଏସନ ବାଣୀ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩।

ନୃପ ଚରଣ ବଡ଼ ଭାଷଣ
 କରେ ଘେନଣ ଖସୁ କୃପାଣ
 ପ୍ରିୟା କେଳିପୁରୁ ମୋତେ ସେ ଆଶିଲେ
 ମୁଁହିଁ କରନ୍ତେଣ ଆଲିଙ୍ଗନ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩

ସେହୁ ସମୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନା
 କି କି ନ କଲ ମୀନଲେନେ
 ସେ ଭବ ବଚନେ କହି ନ ପାରୁଛି
 ତେଣୁ ଦହୁଛି ହୃଦ ବେଦନା
 , ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ମେ ନିଶିଦିନଂ (୧) ହୃଦୟଂ ଦୁନୋତ
 ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ ସୁନ୍ଦରମୁଖଂ ମମ ବନ୍ଧୁଭାସ ।
 ଲବଣ୍ୟ ନିର୍ଜିତ ରତି ସିତ କାମଦର୍ପଣ
 ଭୃପୁଃସୁନଃ (୨) ପ୍ରତ ମୁହୁ (୩) ନ ବିଲେକ୍ୟତେ ଯତ୍ । ୧

ଗୀତ--ଏହି ସମୟେ ତାର ବଦନ
 ସତେ ଦେଖିବ ମୋର ନୟନ,
 ଜୀବର ଜୀବନ ସେ ମୋ ପ୍ରାଣଧନ
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ମୋହୁଦୟ ଭୁଷଣ
 ହେ ଦୋସାଧୁ ।

ଏବେ ସୁନ୍ଦରୀ- ବସ ମୋହର
 ହୃଦ ହେଉଛି ଅତି କାନ୍ଦର
 ମଦନ ଦର୍ପଣ ଗଢ଼ିଇ ସେ ମୁଖ
 ତାହା ନ ଦେଖିଲି ମୋ ପ୍ରିୟାର
 ହେ ଦୋଷାଧୁ । ୭।

କ୍ଷଣେ ଥିବାକୁ ଜୀବନ ମୋର
 ତେଣୁ ନ କରଇ ମୁଁ ବିଚାର
 ଯାହାକୁ ହୃଦରୁ ଦଣ୍ଡେ ନ ତେଜଇ
 ଏବେ ହୋଇଲୁ ସେ ଚିନ୍ତା ପର
 ରେ ଦୋଷାଧୁ । ୮।

ଶ୍ଳୋକ— ଅଦ୍ୟାପି ତାମବହିତାଂହତେ ମନସା ବଳେନ
 ସଞ୍ଚିତପୁମି ସୁଦତ୍ତଂ ମମ ଜୀବତାଶାମ୍ ।
 ନାନ୍ୟୋପଭୁକ୍ତ ନବଯୌବନ ଭରସାରଂ
 ଜନ୍ମାନ୍ତରେଧି ମମ ଯୈବ ଗତର୍ଥସା ସ୍ୟାତ୍ । ୯।

ଗୀତ—ଏବେ ବଳେ ଏ ମୋହର ମନ
 ପ୍ରିୟ ରୁପ କରୁଅଛିଧ୍ୟାନ
 ମୋର ସେ ଜୀବନ ଇଶ୍ବରୀ ନାଶରୀ
 ତରୁ ଭବ ନମରଇ ଦିନ
 ରେ ଦୋଷାଧୁ । ୧୦।

ନୋହିଥିବ ଆନେ ଉପଭୋଗ ମୋର
 ପ୍ରିୟ ବରୁ ଭରୁ ସୁଖ

ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନୁରେ ସେ ମୋ ଗତି ହେବ,
ଏହା କରିବେକି ଶିଶୁରଞ୍ଜ
ହେ ଦୋସାଧୁ । ୧୦ ।

ଶ୍ଳୋକ— ଅଦ୍ୟାପି ତଦ୍‌ବଦନପଦ୍ମ ଜଗନ୍ନିବୁଧ-
ଭ୍ରାମ୍ୟନ୍ତି ରେପତୟୁର୍ମୈତଗଣଦେଶାମ୍ ।
ଲୀଳାବଧୂତକରପଦ୍ମବିକଳଶାନାଂ
ଭାଣୋ ବିଲୁପ୍ତ (୧) ମନଃ ସୁତତଃ ମଦାୟମ୍ । ୪ ।

ଗୀତ— ଦିନେ ଉପବନେ ବରବାଳା
କରୁଥିଲା ମୋତେ ଘେନି ଲୀଳା
ମୁଖସଉରଭେ ଭୁବେ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତେ
ମୋର ଅଙ୍ଗେ ମିଳିଲା ଅବଳା
ହେ ଦୋସାଧୁ । ୧୧ ।
ତା'ର ସେ କେଳି କରୁଛି ଧ୍ୟାନ
ପାଠି ନ ପାଇ ଅଛି ଜୀବନ,
ନିବାରନ୍ତେ କର କଙ୍କଣ ଧୁନି ତା
ମୋର ମନ କରୁଛି ଉଚ୍ଛନ୍ନ
ତେ ଦୋସାଧୁ । ୧୨ ।

ଶ୍ଳୋକ— ଅଦ୍ୟାପି ସା ନଶପଦଂ ସୁନମଶ୍ଚଲେଧି
ଦତ୍ତଂ ମୟା ସ୍ମ ମଧୁପାନବିମୋହିତେନ ।
ତଦ୍‌ଭିନ୍ନରେମପୁଲକେ ବହୁଭିଃ ସମନ୍ତା
ଜ୍ଞାନିର୍ ରଞ୍ଜୟତ ଲୋକୟତ ପ୍ରପଦାତ୍ (୨) । ୫ ।

(୧) ବିମୂଢ଼ତା (ଗ)

(୨) ରକ୍ଷିତ ବିଭେଦଯୁକ୍ତ ସ୍ମରଣ (ଗ)

ପ୍ରାଚୀ—

ଯେକ ଦିନେ ପଲଙ୍କେ ଶୟନ
 କରିଥିଲୁ ଆମ୍ଭେ ବେନି ଜନ
 ମଧୁପାନ-ମତ୍ତେ ତା ଭୂତମଣ୍ଡଳ
 ଡାକ୍ତର କରଜେ କଲି ଲେଖନ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୧୩ ।
 ସେହୁ ଗୁରୁଗ୍ରାମୀନଙ୍କ ବର
 ପୁଲକରେ ଜାଳିଲୁ ଶରୀର
 ଅନୁରାଗରେ ମତେ ଅନାଉଛି,
 ନେହୁ ନୋହି (ଛି ?) ପୁଣ ଦୁଃଖର
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୧୪ ।

ଶ୍ଳୋକ — ଅଦ୍ୟାପି କୋପବିମୁଖୀ କୃତଚନ୍ଦ୍ରକାମା
 ନୋକ୍ରଂ ବଚଃ ପ୍ରତିଦଦାତି ଯଦୈବ ବକ୍ତୃମ୍ ।
 ରୁମ୍ଭାମି, ରେଦିମି, ଭୁଷଂ ପତିତୋଽସ୍ମି ପାଦେ
 ଦାସ ସ୍ତବ ପ୍ରିୟତମେ ! ଭଜ ସ୍ତବୁମି । ୭ ।

ପ୍ରାଚୀ—

ସେ ଯେ କେଳିକଳା ରସେ ପୁଣି
 ପୂର୍ଣ୍ଣକାମେ ବିମୁଖ ତରୁଣୀ
 କିଛି ନ କହି ସେ ମୋରେ ମାନଭରେ
 ସେ ଯେ ବସିଲ ବରରମଣୀ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୧୫ ।
 ସେ ଯେ ନୟନ-କମଳ ନୀର,
 ବାମା ତେଜିଲ ଯହୁ ସବୁର
 ସ୍ତ୍ରୀ ତାରେ ବିନୟ ବଚନ ଯେତେକ
 କହିଅଛି ଶୁଣ ମୋ ଭଉର
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୧୬ ।

ତୋର ଦାସ ମୁଁ ଚରୁଣାମଣି
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦିଅ ରମଣି
ଏତେ ବୋଲି ତା'ର ଚରଣେ ପ୍ରଣାମ
କରି ବୋଇଲି ରଖ ଭବନ
ରେ ଦୋଷାଧୁ । ୧୬

ମୁଁ ଯେ ଏସନ ପ୍ରକାରେ ତାରେ,
ଗୁଡ଼ୁ ଜଳି ବହୁତ ପ୍ରକାରେ
ଏଥକୁ ସେ ମୋତେ ଯାହା ବୋଲି ଅଛି
ତାହା ଚିନ୍ତୁଛି ଏବେ ଚିତ୍ତରେ
ରେ ଦୋଷାଧୁ । ୧୭ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅନ୍ୟାପି ଧାବତ ମନଃ କିମହଂ କରେମି
ସାର୍ଦ୍ଧଂ ସଖୀଭିରପି ବାସନ୍ତୁତ୍ସବେ ପ୍ରିୟାୟାଃ (୧)
ବାନ୍ତାଂ ସଙ୍ଗଃ (୨)-ପରିହାସ-ବିଚିତ୍ର ନୃତ୍ୟ-
ବୀଡ଼ାଭିରାମ ଇହ ଯାତୁ ମଦ୍ୟାୟୁକାଳଃ । ୨ ।

ଗୀତ— ଧନ୍ୟ ଅଟଇ ତା କେଳିସ୍ବର
 ଦିବ୍ୟ ମଣିଷଣେ ମନୋହର
× × ହରି ଅଗୁରୁ ଧୂପରେ
 ସଉରରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଭ୍ରମର
 ରେ ଦୋଷାଧୁ । ୧୮ ।

(୧) ସୁଦାନ୍ତେ (ଗ)

(୨) ବାନ୍ତା ସୁଗୀତ (କ)

ସଖୀଗଣ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ରସେ
 ତହିଁ ଥିବ ବରବାଳା ପାଶେ
 ଏସନ ଚିନ୍ତା ମୋ ମନ ଅଧର
 ନ ରସର ତ କେବଣ ରସେ,
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୦ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତା' ନ ଖଲୁ ବେଦି କମୀଶପତ୍ନୀ
 ଶାସନତା ସୁରପତେ ରଥ କୃଷ୍ଣଲକ୍ଷ୍ମୀ ।
 ଧାତା ତ କିଂ ନୁ ଜଗତଃ ପରିମୋହନାୟ
 ସା ନିର୍ମିତା ସୁବତରତ୍ନ(୧) ଦିବ୍ୟସୟା ବା । ୮ ।

ଗୀତ— ଏବେ ମୋ ମନେ ଜାଣି ନୁହଇ
 ସେ କି ସୁନ୍ଦର ରାମା ଅଟଇ
 କି ସେ ଶମ୍ଭୁ ସୁର- ପତିର ରମଣୀ
 କିମ୍ବା କୃଷ୍ଣର ପ୍ରିୟା ଦୁଅଇ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୧ ।
 କିମ୍ବା ସୁବତୀ-ମାନଙ୍କ ରଜା
 ହୋଇ ଜନ୍ମିଲି ଶ୍ରେୟ-ତନୁଜା
 କିମ୍ବା ତନିସୁର- ମୋହନ ନିମିତ୍ତେ
 ଧାତା ଅବଳରେ କଲ ରଜା
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୨ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତା' ଜଗତ ବର୍ଣ୍ଣପୁତ୍ରଂ ନ କର୍ଣ୍ଣତ୍
 ଶକ୍ନୋତଃ କୃଷ୍ଣସଦୃଶୀଂ ତ ପରିଗ୍ରହଂ ମେ (୨) ।
 ଦୃଷ୍ଟଂ ତସ୍ୟାଃ ସଦୃଶସ୍ୟାଃ ଖଲୁ ଯେନ ରୂପଂ
 ଶକ୍ନୋତି ଭବେଦ୍ ଯଦି ସ ଏବ ନରୋ(୩)ନ ଗୁନ୍ୟଃ । ୯ ।

(୧) ସ୍ୱଭାବନା ସୁବତରତ୍ନ (କ)

(୨) ସ୍ତବ ମୋହନଲେ (କ) (୩) ସ ଶକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣସୂକ୍ତ (କ)

ଗୀତ—

ତା'ର ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ
ଦେଖି ଧରିବ କେନ୍ଦ୍ର ଧରଣ
ବଚନେ ଅବା ତା ବର୍ଣ୍ଣିବ ବିଧାତା
ଯେବେ ନୋହିବ ଦେଖି ଅପେକ୍ଷି
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୩ ।

ସ୍ନେହ ତାହାର ଲବଣ୍ୟ ରୂପ
ଯେଣୁ ଅନଙ୍ଗର ମୋହକୃପ
ଯେହୁ ଦେଖିଥିବ ବଞ୍ଚିତ ପାରିବ
କହି ନୋହିବ ତାହା ସ୍ମରୁପ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୪ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତନ୍ମୟନ-କଳ୍ପଲମ୍ବୁକ୍ତଲାୟଂ (୧)
ବିଶ୍ରାନ୍ତ (୨) କର୍ଣ୍ଣଯୁଗଳଂ ପରିହାସହେତୋଃ ।
ପଶ୍ୟେ ତବାସ୍ତନି ନବାନପପ୍ତୋଽପରାଧୀଂ (୩)
କ୍ଷୀଣଂ ବସୁର୍ଯଦି ନ ପଶ୍ୟତି, ମେ ନ ଦୋଷଃ । ୧୦ ।

ଗୀତ—

ଏବେ ଚିନ୍ତଇ ବାଳା ନୟନ
ଯହିଁ ଶୋଭୁଛି ଗୁରୁ ଅଞ୍ଜନ
ହାସ ହେତୁରେ ମୋ ଗଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ
ତାର ସେ ଲଳା କରୁଛି ଧ୍ୟାନ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୫ ।

(୧) ମଞ୍ଜୁଲତା (କ) (୨) ବିସ୍ରାନ୍ତ (ବ)
(୩) ପଶ୍ୟାମି ବର୍ତ୍ତୁନି ସୁଧୀନପପ୍ତୋଽପରାଧୀଂ (କ)

ପୁଣି ଚିନ୍ତୁଛି ତା ପସ୍ତୋଧର
 ଶ୍ୟାମ ମୁଖରେ ଯେ ମନୋହର
 ତାହା ଚିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତୁ ଜୀବ ଯେବେ ଯିବ
 କିସ ଦୋଷ ହୋଇବ ତାହାର
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ନିର୍ମଳ-ଶରତ୍ତୁଷ୍ଟିଗୌରବାନ୍ତ-
 ଶ୍ରେତେ ମୁନେରପି ହରେତ୍ କମୁତାସୁଦାୟମ୍ ।
 ବକ୍ତୁଂ ସୁଧାମୟମହଂ ଯଦି ତତ୍ ପ୍ରସଦ୍ୟେ (୧)
 ତୁମ୍ଭନ୍ ପିବାମ୍ୟବିରତଂ ବ୍ୟଥତେ ମନୋ ମେ । ୧୧ ।

ଗୀତ— ଯେତେ ଶରଦ ଶଶୀ ନିର୍ମଳ
 ମୁନିଚିତ୍ତ ତେସନ ଅମଳ
 ସେ ଚିତ୍ତ ଯହୁଁ ମୁ- ଖରେ ବଶ କଲୁ
 ବସ୍ତା ନ କରିବ ମୋତେ ଲେଲ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୭ ।
 ନିଶା ପ୍ରଭାତେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ
 ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭନେ ଲଭୁଲି ସୁଖ
 ତେଣୁ କରି ଏବେ ଲର ଅବିରତେ
 ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ଲଭୁଛି ଦୁଃଖ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୮ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତତ୍କମଳରେଣୁସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧ
 ତତ୍ପ୍ରେମବାରି ମକରଦୁର୍ଜପାତକାରି ।
 ପ୍ରାପ୍ତୋମ୍ୟହଂ ଯଦି ସୁନଃ ସୁରତେକତାର୍ଥଂ
 ପ୍ରାଣାଂଷ୍ଟ୍ୟଜାମି ନିପୁତଂ ତଦବାପ୍ତି ହେତୋଃ । ୧୨ ।

ଶୀତ—

ପଦ୍ମ ରେଣୁ ସୁଗନ୍ଧ ବଦନ
ପ୍ରେମଜଳ ଅନଙ୍ଗ ପାବନ
ସୁର-ତରଙ୍ଗିଣୀ ସେ ମୋର ହୋଇଲୁ
ତେଣୁ ଜାଣ ସେ ଖର୍ଯ୍ୟ ରଜନ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୨୯ ।

ଯେବେ ନ ପାଇବି ତା ସଙ୍ଗମ
ଶୁଣି କହୁଛି କରି ନିୟମ
ତେଜିବି ଜୀବନ ପରଜନ୍ମେ ତାକୁ
ପାଇବି ମୁଁ ହୋଇଣ ସଙ୍ଗମ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୦ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ସା ଜଗତ ସୁନ୍ଦରଲକ୍ଷ୍ମୀର୍ଣ୍ଣେ
ଦୃନ୍ଦ୍ୟାନ୍ୟମୁତ୍ତମଗୁଣାୟୁକସ୍ତ୍ରସନ୍ନେ । (୧)
ଅନ୍ୟାଭିରସ୍ୟପମିତ୍ତଂ ନ ମୟାପି ଶକ୍ୟଂ
ରୂପଂ ତଦାୟମିତି ମେ ହୃଦୟେ ବିଚର୍ଚ୍ଚଃ (୨) । ୧୩ ।

ଶୀତ—

ଜଗତରେ ସୁନ୍ଦରୀ ସୁବତୀ
କେତେ ନାହାନ୍ତି ଅବା ସୁମତି
ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସବୁ ଗୁଣରେ ଅତୁଳ
ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ଇଚ୍ଛାବତୀ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୧ ।

(୧) ପ୍ରସନ୍ନେ (ଗ) (୨) ବାମାଙ୍ଗମେବହିଃ ହରେରପି
ଦକ୍ଷିଣାଙ୍ଗମ୍ (ଗ)

ପ୍ରେବେ ଯେବେ ତାହାକୁ ପାଇବି
 ଶଶେ ଅନ୍ତରହିଁ ନ କରିବି
 ବାମ ଅଙ୍ଗେ ହର ବହିଛି ପ୍ରିୟାକୁ
 ମୁଁ ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗେ ବହିବି
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୭ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ସା ମମ ମନସ୍ତୁଚିନା ସଦାସ୍ତେ
 ରେମାଞ୍ଚିବାଚିବିଳସଦ୍-ଚପଳସ୍ଵଭାବା ।
 କାଦମ୍ବକେଶରରୁଚିଃ କ୍ଷତଦାସଣଂ ମାଂ
 ଖନିକ୍ଳମଂ କଥୟତ ପ୍ରିୟରଜହଂସୀ । ୩୮ ।

ଗୀତ— ମୋର ଅଙ୍ଗ ଜାଣି କରନ୍ତି ଶୀ
 ସଇବାଳ ଲତକା ରମଣୀ
 ହାସ-କଇରବ ଭୁବ-ଚନ୍ଦ୍ରବାକ
 ବୁରୁ ନୟନ ମୀନରଞ୍ଜିନୀ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୯ ।
 ବକମରାଳୀ 'ଇଚ୍ଛା' ସୁନ୍ଦରୀ
 କାମକମଳା-ବରବିହାରୀ
 ଉହ ରହ ଶେଷେ ଯାହା କରିଅଛି
 ତାହା ତିନି କେ ପାରୁ ବିସୋରି
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୦ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ ନୃପତିଶେଖର-ରଞ୍ଜୟନ୍ତୀଂ
 ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣଯୌବନମଦାଳସବୃଣ୍ଣନେତ୍ରୀମ୍ । (୧)

ଗନ୍ଧର୍ବପୁରକିନ୍ନରନାଗ(୧)ବନ୍ଧ୍ୟାଂ

ସ୍ୱର୍ଗାଦିହୋ(୨)ନିପତତାମିବ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାମି । ୧୫ ।

ଗୀତ—

ନୃପତିଳକ-ନନ୍ଦିନୀ ବାଳା,

ପୀନ ଉରଜ ଗୁରୁକୁଳା

ମଦନ ଅଳସେ

ଅଙ୍ଗବିରଜିତ

ସେ ମୋ କଣ୍ଠତଟ ରତ୍ନମାଳା

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୫ ।

ସେ କି ଅମର-ପୁରମଣ୍ଡଳୀ

ଖସି ପଡ଼ିଛି ଆସି ଧରଣୀ

ରତ ରଙ୍ଗେ ମୁହିଁ

ମାଗଇ ଯେତେକ

ମୋରେ ହୋଇଥାଇ ଚିନ୍ତାମଣି

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୬ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାସି ତାଂ ନିଜବୟଃ କୃଣା(୩)ବେଦିମଧ୍ୟା

ମୁଖ୍ୟସ୍ତୁତସ୍ତୁମାତ୍ରନକୁମୁଦଗାମ୍

ନାନାବିଚିତ୍ରକୃତମଣ୍ଡନ ମଣ୍ଡିତାଙ୍ଗୀଂ

ସୁପ୍ତୋତ୍ପତ୍ତାଂ ନିଶି ଦିବା ନ ହି ବିସ୍ମୟମି । ୧୬ ।

ଗୀତ—

ଏକେ ମୁଁ ଚିନ୍ତଇ ସମାବର

ନାନା ମଣ୍ଡନେ ଶୋଭା ଶରୀର

ନିଜ ହି ବଳରେ

ଶୋଭା ପାଇବାରେ

ବାଳା ମଧ୍ୟ ବେଦୀ ପରକାର

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୭ ।

(୧) ବତ (ବ)

(୨) ସାକ୍ଷୀଭଂ (ବ) (୩) ନିଜବଳାବୃତ (ବ)

ଉତ୍ତମ ସୁଧା ସବୁତ ସୁନ
 କୁମ୍ଭ ସୁଗଳ କଟିଦମାନ
 ଶୟନୁ ଭୂଷିତ ନୟନୁ ମିଳିତ
 ମନୁ ମୋ ନୁହଇ ବିସ୍ମରଣ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୮ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାପି ତାଂ କନକକାନ୍ତମଦାଳସାଙ୍ଗୀଂ
 ଗ୍ରୀତୋସୁକାଂ ନିପତିତାମିବ ଚେଷ୍ଟମାନାମ୍ ।
 ଅଙ୍ଗାରସଙ୍ଗପରିଚ୍ଛନ୍ନଜାତ(୧)ମୋହାଂ
 ତାଂ ଜୀବ(୨)ନୌଷ୍ଠସ୍ତମିବ ପ୍ରମଦାଂ ସ୍ମରାମି । ୧୭ ।

ଗୀତ— ସ୍ତେବେ ସେ ରୁପ କରୁଛି ଧ୍ୟାନ
 ନିନ୍ଦେ ଦହଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ
 ମଦନ ଅବଶେ ଅଳସିତଅଙ୍ଗ
 ନିଜେ ଗୁମିତ ବେନି ନୟନ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୩୯ ।

ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗରାଗ ମୋ ପ୍ରିୟାର
 ମୋହ କରଇ ଯେ ତନିପୁର
 ସେ ମୋର ନୟନ- ପ୍ରତିମା ସୁନ୍ଦରୀ
 ନେନ୍ଦ୍ର ଥିଲେ ମୁଁ ଅନ୍ଧ ଆକାର
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୦ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାସି ତତ୍ ପୁରତକେଳିନିରସୁପୁଂ(୧)—

ବନ୍ଧୋପବନ୍ଧ(୨)ପତନୋତ୍ପତ ଶୂନ୍ୟହସମ୍ ।

ଦନ୍ତୋଷ୍ଠପୀଡ଼ନନଖସତରକ୍ରସିକ୍ରଂ

ତସ୍ୟାଃ ସ୍ଵରାମି ରତିବନ୍ଧୁରୁନିଷ୍ଠୁରଭ୍ୟମ୍ । ୧୮ ।

ଗୀତ—

ତାର ମୋର ସୁବତ ସମରେ

ଗୋର ନଖଦନ୍ତ ତାପ୍ତ ଶରେ

ଶୋଣିତେ ଅକିତ ବେନି ଭରସ୍ଥଳ

ତାହା ବିସୋରି ନୋହେ ମନରେ

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୧ ।

ରଖି ରଖି ନୁପୁର ଶବଦ

ସେହୁ ବଦାଇ ଅନଙ୍ଗ ଖେଦ

ତାହା ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଯେବେ ମୋର

ବେଲୁ ବେଳ ପଡ଼ୁଛି ପ୍ରମାଦ

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୨ ।

ଶ୍ଳୋକ—ଅଦ୍ୟାସି ତାଂ ବିପୁଳଲେଳବିଶାଳନେତ୍ରାଂ

ଶୀତାଂଶୁମଣ୍ଡଳମୁଖୀଂ କୁଟିଳାଳତାନ୍ତାମ୍ ।

ମଝେଉଛୁମୁସଦୁଶ୍ଵନସ୍ଵରନମ୍ରାଂ

ବନ୍ଧୁକସୁଷ୍ପସଦୁଶୋଷୁସୁତୀଂ ଦୁରାମି । ୧୯ ।

ଗୀତ—

ଯେତେ ରମଣୀ ବର ଶୁଭାର

ମନୁ କେବେହେ ନୋହେ ବିସୋର

ଜଗତ୍ସୁ ପୁଣ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧିଲେ

ମୋର କେବେ ନୋହେ ସୁଖକର

ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୩ ।

ଯେବେ କରିବୁ ମୋତେ ନିଧନ
 ତେବେ ହେବ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ
 ନାବପୁରେ ଯାଇ ମୋ ପ୍ରିୟା ପୁରତ
 ପୁଣି ପୁଣି କରିବି ବଖାଣି
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୪ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପ୍ୟହଂ ବରକପ୍ତପୁରତୋପଭୋଗଂ
 ଜୀବାମି ନାନ୍ୟବିଧୁନା ଶଶିମନ୍ତରେଣ ।
 ତଦ୍ଭ୍ରାତରେ ମରଣମେବ ହି ଦୁଃଖଶାନ୍ତେଽ
 ବିଜ୍ଞପୟାମି ଭବତ ସ୍ମରିତଂ ଲୁନାଧିମଂ । ୨୦ ।
 ମୋର ନାହିଁ ମରଣରେ ଚିନ୍ତା
 ତନୁ ପାଇବ ଯେବେ ବଞ୍ଚିବି
 ନିଜଅଂଶେ ଭୂତ- ଗଣେ ଲୁନ ହେଉ
 ମୋରେ ଏମନ୍ତ କରୁ ବିଧାତା
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୫ ।
 ତାର ଲୁଳା ଗମନ ଯରଣି
 ତହିଁ ଯାଇ ରହୁ ମୋ ଧରଣୀ
 ପ୍ରିୟାଲଗି ଯେବେ ଏ ପ୍ରାଣ ତେଜିବି
 ତେବେ ହେବି ରସିକ-ଅଗ୍ରଣୀ
 ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୬ ।

ଶ୍ଳୋକଃ—ଅଦ୍ୟାପି ନୋଝ୍ଞେନ ହରଃ କଳ କାଳକୃତଂ
 କୂର୍ମୋ ବିଭର୍ତ୍ତି ଧରଣୀଂ ଶଲୁ ପୃଷ୍ଠଭାଗେ (୧)
 ଅମ୍ବୋନିଧୁ ବାହତ ଦୁଃସହବାତବାନ୍ନି-
 ମଙ୍ଗୀକୃତଂ ସୁକୁଟନଃ ଶଲୁ (୨) ପାଳୟନ୍ତି । ୨୧ ।

ଗୀତ—

ତୁ ରେ ବୋଇଲୁ ଦୋସାଧୁ ଭାଇ
କିମ୍ବା ହୋଇଲୁ ଏସନ ତୁହି
ଦେଖ ମହା ଜନ ଯାହା ବୋଲଇ ସେ
ସ୍ନେହ କେବେହେଁ ଆନ ନୁହଇ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୭ ।

ଦେଖ ଯାହା ସେ ହର ବୋଇଲେ
ଗର ଉପୁଷ୍ଟି ହେଲେ ଭଣିଲେ
ଦେଖ ବିଷ୍ଣୁ ସତ୍ତ୍ୱ କରି କର୍ମ ହୋଇ
ପୃଥ୍ୱୀ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ଧଇଲେ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୮ ।

ଦେଖ ଦୁଃସହ ବଡ଼ବାନଳ,
ଏହୁ ସହକେ ଅଟେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳ
ସତ୍ୟ କରି ତାହା ବଢ଼ିଛି ସାଗର
ସେ କି (?) ଭଣିଲେ ସକଳ ଜଳ
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୪୯ ।

ସ୍ନେହ ମୁଁ ତାକୁ ବୋଲିଛି ଯାହା
ପ୍ରାଣ ଗଲେ ନ ତେଜିବି ତାହା
ଶତ ଜନ୍ମେ ଯେବେ ହୋଇବି ରେ ମୁହିଁ
ଇଚ୍ଛା ବିନୁ ଆନରେ ସେନେହା
ରେ ଦୋସାଧୁ । ୫୦ ।

ସ୍ୱେମନ୍ତରେ ନିଶି ହୋଏ ଶେଷ
 ପ୍ରାଚୀ ଦିଗ ମଣ୍ଡଳେ ଦିନେଶ
 ସୁରସୁରୁ ଏହି ସମୟେ ବାହାରି
 ମଞ୍ଚେ ହୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଶିଷ
 ହେ ସୁଜନେ । ୫୧ ।

ଦେଖି ନୃପତି ପ୍ରଣାମ କଲେ
 ଦିବ୍ୟ ଆସନ ଦେଇ ପୂଜିଲେ
 ଆଜି ମୋର କଲ ଜନମ ସଫଳ
 ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନ କି ପ୍ରଣ୍ୟବଳେ
 ହେ ଶ୍ରେ ମୁନି । ୫୨ ।

କେଉଁ କାରଣେ ମୋ ପୁରେ ଅସି
 ଯେବେ ମିଳିଲ ହେ ବ୍ରହ୍ମରାଣି
 ମୁଁ କିଏ କରିବି ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହେଉ
 ମୁଁ ଯେ ତୋ ପାଦ ସେବାଲଳସୀ
 ହେ ଶ୍ରେ ମୁନି । ୫୩ ।

ହସି କହନ୍ତି ସେ ତପୋଧନ
 ସ୍ୱେଦୁ କାରଣେ ଆମ୍ଭ ଗମନ
 ତୋର ସୁତା ଇଚ୍ଛା- ବତୀ ସୁର-ନାୟା
 ଇନ୍ଦ୍ରଶାପେ ଲଭୁଛି ଜନମରେ
 ହେ ସୁଜନ । ୫୪ ।

ପ୍ରେମା ପତି ସେ ଗନ୍ଧର୍ବବର
 ପ୍ରେମୁ ବେନିଜନେ ଜାତିସ୍ମର
 ପୂର୍ବ ରତି ରାତି ଜାଣି ସେ ନୃପତି-
 ସୁତ ପ୍ରବେଶ ତୋର ନବର
 ହେ ରାଜନ । ୫୫ ।

ପ୍ରେମେ ଦେଖିଲୁ ଏ ବିପରୀତ
 ତୋର ପୁରେ ହୋଇଛି ବିବିତ
 ପୂର୍ବ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ସଙ୍ଗ ସେ ଲଭିଲୁ
 ତାରୁ କିମ୍ପାଇଁ କରୁଛୁ ହୃତ
 ହେ ରାଜନ । ୫୬ ।

ପ୍ରେମା ଶୁଣି ବୋଲେ ନୃପମଣି
 ମୁହିଁ ଏମନ୍ତ ନ ଥିଲି ଜାଣି
 ସେ ବେନି ସଙ୍ଗତ କରିଛି ବିଧାତା
 ତାହା କେ ଆନ କରିବ ପୁଣି
 ହେ ଶ୍ରେ ମୁନି । ୫୭ ।

ଶୁଣି ଏସନ ନୃପତି-କାଶୀ
 ହସି ବୋଲନ୍ତି ନାରଦେ ପୁଣି
 ଗୁଣ ଇଚ୍ଛାବତୀ ବିଭା କରୁଅ ସେ
 ଲଭୁ ତାହାର ପ୍ରାଣମିତଣୀ
 ହେ ରାଜନ । ୫୮ ।

ଘେଟେ ବୋଲି, ଖିଲେ ସୁରସୁର
 ଘେଥୁ ଅନନ୍ତରେ ନିପବର
 ଘୁଟକୁ ଆଣି 'ଇଚ୍ଛା'କୁ ବିଭା କଲେ
 ମନେ ହେଲେ ଆନନ୍ଦ ଅପାର
 ହେ ସୁଜନେ । ୫୯ ।

ନାନା ବିନୋଦେ ସେ ବେନିଜନ
 ନୃପପୁରେ ବଞ୍ଚିଲେ ସେ ଦିନ
 ପୁଣି କେତେଦିନ ଅନ୍ତେ ମଧୁପୁରେ
 ନାନା ସମ୍ଭାରେ କଲେ ଗମନ
 ହେ ସୁଜନେ । ୬୦ ।

ନାନା ରସେ ଇଚ୍ଛା ମଧୁକର
 ହେଲେ ଅନଙ୍ଗ କୁସରୁ ପାର
 ଇଚ୍ଛାବତୀ ଘୁଟ ଲଳା ଦଶ ରୁଦ୍ଧ
 ଶେଷ ରସିକ ହୃଦୟହାର
 ହେ ସୁଜନେ । ୬୧ ।

ଗୋପୀ-ନୟନ-ଚକୋର-ଇନ୍ଦୁ
 ଦୁଃଖିଜନ ଅକାରଣ-ବନ୍ଧୁ
 ଚିନ୍ତିତ ଜନର ଦ୍ରବ-ଚିନ୍ତାମଣି
 ଭକ୍ତଜନର ଅମୃତସିନ୍ଧୁ
 ହେ ସୁଜନେ । ୬୨ ।

ଗୀଳ ଶିଖରେ ସେ ବ୍ରହ୍ମ ରଖି
 ଦାରୁ ସ୍ବରୂପେ ଅଛନ୍ତି ବସି
 ଭୁବନ ମୁକତି ଦରଶନେ ଯା'ର
 ହେଲେ ଲଭନ୍ତି ସେ ବ୍ରହ୍ମରାଣି
 ହେ ସୁଜନେ । ୭୩ ।

ଯହୁଁ ପାଦପଦ୍ମ ମଧୁକର
 ହୋଇଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ସୁରନର
 ସେ ପାଦ-ପଦ୍ମ ସୁଖଲେ ଧନଶ୍ରୀ
 ମନ ହୋଇଅଛି ଧ୍ୟାନପର
 ହେ ସୁଜନେ । ୭୪ ।

ସମାପ୍ତ

ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥ

ପୃ-୨୨—(ଅନ୍ୟସ୍ୱର) ବଜାସକେ । କାମକଳାକଳାପେ । ସଙ୍ଗୀତ-
ବଦ୍ୟାରସିକେ । ଅମୃତାକ୍ଷି । ହେମସ୍ତରେ । ଶୁଭନିତ୍ୟ-
ବନ୍ଦେ । ବନ୍ଦୋଷି । ରମ୍ୟୋରୁ । ମୟି (ତୁଂ) ପ୍ରସାଦ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ବଜପୁତ୍ର, କାମକଳାସମୃଦ୍ଧ, ସଙ୍ଗୀତବଦ୍ୟ-
ରସିକେ, ପଦ୍ମନେତ୍ରି, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ତରେ, ସୁନ୍ଦରନିତ୍ୟନି, ବନ୍ଦୋଷି
ରମ୍ୟୋରୁ, ମୋଠାରେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ । ୧ ।

ପୃ-୨୨—(ଅନ୍ୟସ୍ୱର) ହେ ବାଳେ ! ଅବଳାରତ୍ନ । ଦୟାର୍ଦ୍ରବିହ୍ନେ ।
ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର । ଶ୍ରୀମତ୍ । ସୁପ୍ରସନ୍ନେ । ସୁନ୍ଦର । ସଜ୍ଜକନ୍ୟା ।
ମୁଗାକ୍ଷି । (ଅହଂ) ତେ ଦାସଃ ଅସ୍ମି, ମୋ ପ୍ରାଣାତ୍ମ ହେ
(ତୁଂ) ରକ୍ଷାଂ କରୁ । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ବାଳେ, ହେ ସ୍ତ୍ରୀରତ୍ନ, ହେ ଦୟାର୍ଦ୍ରବିହ୍ନେ, ହେ
ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର, ହେ ଶ୍ରୀମତ୍, ହେ ସୁପ୍ରସନ୍ନେ, ହେ ସୁନ୍ଦର, ହେ
ସଜ୍ଜକନ୍ୟା, ହେ ମୁଗାନେତ୍ରି, ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଦାସ, ମୋ ପ୍ରାଣାତ୍ମ ତୁମ୍ଭେ
ରକ୍ଷା କର । ୨ ।

ପୃ-୨୨—(ଅନ୍ୟସ୍ୱର) ହେ ପାତ୍ର ! ଚନ୍ଦ୍ରାବଳିତାତମୁକ୍ତ । ଅବଳାଂ
ବୃଣାଙ୍ଗୀ ବାଳାଂ ତୁଂ (ତୁଂ) ପ୍ରେମିତ୍ରି, ଯଦ୍ (ତୁଂ) ଅର୍ଥଂ
ପ୍ରାର୍ଥୟସେ (ତଦା) ଈଶଂ ଭଜ, ମୋକ୍ଷଂ ଚ (ଯଦ୍ ପ୍ରାର୍ଥୟସେ
ତଦା ତୁଂ) ଅମୃତାକ୍ଷଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିଂ (ଭଜ) । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଚନ୍ଦ୍ରାବଳ ଦେହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୃଣ୍ମ, ଦେ ପଥକ ! ବୃଣାଙ୍ଗୀ
ଓ ବଳରହତ ବାଳାକୁ କାହିଁକି ପ୍ରତି କରୁଅଛ ? ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଧନ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛ, ତେବେ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ସେବା କର, ମୋକ୍ଷର ପ୍ରାର୍ଥନା
ଥିଲେ ପଦ୍ମନେତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିଙ୍କୁ ସେବା କର । * ।

ପୁ-୨୮—(ଅନ୍ୟୟଃ) ସୁବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣେ ! ଅସି ତୁ ଏବ (ମେ) ଧନ,
ସ୍ତ୍ରୀରହୁଛୁ ତେ ! ମମ ରହୁଛୁ (ତୁମେବ) ବୁଧସୁତେ !
ପ୍ରସନ୍ନେ ! ତେ ସେବା ଅପି ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦଃ, ମୋକ୍ଷଦ-
ବାସୁଦେବଃ (ନ ତୁ ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦଃ) । ୪ ।

ଅର୍ଥ—ଦେ ସୁବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣେ, ସଂସାରରେ କେବଳ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଧନ,
ଦେ ସ୍ତ୍ରୀରହୁଛୁ ତେ ! ମୋର ରତ୍ନାଳଙ୍କାର ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ, ଦେ ରାଜପୁତ୍ର !
ପ୍ରସନ୍ନେ ! ତୁମ୍ଭର ସେବା ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ଦଦାୟକ, ମୋକ୍ଷଦ ବାସୁଦେବ
ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ, (କାରଣ ମୋକ୍ଷାବସ୍ଥାରେ ସୁଖଦୁଃଖାବ୍ରହ୍ମକୁ ଦୃଢ଼
ନାହିଁ) । ୪ ।

ପୁ-୨୮—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଦେ ପ୍ରିୟେ ! ସଦା ମନୋହରଂ ଶ୍ଵେତଳଙ୍କଂ ତେ
ପୁର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଂ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମଶ୍ରୀଳଂ ବିଲେକ୍ୟ, ସନ୍ନାତସ୍ତସ୍ମା
ପ୍ରତପ୍ତଃ ନିଶାପତ୍ୟଃ ଜଳଧ୍ୟଃ ଜଳାଗ୍ରଂ ଗତଃ । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଦେ ପ୍ରିୟେ ! ସଦା ମନୋହର ଓ କଳକଣ୍ଠୀୟ
ହୃଦୟ ପୁର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ-ଚନ୍ଦ୍ରମଶ୍ରୀଳକୁ ଦେଖି, ଲଜ୍ଜାବଶତଃ ସଂତପ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର,
ସମୁଦ୍ରର ଜଳମଧ୍ୟରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଲା, (ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ତ ହେଲା) । ୫ ।

ପୁ-୨୮—(ଅନ୍ୟୟଃ) କେତକାପରମଲୋଭୁତଗନ୍ଧଲବ୍ଧ୍ୟୁଦ୍ଭୁତମଦ୍-
ଭ୍ରମର ! ଯଦିଶ୍ଵକେଃ ପରବୃତ୍ତଂ ଅତୁଳଂ ଅଗମ୍ୟଂ
ସଂରସିତଂ, ଏତାଂ ବ୍ରଜସି, କିଂ ରତ୍ନଂ ବାସ୍ତସି, ସପୁଷ୍ପଂ
ଲତାଂ ଗତ । ୬ ।

ଅର୍ଥ—ଦେ କେତକା ପୁଷ୍ପର ବିମର୍ଦ୍ଦଜନିତ ଗନ୍ଧର ଲେଖା ହୋଇ
ଗୁଞ୍ଜନ ସହୃଦ ବୁଲୁଥିବା ଭ୍ରମର ! ଯେହେତୁ କଣ୍ଠ-
ଦ୍ଵାରା ବେଶ୍ଵିତା, ଅତୁଳଲାଭୀ, ଅଗମ୍ୟ ଓ ସୁରସିତା

ଏହା ପାଖକୁ ଯାଉଅଛୁ, କ'ଣ ? ରମଣ କରବାକୁ (ଯଦ) ଇଚ୍ଛା
କରୁଅଛ, ତେବେ ପୁଷ୍ପିତା ଅନ୍ୟ ଲତା ପାଖକୁ ଯାଅ । ୨ ।

ପୃ-୨୧—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଯତୁ କେତକାପୁଷ୍ପର ସୌରଭଗନ୍ଧଲବ୍ଧଃ,
ତଦର୍ପିତରସୋଦୟାତ୍ମବୁଦ୍ଧିଃ ଭୁଞ୍ଜଃ କିଂ ଦୁର୍ଗମ ଏବ
କଞ୍ଚିକଂ ଭବତୁ । ହେ ସୁବ୍ରତ ! କିଂ ବା କାନାକୁ
ବର୍ତ୍ତୁଷ୍ଣିଲତାଂ ନ ଚ ଇଚ୍ଛେତ । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଯେ ହେତୁ କେତକାପୁଷ୍ପର ଈଡ଼ମ-ଗନ୍ଧସ୍ବରୂପ ଓ
କେତକାପୁଷ୍ପର ରସରେ ସଂଲଗ୍ନତ୍ବବୁଦ୍ଧି—ଭ୍ରମର କ'ଣ
ଦୁର୍ଗମ ବୋଲି କଞ୍ଚିକକୁ ମନେ କରେ ? ଅଥବା ଅପଣ
ଜାଣନ୍ତି, ହେ ସୁବ୍ରତ ! ଇଡ଼ମ ବୃକ୍ଷଲତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଇଚ୍ଛା
କରେନାହିଁ । ୩ ।

ପୃ-୨୧—(ଅନ୍ୟୟଃ) ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ସ୍ଥୂଳ ଓ ଶ୍ଳେଷିକାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ଏହି ଶ୍ରୀଫଳ-
ସ୍ଥୂଳ ରମ୍ୟସ୍ଥଳ ଦୃଶ୍ୟ, ଲତ୍ତାଭରଂ ଶ୍ରୀଫଳମାତୁଳଙ୍ଗ ବନେ
ବୃକ୍ଷେ ଲମ୍ବିତଂ ଏବ । ୮ ।

ଅର୍ଥ—ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ସ୍ଥୂଳ ଓ ଶ୍ଳେଷିକାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ଏହି ଶ୍ରୀଫଳ-
ସ୍ଥୂଳ ଭ୍ରମର ସୁନ୍ଦର ବେନି ସ୍ଥଳକୁ ଦେଖି ଲଜ୍ଜିତ ଭାବରେ
ବିଲୁପ୍ତ ମାତୁଳଙ୍ଗ ବନଫଳସ୍ଥ ବୃକ୍ଷରେ ଲମ୍ବିତ ହୋଇଛି । ୮ ।

ପୃ-୩୦—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହେ କୋକିଳ ! ଅଖିଳ ଲତାସୁ ଫଳାନ୍ତ ସକ୍ତି,
ନନ୍ତୁ ତାନ୍ ସଂତ୍ୟଜ୍ୟ, ଫଳଭୋକ୍ତୃକାମଃ (ତ୍ବଂ) ସପୁଷ୍ପାଂ
ଗୃତଲତାଂ ରମିତୁଂ ଇହ କିଂ କାଟ୍ ଶସ୍ୟି, ମେ ନୋ ହୁଧୁ,
ଏଷା ନୃପତିସେବକସ୍ତୁତିଃ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ହେ କୋକିଳ ! ସମସ୍ତ ଲତାରେ ଫଳ ବିଦ୍ୟମାନ,
କାହିଁକି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଫଳଭୋଗ କାମନାଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ପୁଷ୍ପିତ
ଅମ୍ବୁଲତାରେ ଶିଳା କରବାକୁ ଏଠାରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛ,
ମୋ ପ୍ରତି କୋପ କର ନାହିଁ, ଏହା ସଜସେବକର ଭୟ । ୧ ।

ପୂ-୩—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟାନ୍ କଳାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟା ଯତ୍ ଶୂଦ୍ରକଃ ଧାରକଳ-
ପ୍ରାପ୍ତ ମତଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ, ତଥା ପିତୃଃ ରମ୍ୟାଣି ଶୂଦ୍ରକତାପଳାନ୍
ଦ୍ରବ୍ୟା । ଅନ୍ୟ ଫଳାନ୍ ନ ଚ ରହେତୁ । ୧୦ ।

ଅର୍ଥ—ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜଳ ତେଜ ଯେ ହେତୁ ଶୂଦ୍ରକ
ଧାରକଳ ପ୍ରାପ୍ତରେ ବୁଦ୍ଧି କରେ, ସେହିପରି କୋକିଳ
ସୁନ୍ଦର ଅମ୍ବୁପଲକୁ ଦେଖି ଅନ୍ୟ ଫଳକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ
ନାହିଁ । ୧ ।

ପୂ-୪—(ଅନ୍ୟୃଷ) ହେ ବିଚକ୍ଷଣେ ! ପଦ୍ମିନୀ ! ପଦ୍ମଗନ୍ଧେ ! ପ୍ରମଦ-
ମାତଙ୍ଗଗତେ ! ଅନ୍ତରକ୍ଳେ ! ନୃପାସୁକେ ! ମନୋକ୍ଳେ !
ମନୋଜବାଣବ୍ରଣଶିଳଗାନ୍ ମାଂ ଜବୟୁ । ୧୧ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ବିଚକ୍ଷଣେ ! ପଦ୍ମିନୀ ! ପଦ୍ମଗନ୍ଧେ ! ଉନ୍ମୁଦ୍ଗଜ-
ଗାମିନୀ ! ଅନ୍ତରାଶ୍ରମିଣୀ ! ନୃପନନ୍ଦିନୀ ! ସୁନ୍ଦର ! କନ୍ଦର୍ପଶରଜନିତ
ବ୍ରଣଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖିତଶରୀର ମତେ ଜୀବଦାନ କର । ୧୧ ।

ପୂ-୫—(ଅନ୍ୟୃଷ) ମୁଦାଦପାଶେ ସଲିଳଂ ଯଥା ଦୃଷ୍ଟାଦୂରଂ ସ୍ୱାଦୁ
ସୁଶୀତଳଂ ଚ ସ୍ୟାତ୍, ସୁବର୍ଣ୍ଣରହୈଃ ଅପି ନିର୍ମିତେ
ସୁପାଶେ ଗତଂ ଅମୃତଥା କିଂ ନ ସ୍ୟାତୁ । ୧୨ ।

ଅର୍ଥ—ମୁଦିକା ଅଦ ନିର୍ମିତ ପାଶରେ ସ୍ଥିତ ଜଳ ଯେପରି ଦୃଷ୍ଟା-
ନାଶକ, ସ୍ୱାଦୁ ଓ ସୁଶୀତଳ ହୁଏ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରତ୍ନ ନିର୍ମିତ ସୁନ୍ଦର
ପାଶସ୍ଥିତ ଜଳ କଣ ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ ? । ୧୨ ।

ପୂ-୬—(ଅନ୍ୟୃଷ) ସତେମରତୁରସୁନିର୍ମିତ-ଗୁରୁପାଶେ (ସ୍ଥିତଂ)
କର୍ପୁରବାସିତତରଂ ସୁରମ୍ୟଂ ଗାଙ୍ଗ ସୁନିର୍ମଳଜଳଂ ଯଥା
ପରମଂ ସୁଖଦଂ ସ୍ୟାତୁ, ତଥା ବିଧାନଂ କୌପଂ ପୟଃ କିମ୍ବ
ଭବେତୁ ହୁ । ୧୩ ।

ଅର୍ଥ—ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରତ୍ନସମୃଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସୁନ୍ଦର
ପାଶରେ (ସ୍ଥିତ) କର୍ପୁରସୁଗନ୍ଧିତ ଅଭୁଷଣ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ନିର୍ମଳଜଳ
ଯେପରି ପରମ ଅନନ୍ଦଦାୟକ ହୁଏ, ସେପରି କ'ଣ କୁପର ଜଳ
ହୁଏ ତ ? (ଅର୍ଥାତ୍ ହୁଏ ନାହିଁ) । ୧୩ ।

ପୃ-୩୨—(ଅନୁସୂୟ) ବଳିହସ୍ତାବଜସୁସୁମଧ୍ୟେ । ବଶୋପହାୟ ଉଷଧ-
ମନ୍ତରୁପେ । ମନୋଜବାଣୋଽବସାହିଗାନ୍ ମାଂ ସମ୍ପଦ-
ଅନୁଗ୍ରହଂ ହୁ । ୧୪ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ହିବଳିୟୁକ୍ତସୀଶକଟି ! (କନ୍ଦର୍ପ) ବସନାଶନର ଉଷଧ
ଏ ମନ୍ତ୍ରରୂପିଣି । କନ୍ଦର୍ପର ବାଣ-ସମ୍ପଦକଳତ ବସତ୍ତ୍ବାସ ପୀଡ଼ିତ-
ଶରୀର, ମୋ ପ୍ରତି ବର୍ତ୍ତିମାନ ଅନୁଗ୍ରହ କର । ୧୪ ।

ପୃ-୩୩—(ଅନୁସୂୟ) କନ୍ଦର୍ପବାଣାବଶତଃ (ହଂ) ସୁରାହିଂ ଏବଂ
(ବଚନଂ) କମର୍ଥଂ ବଦସି, ହେ କାୟୁକ ! ଯଦ ମେ ପିତୃ ହୁ
ଏବଂ ଜାତବ୍ୟଂ ହୁୟା କଥଂ ଜାତବ୍ୟଂ । ୧୫ ।

ଅର୍ଥ—କାମଶରଦ୍ବାସ ଅବଶତଃ (ହଂ) ହୁମ୍ନେ ଏହିପରି କାମ-
ପୀଡ଼ିତ ବଚନକୁ କାହିଁକି କହୁଅଛ । ଯଦ ମୋର ପିତା ଏହା ଜାଣନ୍ତି,
ତେବେ ହେ କାୟୁକ ! ହୁମ୍ନେ କିପରି ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବ । ୧୫ ।

ପୃ-୩୪—(ଅନୁସୂୟ) ସୀତାହରଣେ ସ ଗ ଶମଃ ଦଶରଥଃ ବାଣୋଃ
ଦଶାସ୍ୟଶିରଂସି କଂଧାନ, ହୃଦଙ୍ଗସଙ୍ଗାୟ ମମ ଅନୁରକ୍ତଂ
ଏବଂ ଏବ ମସ୍ତକଂ ମେ ପ୍ରୟାତୁ । ୧୬ ।

ଅର୍ଥ—ସୀତାଙ୍କ ହରଣରେ ସେହି ଶମ ଦଶଗୋଟି ଶରଦ୍ବାସ
ଦଶାନନର ଶିରସମୁହକୁ କାଟିଥିଲେ, ତୋର ଅଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ମୋର
ଅନୁରକ୍ତ ଗୋଟିଏ ମାଟି ମସ୍ତକ ନିଜୁ ହେଉ । ୧୬ ।

ପୃ-୩୫—(ଅନୁସୂୟ) ହୃଦ୍ ପଞ୍ଚଦର୍ଶନଂ ଅଶୁ ଦେହି, ମେ ଗନ୍ତୁର୍ଦ୍ଦୟଂ
ସଫଳଂ ହୁରୁଷ୍ଟ, ଯେତ ନରେଭୃମେନ ତପଃ ବୃତଂ, ତେନ
ତବ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗଃ ଲଭ୍ୟ ଏବ । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—ହୃଦ୍ମୁଖପର ଅବଲୋକନକୁ ଶୀଘ୍ର ଦେଖ, ମୋର ଚଳନ-
ଦ୍ବୟକୁ ସଫଳ କର, ଯେଉଁ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ତପସ୍ୟା କରିଅଛ, ସେହି
ହୃଦ୍ମର ଅଙ୍ଗଲଭ ପ୍ରାପ୍ତିକରିବ । ୧୭ ।

ପୃ-୩୬—(ଅନୁସୂୟ) ସଂଶ୍ରମାଶତପୟୋଭ୍ୟୁମେନ ସମନ୍ତତେନ ଅପି
ସୁଧୋପମେନ ବୃକ୍ଷିମ୍ବରଭେଜନେନ ବିନା ଅପି, କଂ ନନ୍ତୁ
ଦର୍ଶନେନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତ । ୧୮ ।

ଅର୍ଥ—ଶୁଣ ଗୋଲମରଚ ଓ ଉଦମ ଦୁର୍ବ୍ୟୟକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଅମୃତ ସଦୃଶ (ରୋଜ୍ୟବସ୍ତୁ) ଉଦର ସୁଖି-ସ୍ୱେଚ୍ଛନ ବିନା କଣ,
କେବଳ ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା (ଉଦର) ସୁଖି ହୁଏ । ୧୮ ।

ପୃ-୮୪—(ଅନ୍ୟୟଃ) ରୋଦେବି ! ସୁବ୍ରହ୍ମ ! ବୃଣଶୀତଳକୋମଳାଙ୍ଗି !
ନାନାବିବିଧବସ୍ତ୍ରବିଭିନ୍ନରୂପାଣି ! ହୃଦୟ ! ପ୍ରାଣପ୍ରଦେ !
ଅକ୍ଷଃ ବିଧେହି, ଅହଂ କିଂ କରବାଣି, ମେ ଅଭିଳାଷଂ
ପରିପୁରୟ । ୧୯ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ଦେବି ! ସୁବ୍ରହ୍ମ ! ବୃଣଶୀତଳକୋମଳାଙ୍ଗି !
ଅନେକବିବିଧବସ୍ତ୍ରବିଭିନ୍ନରୂପାଣି ! ମନୋରମେ ! ପ୍ରାଣଦାଣି !
ଅକ୍ଷ କର, ମୁଁ କଣ କରିବି, ମୋର ଅଭିଳାଷକୁ ପରିପୁରଣ କର । ୧୯ ।

ପୃ-୮୫—(ଅନ୍ୟୟଃ) ବିଦ୍ୟାବିନୋଦରସିଦ୍ଧେ ! ସୁରତୈକପାଣି !
ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ! ଧରାଧିପତେଃ ପ୍ରସୂତେ ! ସଦୟେ ! ଅଦ୍ୟ
ଯଦ ମେ ତବ ଦୟା ଏବ ନ ଅସ୍ତି, (ତହିଁ) ହୃଦ୍‌ପ୍ରାପ୍ତୟେ
ସୁରସରସ୍ତୁ ତନ୍ତୁଂ ତ୍ୟଜାମି । ୨୦ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ବିଦ୍ୟାବିନୋଦରସିଦ୍ଧେ ! ସୁରତୈକପାଣି !
ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ! ନୃପାସ୍ତଳେ ! ଦୟାୟୁକ୍ତେ ! ଅତି ଯଦ ମୋ ଉପରେ
ହୃଦ୍‌ର ଦୟା ନାହିଁ, ତେବେ ହୃଦ୍‌ର ପ୍ରାପ୍ତିପାଇଁ ଶଙ୍ଖାରେ ଶରୀର
ତ୍ୟାଗ କରିବି । ୨୦ ।

ପୃ-୮୬—(ଅନ୍ୟୟଃ) କାଳିନ୍ଦୀତଟସଲିଧ୍ୟୌ ଉପବନେ ସୁସୁଷ୍ପାନ୍ଦିତେ
କଲମସ୍ତୁରୁହାଣ୍ଡିତଲତାବାସେ ସ୍ଥିତ୍ୱା, ଗୋପାଙ୍ଗନାଲଙ୍ଗନ-
କୀଡ଼ାକର୍ଣ୍ଣଗରୁମୁନାଦରୁଚିତଃ, ବେଶୁନା ସଂସ୍ପରିତଃ
ନାନାବୃଷଣବୁଷିତଃ, ବିହସିତଃ, ବୃଷ୍ଟଃ ମାଂ (ପ୍ରତି) ପ୍ରସଲଃ
ଅସ୍ମୁ । ୨୧ ।

ଅର୍ଥ—ଯମୁନାତଟନିକଟ ଉପବନସ୍ଥ ସୁସୁୟକ୍ତ କଲବୃକ୍ଷାଣ୍ଡିତ-
ଲତାଗୁହରେ ରହି ଗୋପାଙ୍ଗନାସୁରତକୀଡ଼ାଶୋଭିତ ବେଶୁୟକ୍ତ
ଅନେକବୃଷଣବୁଷିତ ହାସୟୁକ୍ତ ଶ୍ରିବୃଷ୍ଟ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରସଲ ହୁଅନ୍ତୁ । ୨୧ ।

ପୃ-୧୨ — (ଅନୁସୂୟ) ଏଣ ବନୋଦୟୋଧ୍ୟଃ ଅନ୍ତଃପୁରଗୁରୁଭ୍ୟଃ
ପୁରସିକୈଃ ଇଙ୍ଗିତଦେବଭୃକ୍ଷକୈଃ ସଖୀଜନୈଃ ଚ ସୁଦୁର୍ଗମଃ,
ହ ତେ ବାହୁତସିକିଃ କଥଂ ଅସ୍ତୁ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏହି ବନୋଦୟବନ ଅନ୍ତଃପୁରଗୁରୁ ଉତ୍ତମ ରକ୍ଷକ-
ଦ୍ୱାରା, ହୁଦ୍‌ଗତସ୍ତବଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ସଖୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଦୁଷ୍ପ୍ରବେଶ୍ୟ, ଏହି ତୁମ୍ଭର ଅଭିଳାଷିତ ସିଦ୍ଧି କିପରି ହେବ ? । ୧ ।

ପୃ-୩୨ — (ଅନୁସୂୟ) ହେ ରାଜନନ୍ଦ୍ୟ ! ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରସନ୍ନତାପ୍ତାଂ ମମ
ବାହୁତସ୍ୟ ସୁସିଦ୍ଧିଃ ଭବେତ୍, ହେ ସୁବେଶି ! ଅଭିଳାଷିତା
କଲ୍ଲଲତା ଭବ ଭସି, କଂ ହଂ ଚିନ୍ତାମଣିଃ ଏବ । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ରାଜପୁତ୍ର ! ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ମୋ ମନୋ-
ରଥର ସୁସିଦ୍ଧି ହେବ । ହେ ସୁବେଶି ! ଅଭିଳାଷିତ ପଳଦାଣୀ
କଲ୍ଲଲତା ପରି ତୁମ୍ଭେ ଶୋଭିତ ହେଉଅଛ, କ'ଣ ତୁମେ
ଚିନ୍ତାମଣି ? । ୨ ।

ପୃ-୩୭ — (ଅନୁସୂୟ) ହେ ମୁଦୁଲ-ଜନକ-କାନ୍ତେ ସ୍ଥାନସୌରଭ୍ୟରମ୍ୟେ
ତବ ବଦନକମଳମଧ୍ୟ ନେତ୍ରମଭ୍ୟୁତ୍ରେପଂ ଭଦ୍ର ସମୀପ୍ୟ,
ତ୍ରୀତପ୍ତା ପଦ୍ମବୃନ୍ଦଃ ସଲ୍ଲସୁଷ୍ଟ ସରସି ମର୍ତ୍ତିକ୍ରାମଃ
ପ୍ରବେଶଃ କଂ । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଓକାମଳ କନକକାନ୍ତଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନଜଗତ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ମନୋ-
ହର ତୁମ ମୁଖ-କମଳମଧ୍ୟରେ ନେତ୍ରରୂପକ ଭଲଭାବୁମୟ ଏଠାରେ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରି, ଲଜ୍ଜାବଶତଃ ପଦ୍ମସମୂହ ଜଳସୁଷ୍ଟ ସଂସାରରେ ମରବା
ଭଜାରେ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛ କି ? । ୩ ।

ପୃ- ୮ — (ଅନୁସୂୟ) ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦବ ଗଚ୍ଛତ୍, ସୁଂସଃ କର୍ମଫଳେନ
ବାହୁତସ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଃ ଭବେତ୍, ହେ ଅଧୀର ! ଲବ୍ୟଃ (ସର)
ସୁନଃସୁନଃ ବାକ୍ୟଂ (ବଦସି), ରୁଦ୍ଧସିତଃ କଂ ଦ୍ୱିକରେଣ
ଭୁକ୍ତେ । ୪ ।

ଅର୍ଥ—ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ ନନ୍ଦ ଦେଉ, ସୁରୁଷର କର୍ମଫଳ ଅନୁସାରେ
ଅରଳସିତର ସିଦ୍ଧି ହୁଏ, ହେ ଅଧୀର ! ଲବ୍ୟ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର
ବାକ୍ୟ କମ୍ପା କହୁଛ, ବୁଦ୍ଧସିତ ଜନ କ'ଣ ଦୁଇହାତରେ ଖାଏ ? । ୧ ।

ପୁ-୮—(ଅନୁସୂଃ) ହେ ପ୍ରାଣାଧିକେ ! ପ୍ରିୟତମେ ! ସମ୍ପଦ ତବ ରୂପ
ରଞ୍ଜିତକ୍ଷଣ ଅସ୍ଥି, ଭବନେ କଥା ବସାମି, ହେ ଶକ୍ତାସୁତେ !
ସୁନ୍ଦର ! (ମମ) ନର୍ମରୂପା ତୁଁ ଅସି, ହୃଦପ୍ରୀତିରମ୍ୟସୁରତେଃ
ମମ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିଃ । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ପ୍ରାଣାଧିକେ ! ପ୍ରିୟତମେ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ରୂପ-
ରଞ୍ଜିତରେ ମୁଁ ବଳ, ଗୁହରେ କପର ବାସ କରିବି, ହେ ଶକ୍ତସୁତ !
ସୁନ୍ଦର ! ତୁମେ ମୋର ନର୍ମରୂପା, ତୁମ ପ୍ରୀତିଦ୍ୱାରା ରମ୍ୟ ସୁରତରେ
ମୋର ବାର୍ତ୍ତାସିଦ୍ଧି ହେବ । ୫ ।

ପୁ-୯—(ଅନୁସୂଃ) ହେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନେ ! ବର୍ତ୍ତୁଲଭୁଜତାଳରମ୍ୟସ୍ତନେ !
ସ୍ଵେରସୁଧାବ୍ରଜନେଷେ ! ବିଦ୍ୟାବିନୋଦେ ! ସୁଚିରସଂଗେ !
ସ୍ଵୀରହୃଦୁତେ ! ଶ୍ରେ ! ମୟି ତୁଁ ପ୍ରସାଦ । ୬ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ! ଗୋଲକାର ଭଲତ ତାଳସଦୃଶ
ରମ୍ୟସ୍ତନେ ! ବିକସିତଅମୃତପଦ୍ମନେଷେ ! ବିଦ୍ୟାବିନୋଦେ !
ବୁଦ୍ଧିମତି ! ଅବଳାରହ ! ମୟି ମୋଠାରେ ତୁମେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ । ୬ ।

ପୁ-୧୦—(ଅନୁସୂଃ) କାମାଭରମ ! କାମାତ୍ମି ! ପ୍ରୀତିବିଶ୍ରମ୍ଭବଜନ !
ଅନ୍ୟରୂପଧୃକ୍ (ତୁଁ) ଯୁକ୍ତମାର୍ଗେ ସଖ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ
ସମାଗତ । ୭ ।

ଅର୍ଥ—ହେ କନ୍ଦର୍ପ-ସୁନ୍ଦର ! ହେ କାମପୀଡ଼ିତ ! ହେ ପ୍ରେମର
ବିଶ୍ୱାସପାତ୍ର ! ଅନ୍ୟବେଶରୁ ଧାରଣ କରି ଭବିତ ଶସ୍ତ୍ରରେ ସଖୀସଦୃଶ
ତୁମେ ଅସ । ୭ ।

ପୁ-୧୦—(ଅନୁସୂଃ) ହେ ଦେବ ! ବାଲେ ! ଅନ୍ୟ ମମ ସୁଖ୍ୟଦବସେ
ଏବ, ଯତୁ ହୃଦ ପାଦପଦ୍ମଜୟଗଂ ଚ ବିଲେଖ୍ୟତେ, ମୁରୁଧେ !
ସଦୟେ ! ରମ୍ୟାଭିଷୀନଜନେନ୍ଦ୍ରନସେବକଂ ମାଂ
ଅଧରସୀଧୁଲ୍ଲବ୍ୟଂ ବିଧେହ । ।

ଅର୍ଥ—ହେ ଦେବ ! ହେ ବାଳେ ! ଅଜି ମୋର ପୁଣ୍ୟ
ଦବସରେ ତୁମ୍ଭ ପାଦପଦ୍ମ ଯୁଗଳକୁ ଦେଖୁଅଛୁ, ହେ ନୃପେ !
ସଦୟେ ! ସୁନ୍ଦର ଓ ଅତୁଳନୀୟ ଜୀବନ ଓ ସୁନ୍ଦର ସେବକ ମୋତେ
ଅଧରମଧୁ-ଲେଖ କରି । ୮ ।

ପୁ-୧୧—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଘୃଣାକ୍ଷରସ୍ୟ ଏବଂ ଏତତ୍ତ୍ୱ ବ୍ୟାଧିଂ, ନୃପକେ !
ବ୍ୟାଧିଂ ତୁଂ ବିନିର୍ଦ୍ଦିତା, ବିଧେଃ ତୁ ସୁକୌଶଳ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନାମ୍,
ଯଦ ରୟଂ ସରୁପତା ଅନ୍ୟା ଦୃଶ୍ୟତେ । ୯ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ନୃପକନ୍ଦର ! ଘୃଣାକ୍ଷର ନ୍ୟାୟରେ ବ୍ୟାଧି ତୁମକୁ
ନିର୍ମଳ କରିଅଛି । ବ୍ୟାଧିର ଉତ୍ତମକୌଶଳ ମୁଁ ଜାଣିଛି, ଯଦ ଏହି
ସାରୂପ୍ୟ ଅନ୍ୟଠାରେ ଦେଖାଯାଏ । ୯ ।

ପୁ-୧୧—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହେ ମଦନସୁନ୍ଦର ! ସଦର୍ଶନାୟ ପୁରଂ ବୁଦ୍ଧା ଏତତ୍ତ୍ୱ
ଭକ୍ତିଂ, ନନ୍ତୁ ଚ ଏବଂ ସପ୍ତଧି ଦୁଃଖଂ, ସ୍ତବ୍ଧସୁଭବନଂ ବୃନ୍ଦତଂ ଗନ୍ଧଂ
ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀଂ ପଶ୍ୟ ଚ, ତବ ମନୋରଥସିଦ୍ଧିଃ ଅସ୍ତୁ । ୧୦ ।

ଅର୍ଥ—ହେ କାମାରସମ ! ଦର୍ଶନ କମିତୁ ପୁରବେ ତୁମେ ଏହା
କହିଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭେ ଦେଖିଲ, ଶୀଘ୍ର ତୁମ୍ଭେ ନିଜସ୍ୱତ୍ତ୍ୱକୁ
ଗମନ କର । ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀକୁ ଯେ ଦେଖ, ତୁମ୍ଭର ମନୋରଥ
ସିଦ୍ଧ ହେଉ । ୧୦ ।

ପୁ-୧୨—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହେ ତୁପତିକେ ! ତୁଂ ଏବଂ ମେ ନିବାସଃ,
ଜୀବେଶ୍ୱର ! ମେ ଅନ୍ୟା ନାସ୍ତି ତୁଂ ଏବଂ, ତେ ପ୍ରସନ୍ନତା
ସକଳାର୍ଥସିଦ୍ଧିଃ, ମନେଜସମ୍ପାଦନା । ମାଂ ତୁଂ ଅବ । ୧୧ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ନୃପକନ୍ଦର ! ତୁମେ ମୋର ନିକେତନ, ହେ
ଜୀବେଶ୍ୱର ମୋର ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭେ ମାତ୍ର, ତୁମ୍ଭର
ପ୍ରସନ୍ନତା, ସକଳ ପ୍ରୟୋଜନ-ସିଦ୍ଧିକାରଣୀ ହେ କାମ ମୋହନ !
ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ରକ୍ଷା କର । ୧୧ ।

ପୁ-୧୩—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହେ ଅଦ୍ଭୁତକେ ! ତବ ନିଶିତକଟାସିଦ୍ଧିପ୍ରଦାଣ-
ବ୍ରଣାଦିଂ ମମ ତତ୍ତ୍ୱଂ ଉପଧେନ ଲବୟସି, କଃ ଅପରଃ ବା

ସ୍ତନଜନ୍ମନବଲଗ୍ନାଲ୍ଲଙ୍ଗନଂ ଗାନ୍ଧଲେଷଂ ତୁଦଧରମଧୁପ୍ରାନ୍
 ସେଷସ୍ତେଷୁ । ୧୬ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ଅନ୍ତଃସଗିଣୀ ! ତୋର ଗନ୍ଧଶ କଟାକ୍ଷ ସ୍ତେରତ ବାଣ-
 ବ୍ରଣଦ୍ବାସ ପୀଡ଼ିତ ମୋର ଶରୀରକୁ ଔଷଧଦ୍ବାସ ଲବ୍ଧଦାନ କରୁଅଛ ।
 ଅନ୍ୟ କିଏ ଅବା ଶରୀରର (ଗନ୍ଧନ) ଲେପ ତୁଲ୍ୟ ସ୍ତନଜନ୍ମନ-
 ସଲଗ୍ନ ଅଲ୍ଲଙ୍ଗନରୁ ଓ ତୁମ୍ଭର ଅଧରପୁଷ୍ପାପାନରୁ ଭରସାର
 କରିବ । ୧୬ ।

ପୃ-୪୩—(ଅନ୍ୟୟଃ) ମଦନାତୁର ସମ୍ବଦତା ସଞ୍ଜାତଲକ୍ଷ୍ମୀଭୟା ନୃପସୁତା
 ଶୀତାର୍ଥଂ କାନ୍ତଂ କେଳିନିକେତନଂ ଗୁଡ଼ା, ତୁ ଶଯ୍ୟୋପର
 ଅରୁଚନନଂ ସଂସାପ୍ୟ, ସୁରସୁମଂ କର୍ପୁରସୁଗଂ ପୁରୋ ଦତ୍ତା,
 ସଖୀକରଂ ପୀଡ଼୍ୟ, ପ୍ରହସିତା, ତେନ ନାୟକେନ କଂ
 (ସଖ୍ୟଃ) ଦୁଃସ୍ବଚ୍ଚତାଃ । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—କାମପୀଡ଼ିତା, ଉତ୍ତରଣିତା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଭୟସୁତା
 ନୃପନନ୍ଦନ ଶୀତାନିମିତ୍ତ କାନ୍ତକୁ କେଳିଗୃହରୁ ନେଇ, ଶଯ୍ୟା ଉପରେ
 ଅରୁଚନନରୁ ରଖି, ଉତ୍ତମ ପୁଷ୍ପ ଓ କର୍ପୁରଯୁକ୍ତ ଆୟୁ ସମ୍ମୁଖରେ
 ଦେଇ, ସଖୀ ହସ୍ତରୁ ପୀଡ଼ିତ କରି ହସିଥିଲା; ତଦନନ୍ତର ନାୟକ
 ସଖୀମାନଙ୍କୁ ଦୁଃସ୍ବଚ୍ଚତ କରୁଥିଲେ । ୧୭ ।

ପୃ-୪୪—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହ ବହର୍ଗତାଂ ପ୍ରିୟସଖୀଂ (ଅତଃ) ସଗ୍ରାହାଂ (ତାଂ)
 ଦୃଷ୍ଟ୍ବା, ସ କାମାତୁରଃ ତନ୍ୟାଃ ପାନଘନସ୍ତନୋରୁଜଘନାତ୍
 ଗାନାଂଶୁକଂ ଅକୃଷ୍ୟ, ନୃପଭୁବଃ ଅଲ୍ଲଙ୍ଗନରୁମୁନଂ ବୃତ୍ତା,
 ଅଧରଂ ପୀଡ଼ା, ତାଡ଼ୟନ୍, ମର୍ଦ୍ଦନ୍, ଦନ୍ତନଖସତାନି, ତତଃ
 ନାଭ୍ୟାଃ ଶୋଭଂ ଚ ହରୁତେ । ୧୮ ।

ଅର୍ଥ—ପ୍ରିୟସଖୀଗଣ ଅନ୍ତର ହେଲରୁ ସଲକ୍ଷ୍ମୀ (ନାୟିକା)କୁ
 ଦେଖି କାମପୀଡ଼ିତ ସେହି (ନାୟିକ) ତନ୍ୟାଙ୍କର, ମାଂସଲ ଓ ସାନ୍ଦ୍ର
 ସ୍ତନ ଜଘନ ଓ ଉରୁ ପ୍ରଦେଶରୁ ସ୍ପୃଶ୍ବବଦ୍ଧରୁ ଅପସାରଣ କରି,
 ସଜନଘଟର ଅଲ୍ଲଙ୍ଗନ ଓ ରୁମ୍ଭନ କରି, ଅଧର ପାନ କରି, ତାଡ଼ନ

ଓ ମର୍ଦ୍ଦିନସୁବକ ଦନ୍ତନକ୍ଷେତ୍ର, ତଦନନ୍ତର ନାଭିରେ ଶୋଭା ମଧ୍ୟ
କଲେ । ୧୦ ।

ପୃ-୪୫—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଜଘନସ୍ଥଳଂ ପ୍ରନୟନ୍ତଂ ପ୍ରାଦର୍ଶିତ୍ବ (ଅନ୍ୟ)
ଲଜ୍ଜାଭର ବ୍ୟାବୃତ୍ତା ସା ବାଳା କବଚସ୍ଥସୁଷ୍କବଳସନ୍ନାତାଦତେ
ଘାପକେ (ସଦା) ଚକ୍ଷୁଦ୍ରୁସୁଦେକସା ଅସୁଂ ଘାପଃ ଅନ୍ୟତ୍
ଝୁଟଂ ସମଭବତ୍, (ସୁକାୟଂ) କାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳାଂ ଦୃଶ୍ୟା
ସ୍ମିତମୁଖୀ, ତତ୍ ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜା ଅଭବତ୍ । ୧୫ ।

ଅର୍ଥ—(ବସୁରହତ) ଜଘନ ଓ ପ୍ରନୟନ୍ତୁ ଦେଖି, ଏଣୁ ଅଧିକ
ଲଜ୍ଜାବଶତଃ ବ୍ୟାବୃତ୍ତତା, ସେହି ବାଳା ଘାପ ପ୍ରତି ବେଶଶୁଦ୍ଧସୁ ସୁଷ୍କ-
ଶୋଭିତମାଳାକୁ ଅଦୃତ କଲେ, ଶୋଭମାନରୂପକାନ୍ତିଦ୍ୱାରା ଏହି
ଘାପ ବିଶେଷ ରୂପରେ ଦେଖାଯ୍ୟମାନ ହେଲା, ତହିଁରେ ନିଜର
କାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳର ଅଧିକ୍ୟକୁ ଦେଖି, ସ୍ମିତମୁଖୀ ସେହି ବାଳା ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜା
ହୋଇଥିଲା । ୧୫ ।

ପୃ-୫୬—(ଅନ୍ୟୟଃ) ହି ସୁମନୋହରଂ ମଧୁସ୍ୱଳାପଂ ରଣତ୍କାରତଃ
ସାଦ୍ରଂ ଚଳତ୍ପାଦସ୍ତୋଃ ଅନନ୍ତଂ ଇଦଂ ନୂପୁରତ୍ତୟଂ
ସଦ୍‌ଯୋଜ୍ୟଂ, ଅଶ୍ରୁତଃ ମମ ସୁରତୋପଗୁରକଅନଂ
ସ୍ତୋତୌଃ କରୋତି । ତ୍ବଂ ପଶ୍ୟ, ତତ୍ ବିଶ୍ୱାସାତ୍ ତ୍ବ
ବହୁସ୍ମୃତଂ ଫଳତି, କସ୍ୟ ଏବ ବିଶ୍ୱସ୍ୟତେ । ୧୬ ।

ଅର୍ଥ—ମନୋହର, ସୁଶବ୍ଦ, ରଣତ୍କାରବଶତଃ ସଂଦନ,
ଚକ୍ଷୁର ପାଦରେ ନମ୍ନୀକୃତ ଏହି ନୂପୁରମୁଗ୍ଧକୁ ଭଲଭାବରେ ଯୋଜନା
କରି, ଅଶ୍ରୁତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୋର ସୁରତ ଉପଗୁରକଅନକୁ ସ୍ମୃତି
କରୁଅଛି । ତୁମ୍ଭେ ଦେଖ, ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସବଶତଃ ବହୁସ୍ମାର କଲେ ମଧ୍ୟ
ଧୃବିତ ହେଉଅଛି, କାହାଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯିବ । ୧୬ ।

ପୃ-୫୭—(ଅନ୍ୟୟଃ) ସୁଭଗେ । ଅତିଲେଲେ । ଅସି ଏତତ୍ ବିପରୀତଂ
ଶୁଙ୍ଗାରଂ ସମାଗୁରନ୍ତ୍ୟାଃ ତେ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳଂ ବୃଣ୍ଡଳ-ତ୍ରୟରୂପଃ
ସକାମୀ ଶଶୀ ରୁମୁଦି, ମନେ । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ସୁଭଗେ ! ହେ ଅତି ଚପଳେ ! ଏଠାରେ ଏହି
ବିପକ୍ଷତ ଚିତ୍ତ କରୁଥିବା ତୋର ଶକ୍ତିଦେଶରୁ ବୃଣ୍ତଳ ବ୍ୟାଜରେ
ସେହି କାମୀ ଚନ୍ଦ୍ର କୋପେ ଚୁମ୍ବନ କରୁଛି ? । ୧୭ ।

ପୃ-୧୫—(ଅନ୍ୟାୟ) ପ୍ରିୟେ ! ତେ ଅଦ୍ୟ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗସ୍ତନୟନୁପୀଡ଼ିତ-
ଦୁଃଖୀକ୍ଷଣ ଦନ୍ତାଦାତନଃସ୍ପତ୍ତିଃ, ସୁମଧୁରାକାଶଃ,
ସ୍ବକ୍ଷେଃ ଚନ୍ଦ୍ରେଃ ଚ, ନାନାବନ୍ଧବନୋଦତଃ ଅସ୍ମି, ଏତଦ୍
କୃତେ ମେ ଗାନ୍ଧଂ ସାର୍ଥକଂ କରୁସେ, ହେ ! ସୁରୁଷାୟିତେନ
କନ୍ଦର୍ପବାଣବ୍ୟଥାଂ (ମେ) ହର । ୧୮ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ପ୍ରିୟେ ! ତୋର ଅତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ତନୟନୁର
ଦୁଃଖୀକ୍ଷଣଦ୍ବାରା, ଦନ୍ତ ଓ ନଃସ୍ପତ୍ତିଦ୍ବାରା, ମଧୁରବଚନଦ୍ବାରା, ସୁଖୀୟ
ଚୁମ୍ବନ ଦ୍ବାରା ମଧ୍ୟ, ନାନା ବନ୍ଧଦ୍ବାରା ମୁଁ ବିନୋଦିତ, ଅତି ମୋର
ଶରୀରରୁ ସାର୍ଥକ କରୁଛି । ଅହେ ! ସୁରୁଷାୟିତ ରତିଦ୍ବାରା ମୋର
କନ୍ଦର୍ପବାଣବାଧାକୁ ହର କର । ୧୮ ।

ପୃ-୧୬—(ଅନ୍ୟାୟ) ପ୍ରିୟେ ! ମୁଖରଂ ନିର୍ମୁଖଂ ଚଂ କର୍କଶଂ ନିଃଶବ୍ଦଂ
ଏତଦ୍ ନୃପୁରସ୍ତନଂ ମେ କୃତେ ଯଦ୍ ବ୍ୟକ୍ତଂ ଭବତି,
ଶୁଣକ୍ଷଣ ସୁସ୍ତୀତକାରଣୀ ଅପି ଗୋପ୍ୟସ୍ତା କଟିମେଖଳା
ଅଶ୍ରୁତାନ୍ ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ୍ ମଧୁରସ୍ବନେଃ ବିଜାପୟତି । ୧୯ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ପ୍ରିୟେ ! ମୁଖର ଶୁଣରହିତ କଠୋର ଓ ଶବ୍ଦରହିତ
ଏହି ନୃପୁରସ୍ତନ ମୋପାଦି ଯେଉଁ ଝୁଟ ହେଉଅଛି । ଶୁଣୟିତ୍ରୀ ଅନନ୍ଦ-
ଦାୟିନୀ ଓ ଗୋପ୍ୟସ୍ଥାନସ୍ଥିତା କଟୀର ମେଖଳା ଅଶ୍ରୁତ ମଧ୍ୟସ୍ଥମାନକୁ
ମଧୁର ଧ୍ବନିଦ୍ବାରା ଜଣାଉଅଛି । ୧୯ ।

ପୃ-୧୭—(ଅନ୍ୟାୟ) ହେ ରୁଚିରନନେ ! ଅଦ୍ୟ ଯଦ୍ ଅଧରାତ୍ ଅମୃତଂ
ସ୍ବାଦତଂ ତଦ୍ବକ୍ଷ୍ୟଂ, ଯାତ୍ୟାଂ ତେ ନିଶ୍ଚଳରହିତଂ ସର୍ବାଙ୍ଗଂ
ଅଲେଖ୍ୟତେ (ତେ) ନୟନେ, ତୌ ଜନ୍ଦନସ୍ଥଳଂ ସ୍ତନୟନଂ
ସଂସେବ୍ୟମାନୌ ଚ ତୌ ହସ୍ତୌ, ଯଦ୍ ତପସାଜିତଂ
ରତିସୁଖଂ ସ୍ବାସ୍ତ୍ରାଙ୍ଗସଙ୍ଗଂ ଚ ତଦ୍ ଗାନ୍ଧମ୍ । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ସୁଦର୍ଶଣୀ ! ଯେଉଁ ମୁଖ ଅତି (ତୁମ) ଅଧରରୁ ଅମୃତ
ଅସ୍ବାଦନ କରିବ ସେହି ମୁଖ ଧନ୍ୟ, ଯେଉଁ ନୟନଦ୍ୱାରା ତୁମର
ବସୁରହୃଦ ସଙ୍ଗୀତରୁ ଅବଲୋକନ କରୁଅଛି ସେହି ନୟନଯୁଗ୍ମ ଧନ୍ୟ,
ଯେଉଁ ହସ୍ତଯୁଗ୍ମ ଜୟନସ୍ତଳ ଓ ହସ୍ତଯୁଗ୍ମର ସେବା କରୁଅଛି ସେହି
ହସ୍ତଯୁଗ୍ମ ଧନ୍ୟ, ଯେଉଁ ଶରୀର ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଲଭ୍ୟ ଶେଷର ଓ
ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଅଛି ସେହି ଶରୀର ଧନ୍ୟ । ୧୭।

ପୃ-୪୮—(ଅନୁସୂୟା) ହୃଦିକ୍ୟପୀନସ୍ତନଯୁଗ୍ମଂ ଅସ୍ୟଂ, ହୃତାଭୁରମ୍ୟଂ
ଜୟନସ୍ତଳ ଗ, ହୃଦି ପୀବରଂ ରମ୍ୟନିତମ୍ବରମ୍ବଂ ଅସି ଲୋକେ
ଧନ୍ୟଃ କଥଂ କ୍ରୀଣାତି । ୧୮।

ଅର୍ଥ—ତୁମର ସୁନ୍ଦର ଓ ପୃଥୁଳ ସ୍ତନଯୁଗ୍ମ, ମୁଖ, ତୁମର
ଅତରମ୍ୟ ଜୟନସ୍ତଳ ଓ ତୁମର ସୁନ୍ଦରନିତମ୍ବରମ୍ବର ଏହି ସଂସାରରେ
ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ଜନ କିପରି ଲଭିବ । ୧୮।

ପୃ-୫୧—(ଅନୁସୂୟା) ଶଶାବଶେଷଃ, ତବ ରଂଗାଭିରାଶିଃ ସିଦ୍ଧଃ ଅସୀଦୁ,
ଅତଃ ପରଂ ତୁ କିଂ, ଯଥା କଷ୍ଟିତୁ ଜନଃ ଅପି ନ ଜାନାତି,
ତଥା ଚ ତଃ ହିଂ ଯାହି, ସୁନଃ ଏହି । ୧୯।

ଅର୍ଥ—ସାହିର ଅବସାନ ହେଲା, ତୁମର ମେଣ ଲଗ୍ନ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହେଲା, ଅନ୍ଧ କ'ଣ ?, ଯେଉଁ କୌଣସି ଲୋକ ମଧ୍ୟ ନ ଜାଣେ,
ସେପରି ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ ଓ ପୁଣି ଅସ । ୧୯।

ପୃ-୫୯—(ଅନୁସୂୟା) ହେ ଦେବ ! ତବ ଏଷ ଅନ୍ତଃସ୍ତବ ମେ ଅସ୍ତୁ,
ହୃଦୟସଙ୍ଗୀତ ହି ଜନ୍ମ ସଫଳଂ, ନବପ୍ରିୟାୟାଃ ବରଦାସି-
ଲ୍ଲନମନୋବ୍ୟାଘରେଷତଂ କିଂ ଅନ୍ୟତୁ ଅସ୍ତି । ୨୦।

ଅର୍ଥ—ହେ ଦେବ ! ତୁମର ଏହି ଅନ୍ତଃସ୍ତବ ମୋ ପ୍ରତି ହେଉ,
ତୁମର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗରୁ ମୋର ଜନ୍ମ ସଫଳ ହେଲା, ନବୀନ ପ୍ରିୟାର
ବରଦାସି ଗହଳ ମନୋବ୍ୟାଧାର ବିନା କ'ଣ ଅନ୍ୟ ଅଛି । ୨୦।

ପୃ-୫୦—(ଅନ୍ୟୃଷ) ସ୍ନାନଂ ନ, ନ ଚ ଭୋଜନଂ, ପଠନଂ ନ, ପ୍ରିୟେ
ଅନ୍ୟାଂ ସୌଖ୍ୟଂ ନ, ଅନ୍ୟସ୍ତ୍ରୀଜନସେବନଂ ନ, ନ ଚ
କଥା, ମମ ନିଦ୍ରା ଅପି ନ ଅସ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ଧ୍ୟାନେନ ଚେତଃ-
ସ୍ଥିତାଂ ହ୍ରୀଂ ସତତଂ ପରବ୍ରହ୍ମାୟ, କାନ୍ତେ ! ତବ
ସ୍ବପ୍ନାଲୋକକାମକେଳିବିଧିନା ଶିବାୟ । ୨୪।

ଅର୍ଥ—ସ୍ନାନ ନାହିଁ, ଭୋଜନ ନାହିଁ, ପଠନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ହେ
ପ୍ରିୟେ ! ଅନ୍ୟାଂ ସୁଖ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସେବା ନାହିଁ,
କଥା ନାହିଁ ଓ ମୋର ନିଦ୍ରା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଧ୍ୟାନବଶତଃ ଚିତ୍ତସ୍ଥିତି
ତୁମ୍ଭ ସର୍ବଦା ଚିତ୍ତନ କରୁଅଛି, ହେ କାନ୍ତେ ! ତୁମ୍ଭର ସ୍ବପ୍ନଦୃଷ୍ଟି-
କାମକୀର୍ତ୍ତାବିଧିରେ ମୁଁ ଶିବନିଧାରଣ କରୁଛି । ୨୪।

ପୃ-୫୧—(ଅନ୍ୟୃଷ) ତବ ବିଛେଦତଃ ମେ ଶ୍ୟାଃ କାଳୟୁଗୋପନା,
ମଳୟୁକ୍ତଃ ଗନ୍ଧାନିଳଃ କିଂ ବିଷଂ, ସୋମଃ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଇବ
ଅଦ୍ଭବତ୍, ମଳୟୁକ୍ତାଲେପଃ ସ୍ତୁଲଘୋପମଃ, ଇନ୍ଦ୍ରଃ ସୁଷ୍ପର-
ବାଦ୍ୟଗୀତପରଭ୍ରତ୍ୟାସବତାଦଧ୍ୟନଃ କର୍ଣ୍ଣଯୁଗଳେ ବକ୍ରସ୍ୟ
ଅଦ୍ଭୁତଃ ଏବ । ୨୫।

ଅର୍ଥ—ତୋ ବିରହରେ ମୋପାଇଁ ଶ୍ୟାଂ କାଳୟୁଗ ସଦୃଶ,
ମଳୟୁ ପର୍ବତର ସୁଗନ୍ଧପବନ ଯେପରିକି ବିଷ, ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ
ହୋଇଥିଲେ, ଚନ୍ଦନଲେପ ଅଗ୍ନିକଣ ସଦୃଶ, ଇନ୍ଦ୍ରର ସୁମଧୁର
ବାଦ୍ୟଗୀତ ଓ କୋକିଳପାସବତାଦର ଶବ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣରେ ବକ୍ରତାଳନ
ସମ ପ୍ରଗତ ହୁଏ । ୨୫।

ପୃ-୫୨—(ଅନ୍ୟୃଷ) ତବ ବିଛେଦାତୁ ମେ ଚନ୍ଦ୍ରଃ ହ୍ରାଦଶକ୍ତସ୍ବରଃ
ସମଭବତ୍, ଶ୍ୟାଃ ଯୁଗାଳାଂ ଶତଂ, ମିତ୍ରଂ ବିଲେପନଂ
ଭିକ୍ଷରସଂ, ଅହୋ ମଳୟୁାନିଳଃ ଦୀପ୍ତାନିଳଃ, ଗୀତାଦଧ୍ୟନଃ
ଏବ ବକ୍ରସଦୃଶଃ, ଶ୍ରୁତୌ କିଂ କାଳହଃ, ବିଚିତ୍ରଂ ଗୁହ୍ୟଂ
ଅରଣ୍ୟମ୍ । ୨୬।

ଅର୍ଥ—ତୁମ ବରଦ୍ଦରେ ମୋପାଇଁ ଗନ୍ତ ହାବଶସୁର୍ତ୍ତ ହେଲେ,
 ଶୁଣି ଯୁଗଶତ ହେଲ, ଅଶ୍ରୁକ୍ତ ଲେପନ ମଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗରସ ହେଲା, ଅସୁର୍ତ୍ତ
 ମଳୟାନିଳ ହେଉଥାନ୍ତୁ ତୁଲ୍ୟ, ଗୀତାଦଧୁନି ମଧ୍ୟ ବକ୍ରସଦୃଶ, ଓ
 ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟରେ ବିଷ, ସୁନ୍ଦର ଶୁଦ୍ଧ ଅରଣ୍ୟ ହେଲା । ୨୬ ।

ପୁ-୫୨—(ଅନ୍ୟୃଷ) ହେ ମାନନି ! ଦେବ ! ଦୟିତେ ! ମିଥ୍ୟାବଚନ
 ଶୁଣିବେ, ମାନି ମୁଣି, ଯଦ ବଚନ ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟ ବୋଲୁଛ, (ତହିଁ)
 ନିଜସେବକେ କି କୋପ, ମମ ଦୋଷ ତେଜୁ ଦୋଷ୍ୟାଂ ଅଶୁ ବନ୍ଧନଂ,
 ଦନ୍ତଦଳନଂ, ପାନସ୍ତନାଃ କାଳନଂ, ତେ କଟାକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟେ ଶବ୍ଦେ ପ୍ରହାର କର । ୨୭ ।

ଅର୍ଥ—ହେ ମାନନି ! ଦେବ ! ପ୍ରିୟେ ! ମିଥ୍ୟାବଚନକୁ ତୁମ୍ଭେ
 ଶୁଣିଅଛ, ମାନକୁ ଶୁଣି, ଯଦ ବଚନକୁ ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟ ବୋଲୁ ଶ୍ରୀକାର
 କରୁଅଛ, ତେବେ ନିଜ ସେବକ ବିଷୟରେ ଗୁଣ କ'ଣ, ମୋର ଯଦ
 ଦୋଷ, ତେବେ ଶୀଘ୍ର ବାହୁଡ଼ାବ ବନ୍ଧନ, ଦନ୍ତରେ ଦଶନ, ପାନସ୍ତନ-
 ଦ୍ଵାରା ତାଡ଼ନ, ତୁମ୍ଭର କଟାକ୍ଷବାଣରୁପକ ଶବ୍ଦଦ୍ଵାରା ପ୍ରହାର କର । ୨୭ ।

ପୁ-୫୩—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅଭିଯୁକ୍ତେ ସୁରମ୍ୟେ ହର୍ମ୍ୟେ ପରମପ୍ରିୟାଭ୍ୟଃ
 ସଖୀଭ୍ୟଃ ଯୁକ୍ତା ସା ନାନାକଥାକୌତୁକକେଳିଭ୍ୟଃ ତେନ
 ସାକ୍ତଂ ଏବ ତୁ ନିତ୍ୟଂ ରମତେ । ୨୮ ।

ଅର୍ଥ—ଅଭ୍ୟାକ୍ତାସ୍ତ୍ର ସୁନ୍ଦର ଭବନରେ ପରମପ୍ରିୟା ସଖୀଯୁକ୍ତା
 ସେହି ଇଚ୍ଛାବଶୀ ନାନାକଥାକୌତୁକକୀର୍ତ୍ତାଦ୍ଵାରା ତାହା ସହୃଦ
 ନିତ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତା କଲେ । ୨୮ ।

ପୁ-୫୪—(ଅନ୍ୟୃଷ) ବାମାଞ୍ଜିଃ ନବଯୌବନଃ କବିବରଃ ନାନାବନ୍ଧ-
 ବନୋଦନର୍ତ୍ତରଚନକୀର୍ତ୍ତାରସେଃ ଅନ୍ୟତଃ, ବପାଳସୁନ୍ୟା
 ସମଂ ସ୍ଥିତ୍ଵା, ଅନ୍ତଃସୁରତଃ ବହିଃ ବଳସିତଃ ଚୌରଃ,
 ଗଜନୟୋଜିତେଃ ସୁସୁରୁଷେଃ ଉପୟୁଷମେଃ ଗୁଣେଃ
 ଗଜାନ୍ତତଃ ଶୟତେ । ୨୯ ।

ଅର୍ଥ—କାମପାଳିତ, ଯୁବକ, କବିଶ୍ରେଷ୍ଠ, ନାନାବନ୍ଧବନୋଦ-
ୟଣ୍ଟି ରତିନୀକାରସଯୁକ୍ତ, ଶକ୍ତପୁଣୀ ସହ ରହୁ, ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ବାହାରେ
ରୁଲୁଥିବା ସେହି ଗୌର (ନାୟକ)ର ଦେଖି ଶକ୍ତନୟକ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଉପାୟ-ଗହର ଗୁରମାନେ ଶକ୍ତାଙ୍କ ଅଗରୁ ନେଲେ । ୨୧ ।

ପୃ-୧୫—(ଅନ୍ୟୟଃ) ତାନ୍ ଅସି ସେବକାନ୍ ଶକ୍ତା ହୁଅ ବହୁବ୍ୟଂ
ହଂକାରପୂର୍ବଂ ଗୌରଂ ସଞ୍ଚିତ ହେଲେ, ଲଭବଚନଂ ଉକାଗ,
ଶକ୍ତଂ ସମାଗୟତେ, ଶକ୍ତାଶକ୍ତା ସାହସାତ୍ ଭବନାତ୍
ବହୁବିଳସିତଂ ତଂ ନାହା, ଲଜ୍ଜଂ ଦେବତାଂ ସଂସ୍କର ଲଭି
ବଚଃ ଉଚ୍ଚୁଃ, ସ ଗୌରଃ ଅବଦତ୍ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ସେହି ସେବକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତା ଶେଷରେ
ନାନାପ୍ରକାର ହଂକାରପୂର୍ବକ ‘ଗୌରରୁ ଶୀଘ୍ର ହେବନ କର’, ଏପରି
ବଚନ କହିଥିଲେ । ଶକ୍ତଂ ଗହ ଦେଲେ, ଶକ୍ତନୟନୀ ସାହସରେ ଗୁହ
ବାହାରେ ରୁଲୁଥିବା ତାହୁ (ନାୟକରୁ) ନେଇ, ଲଜ୍ଜଦେବତାକୁ
ସୁରଣ କର, ଏପରି ବଚନ କହିଥିଲେ, (ତାପରେ) ସେ (ନାୟକ)
କହିଥିଲେ । ୧ ।

ପୃ-୧୬—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅସି ଜନକଚମ୍ପକଦାମଗୌରୀଂ,
ସୁଂକ୍ଷାରବନ୍ଧବଦନାଂ, ତନ୍ତ୍ରସ୍ତେମସ୍ତକଂ, ସୁସ୍ତୋତୁଥାତାଂ,
ମଦନବହୁଲଲସାଙ୍ଗୀ ତାଂ ପ୍ରମାଦଗୁଣିତାଂ ବିଦ୍ୟାଂ ଲବ
ଚନ୍ଦ୍ରସୁମି । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁକ୍ଷ୍ମଲଚମ୍ପକମାଳାସଦୃଶ ଗୌରବଣ୍ଡୀ,
ବିକସିତ ପଦ୍ମମୁଖୀ, ସୁସ୍ତେମସଂକ୍ରୟକ୍ରା, ଶୟନ କରି ଉଠୁଥିବା କାମ-
ବହୁଲବଶତଃ ଉଚ୍ଚିଷ୍ଠ ତପଜାୟକ୍ରା, ତାହୁ ଅନବଧାନତା ବଶତଃ
ଭୁଲି ଯାଇଥିବା ବିଦ୍ୟା ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଅଛ । ୧ ।

ପୃ-୧୭—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅସି ଶଶିମୁଖୀଂ ନବଯୌବନାକ୍ରୟାଂ
ପୀନସ୍ତନାଂ ଗୌରକାନ୍ତିଂ ମନ୍ଦଥଶବନଲପୀକ୍ରତାଙ୍ଗୀଂ ତାଂ
ଯଦ ସୁନଃ ପଶ୍ୟାମି, (ତହିଁ) ସମ୍ପ୍ରତି ଗାଦାଣି ସୁଶୀତଳାନି
କରେମି । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ, ସୁର୍ଯ୍ୟନବଯୌବନା, ଭୂଦାସ୍ତ୍ରଣ,
ଗୌରବାନ୍ତ, କାମବାଣଦ୍ବାସ ପୀଡ଼ିତାଙ୍ଗୀ, ତାହୁ ଯଦ ସୁନଃ ଦେଖିବ,
ତେବେ ଶରୀରକୁ ସୁଶୀତଳ କରିବ । ୨ ।

ପୃ-୫୮—(ଅନୁସୂୟ) ଅଦ୍ୟ ଅପି କମଳସୁତାକ୍ଷୀଂ, ପୀବରପୟୋଧର-
ଭରଣିକାଂ ତାଂ ଯଦ ସୁନଃ ପଶ୍ୟାମି, ବାହୁଯୁଗଳେନ
ସଂପୀତ୍ୟ ଭଲ୍ଲଭବତୁ ରକ୍ତଂ ବକ୍ଷଂ ପିବାମି, ଯଥା ମଧୁକରଃ
କମଳଂ । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, କମଳ ସଦୃଶ ବସ୍ତ୍ରତନେଶୀ, ପୃଥୁଲ-
ସ୍ତନଭାରପୀଡ଼ିତା, ତାହୁ ଯଦ ସୁନଃ ଦେଖିବ, ତେବେ ଭବସ୍ବ
ବାହୁଦ୍ବାସ ଗାତାଲଙ୍ଘନ କରି, ଭଲ୍ଲଭପରି ଅରଲପିତ ମୁଖକୁ ପାନ
କରିବ, ଯେପରି କ୍ରମର ବମଳପାନ କରେ । ୩ ।

ପୃ-୫୯—(ଅନୁସୂୟ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ନଧୁବନକୁମରଃସଦ୍ବାଙ୍ଗୀଂ, ଅପାଣ୍ଡୁ-
ଗଣ୍ଡପଦତାଳକବୁଦ୍ଧଲଳିଂ, ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନପାପବୃତମନ୍ତ୍ରରଂ ଅବଦନ୍ତୀଂ,
କଣ୍ଠାବସକ୍ତମୁଦୁବାହୁଲତାଂ ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୪ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ରତିଶ୍ରମଜନିତକ୍ଳାନ୍ତାଙ୍ଗୀ, ପାଣ୍ଡୁର-
ବପୋଳପଦତରୁଣ୍ଡିବୁଦ୍ଧଳା, ଗୁପ୍ତପ୍ରଣୟପାପଜନିତଝେଧୁଲ୍ୟଯୁକ୍ତା,
ବଶ୍ୟସଂଲଗ୍ନ କୋମଳ ବାହୁଲତା, ତାହୁ ସ୍ମରଣ କରୁଅଛି । ୪ ।

ପୃ-୬୦—(ଅନୁସୂୟ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଅସୁତାକ୍ଷୀଂ, ଶୂଙ୍ଗାରସାରକମଳାବର-
ସଜଦଂସୀଂ, ବ୍ରୀଡ଼ାବନମ୍ରବଦନାଂ, ଉଷସି ସୁରତଜାଗର-
ଦ୍ଭ୍ୟମାନଦର୍ପ୍ୟଗ୍ନ୍ବଳଭରଳତାରକଂ, ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଶାଳନେଶୀ ଭବବୁଦ୍ଧଶୂଙ୍ଗାର-
ସସେବରର ସଜଦଂସୀ, ଲଜ୍ଜାବନତମୁଖୀ, ପ୍ରୀତଃ କାଳରେ ରତିବୀଡ଼ା
ଜାଗରଣବଶତଃ ଦୃମିତ ଓ ବବସ୍ବବରେ ଗତିଶୀଳ ଚଞ୍ଚଳ-
କଳନିବାୟୁକ୍ତା ତାହୁ ସ୍ମରଣ କରୁଅଛି । ୫ ।

ପୃ-୫୧—(ଅନୁସୂ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଶ୍ରବଣାୟତାଶୀଂ, ଦୀର୍ଘଚିରହ-
 ଶ୍ଚୁତାଙ୍ଗୟନ୍ତି ତାଂ ଯଦ୍ ଯୁନଃ ପଶ୍ୟାମି, ତତଃ ଅଭଗାତଂ
 ଅଗ୍ନେଃ ସମୁପସ୍ମଦ୍ୟ, ଅହଂ ନୟନେନ ଭାନ୍ନୀଲୟାମି, ହୃଦ
 ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୬ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣାୟତଲେଗନା ଦୀର୍ଘ ଚିରହରେ
 ଶିଥିଳ ଅଙ୍ଗୟନ୍ତା ତାକୁ, ଯଦ୍ ଯୁନଃ ଦେଖିବି, ତେବେ ଗିରିଚରାରେ
 ଅଭଗାତ୍ ଅଲଙ୍ଗନ କରି, ମୁଁ ଅଗ୍ନିକୁ ମେଲେଇବି ନାହିଁ, ହୃଦୟରେ
 ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୬ ।

ପୃ-୬୦—(ଅନୁସୂ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ସୁରତତାଣ୍ଡବସୁଧଧୀରଂ, ସୁର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ର-
 ସୁନ୍ଦରମୁଖୀଂ, ମଦବହୁଳାଙ୍ଗୀଂ, ତନ୍ମୀଂ, ବିଶାଳଜଘନସ୍ତନ-
 ଭରଣୀକାଂ, ବ୍ୟାଲେଳହୃନ୍ତଳକଳାପବତୀଂ ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୭ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁରତତାଣ୍ଡବନୃତ୍ୟର ସୁଧଧୀରଣୀ,
 ସୁର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ରସଦୃଶ ସୁନ୍ଦରମୁଖୀ, ଯୌବନ-ମଦହାସ ବହୁଳଅଙ୍ଗୟନ୍ତା,
 ବୃଣା, ବିଶାଳ ଜଘନ ଓ ସ୍ତନଭରବଶତଃ ଶିଳା, ରତସ୍ରତଃ ଅଲ୍ପଲତ
 ତେଶସମୁଦ୍ଭବଣୀ ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଅଛି । ୭ ।

ପୃ-୬୧—(ଅନୁସୂ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ମସୃଣଚନ୍ଦନପକମିଶ୍ରିକସ୍ତୁରକା-
 ପରମଲୋଚୁତଗନ୍ଧଦେହୀଂ ଶୟନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ-
 ଚଷ୍ଟିପୁଷ୍ଟରମୁନଲଗ୍ନଃଖିୟୁଗାଭିସମନୟନାଂ ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୮ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍କଣ୍ଡଚନ୍ଦନରେ ମିଶ୍ରିତ କସ୍ତୁରକା ପରମଲ-
 ରେ ସୁଗନ୍ଧିତଶରୀରା, ଶୟନାବସ୍ଥାରେ ପରସ୍ପର ଚଷ୍ଟିପୁଷ୍ଟରମୁନବଶତଃ
 ସଂଲଗ୍ନଃଖିୟୁଗ୍ନସଦୃଶ ମନୋହରନେତ୍ରୀ ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୮ ।

ପୃ-୬୨—(ଅନୁସୂ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ପ୍ରିୟାୟାଃ ତତ୍ତ୍ୱ କନକଗୌର-
 ବୁତାଙ୍ଗସ୍ୟଂ, ପ୍ରସ୍ନେଦବନ୍ଧୁଚିତତଂ, ରତିସେଦବଲ୍ଲେଳନେତ୍ରଂ,
 ରହସ୍ୟସମପରମୁକ୍ତଂ, ରମ୍ୟବିମ୍ବଂ, ରବ ବଦନଂ, ଅନ୍ତ
 ସ୍ମରାମି । ୯ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟତମାର ସେହି କନକସଦୃଶଶୀର-
ଅର୍ଥାତ୍ ବୃକ୍ଷମଦ୍ଭାବ ଅଙ୍ଗରାଗଯୁକ୍ତା, ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁରାସ୍ତା, ସୁରତ-
ଖେଦରେ ଚଞ୍ଚଳନେତ୍ରୀ, ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାସରୁ ପରିହୃତ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସଦୃଶ ମୁଖକୁ
ମରଣ ସମୟରେ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୧ ।

ପୁ-୨୨ (ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ନିଧୁକନେ ମଧୁଗନ୍ଧସୁଧାଂ, ଲଜ୍ଜାଧରଂ
ବୃଣତକ୍ତଂ, ପ୍ରଚଳାୟତାସୀଂ, କାଶ୍ମୀରପକମୁଗନାର
ବୃତାଙ୍ଗରାଗାଂ, କର୍ପୁରସୁଗନ୍ଧପୁଷ୍ପସୁଗାଂ ତାଂ ସ୍ମରାମି । ୧୦ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁରତବୀଜାରେ ମଦ୍ୟଗନ୍ଧବୃକ୍ଷମଦ୍ଭାବ,
ଅସ୍ତ୍ରାଦତାମର, ବୃଣଶରୀର, ଚଞ୍ଚଳ ଓ ବିସ୍ମୃତନେତ୍ରୀ, ବୃକ୍ଷମପକ ଓ
କମ୍ପୁରାଦି ବୃତାଙ୍ଗରାଗା, କର୍ପୁରସୁଗନ୍ଧିତ ଅଦ୍ଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣସୁଗା,
ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୧୦ ।

ପୁ-୨୨—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ତସ୍ୟାଃ ପ୍ରିୟାୟାଃ ବିପତ୍ତତରତା-
ଭୟୋଗେ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ୟୋଲନଶ୍ରମଜଳଃ ପ୍ରସାନ୍ନବିନ୍ଦୁ-
ମୁକ୍ତାପଳପ୍ରକରବିହରତଂ କନକବୃଣ୍ଡଲଜ୍ଜଂ ଅସ୍ୟଂ
ସ୍ମରାମି । ୧୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରିୟାର ବିପତ୍ତତରତ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ
ଅନ୍ୟୋଲନଜନିତ ସ୍ୱେଦଜଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଟିତ ସଦନ ବିନ୍ଦୁରୂପକ
ମୁକ୍ତାସମୃଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ଦେଶାପ୍ୟମାନ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବୃଣ୍ଡଲ ଯୁକ୍ତ ମୁଖକୁ ସ୍ମରଣ
କରୁଛି । ୧୧ ।

ପୁ-୨୩—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ରାଶିଂ ମୟି ସୁବିବଦି, କୋପାତ୍ତ
ଅନାଳପନ୍ଥ୍ୟା ସିଦ୍ଧିପାଳସୁନ୍ଦ୍ୟା, ଜୀବ ରତି ମଙ୍ଗଳବତଃ
ପରିହୃତ୍ୟ, କର୍ଣ୍ଣେ କନକପର୍ବଂ ବୃତଂ, ତତ୍ତ୍ୱ ମେ ମନସି
ସଂପରବର୍ତ୍ତତେ । ୧୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ରାଶିରେ ମୁଁ ଛକିଲୁ କୋପରେ ବଥା ନ
କହି, ରାଜନରାଜା ‘ଜୀବ’ ଏପରି ମଙ୍ଗଳ ବଚନକୁ ପରିହାର କରି (ମେ)

କଥା ନ ଶୁଣିବାପାଇଁ) କାନରେ ତାଟକ ଘେନିଥିଲା । ସେହି କଥା ମୋ ମନରେ ଅଙ୍କିତ ହେଉଅଛି । ୧୨ ।

ପୃ-୨୩—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ତସ୍ୟାଃ ତତ୍ ପ୍ରଣୟଭଙ୍ଗୁର-
ଦୁଃଖିଯାତଂ, ରତିବିଭ୍ରମଗାହଭଙ୍ଗମ୍; ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚିଲକ୍ଷ୍ମୀନଗୁରୁ-
ପଦ୍ମୋଧରାନ୍, ଦଶନଂଶ୍ରୀନମଶ୍ରୀନଂ ଦନ୍ତହ୍ୱୟଂ ଚ ସୁରାମ୍ । ୧୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସେହି ସ୍ନେହରେ ଶିଖିକହୁକ୍‌ପାତ,
(କଟାକ୍ଷ) ରତିବିଭ୍ରମ ଦେହାତକ ଗାହଭଙ୍ଗ, ବସ୍ତ୍ରର ଅଞ୍ଚିଲ ଶ୍ରେୟାହାର
ସୁନ୍ଦର ପ୍ରନୟନ ଓ ଦନ୍ତପତନୋଭିତ ଓଷ୍ଠରୁ ସୁରଣ କରୁଛି । ୧୩ ।

ପୃ-୨୪—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ଅଶୋକକରପକ୍ଷିବରତୁରାସଂ,
ସୁକ୍ରାଞ୍ଚିଲକ୍ଷ୍ମୀନଗୁରୁଦରୁକ୍ରାନ୍ତଂ, ଅନ୍ତଃସ୍ଥିତୋଽକ୍ଷିପିତ-
ପାଣ୍ଡୁରଗଣ୍ଡଭିଞ୍ଜିଂ, ଅଳସହଂସଗତଂ ତାଂ ବକ୍ଷ୍ୟଂ
ସୁରାମ୍ । ୧୪ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷର ପକ୍ଷ ସଦୃଶ ଯେଉଁ ତୋର
(ରକ୍ତ) କରପକ୍ଷିବ ତା'ର ରକ୍ତକାନ୍ତି, ସୁକ୍ରାଗଣ ସଲଗ୍ନ ପ୍ରନାଗ୍ରଭାଗ,
ଅନ୍ତଃସ୍ଥିତତ୍ୱାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଣ୍ଡୁର କପୋଳଭାଗ, ଅଳସ ହଂସଗମନା
ସେହି ପ୍ରିୟତମାକୁ ସୁରଣ କରୁଛି । ୧୪ ।

ପୃ-୨୫—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ଉଦ୍‌ଧୃତାୟାଃ, ଲଜ୍ଜାବଶାତ୍ ନ ହୃତଃ
ବ୍ରଜନ୍ତ୍ୟାଃ ତସ୍ୟାଃ, କରଧୃତଂ ଅବୃତ୍ତଫଳଭୂତରାସଂ,
ହୃଦୟରେଣୁସମୋରୁଦେଶେ ନ୍ୟସ୍ତଂ ତତ୍ ନିଶରପତଲଶ୍ଚ,
ସୁରାମ୍ । ୧୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ଶୟନରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଥିବା ଏବଂ ଲଜ୍ଜାବଶତଃ
ଅନ୍ୟ କେଉଁଆଡ଼କ ନ ଯାଉଥିବା, ତାହାର ଉଡ଼ିକର ହାତରେ ଧରିଥିବା
ଫେନ ସଦୃଶ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତ୍ର ଓ ପୁଷ୍ପରେଣୁସଦୃଶ ଉରୁଦେଶରେ ନ୍ୟସ୍ତ
ସେହି ନିଶପତ ଚକ୍ରକୁ, ସୁରଣ କରୁଅଛି । ୧୫ ।

ପୃ-୫୭—(ଅନୁସୂଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ବଧୂତକଞ୍ଚଳଲେଳନେଶାଂ ପୃଥ୍ୱୀଂ
 ପ୍ରହୃତକୃଷ୍ଣମାତୁଳକେଶପାଶାଂ ସ୍ୱିଦ୍ମୂରସକୁଳତମୌକ୍ତିକ-
 ଦ୍ୱାରଦଣ୍ଡାଂ ଅବକହେମକଟିକାଂ ତାଂ ରହସି ସ୍ମରାମି । ୧୬ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ କଞ୍ଚଳଯୁକ୍ତ ଚପଳନୟନା, ପୃଥ୍ୱୀଳା,
 ଅସ୍ଥକ ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ କେଶପାଶା, ସ୍ୱିଦ୍ମୂରଲଗ୍ନ ମୌକ୍ତିକ-ଦ୍ୱାରଯୁକ୍ତା
 ସ୍ତମ୍ଭର ଅଶ୍ୱାସିବୃକ୍ତ ପିତ୍ତଧୂବା, ତାହୁ ଏକାନ୍ତରେ ସ୍ମରଣ କରୁ-
 ଅଛି । ୧୬ ।

ପୃ-୬୭—(ଅନୁସୂଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଗଳିତବନ୍ଧନକେଶପାଶାଂ ସୁସ୍ତପ୍ତକଂ,
 ସ୍ୱିତସ୍ତୁଧାମଧୁସ୍ୱସ୍ତେଷ୍ଠୀଂ ପୀନୋଳତପ୍ତନୟଗୋପର-
 ଗୁରୁରୁସ୍ତଦୁସ୍ତ୍ରାବଳୀଂ, ଲେଳଦୃଶାଂ ତାଂ ରହସି
 ସ୍ମରାମି । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧନରହତ କେଶପାଶା, ସୁସ୍ତପ୍ତକାଳୀ
 ମଦସ୍ୱିତ ଶୋଭିତ ଅଧସ୍ତେଷ୍ଠୀ, ପୀନୋଳତ ପ୍ରଜୟଗୁ ଉପରେ
 ସ୍ୱଲ୍ପ ଯୁକ୍ତାବଳୀ, ଚପଳନୟନା ତାହୁ ଏକାନ୍ତରେ ସ୍ମରଣ
 କରୁଅଛି । ୧୭ ।

ପୃ-୬୮—(ଅନୁସୂଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ରତ୍ନଦୀପମାଳାମୟୁଷପଞ୍ଚଲେଃ
 ଦଳିତାଞ୍ଜକାରେ ଧବଳବେଶୁନି ଅଦ୍ୟ ସନ୍ନିଶଦର୍ଶନାର୍ଥଂ
 ରହସି ମେ ପ୍ରାପ୍ତା, ଲଜ୍ଜାଭୟାତ୍ତ୍ରିନୟନାଂ ତାଂ ଅହ-
 ଚନ୍ଦ୍ରସାମି । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ରତ୍ନନିର୍ମିତ ଦୀପପଞ୍ଚର ବିରଣସମୂହଦ୍ୱାରା
 ନିନ୍ଦାଞ୍ଜକାର ଧବଳବେଶୁରେ, ଅତି ସନ୍ନିଶଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଏକାନ୍ତରେ
 ଅଗତା ଲଜ୍ଜାଭୟାତ୍ତ୍ରିନୟନା, ତାହୁ ସୁନଃ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୧ ।

ପୃ-୬୮—(ଅନୁସୂଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ତତ୍ତ୍ୱ ବିରହବନ୍ଧିନୀପୀତାଙ୍ଗୀଂ
 ତନ୍ମୁନୀଂ ହୃରଙ୍ଗନୟନାଂ ସୁରତୈକପାଣୀଂ ନାନା ବିଚିତ୍ରବୃତ୍ତ-
 ମଣ୍ଡନମଣ୍ଡିତାଙ୍ଗୀଂ ସକହଂସଗମନାଂ ତାଂ ରହସି
 ସ୍ମରାମି । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭରଦ୍ବାଜିଦ୍ବାସ ପୀଡ଼ିତାବସ୍ତୁବା,
ବୃଣାଙ୍ଗୀ, ମୃଗନୟନା, ସୁରତର ମୁଖ୍ୟପାଣୀ, ନାନା ଭବିଷ୍ୟନ୍ତନଦ୍ବାସ
ଶୋଭିତାବସ୍ତୁବା, ସକଳସମନା; ତାହୁ ଏକାନ୍ତରେ ସ୍ମରଣ
କରୁଛି । ୨ ।

ପୃ-୨୧—(ଅନୁସୂୟ) ଅନ୍ୟ ଅପି ବହୁସିତାଂ ବୃତ୍ତରାଜମାଂ,
ମୁକ୍ତାକଳାପକଳୟାବୃତବଶ୍ୟମାଳାଂ, ତତ୍ତ୍ୱକଳମନ୍ଦରଗତାଂ,
ବୃହମାୟୁଧ୍ୟ କାନ୍ତାଂ, ରୁଚିତସ୍ବଜ୍ଞାନପୁଷ୍ପକଳଂ ତାଂ
ସ୍ମରାମି । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ହାସୟୁକ୍ତା, ସୁନରାଜମା, ମୁକ୍ତାସମୃଦ୍ଧ-
ବେଦିତବଶ୍ୟମାଳା, ସେହିକଳାପଦନଗତା, ପୁଷ୍ପାୟୁଧର ପତ୍ନୀ,
ମନୋହର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପୁଷ୍ପପତାକା ଭୂଷା, ତାହୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୩ ।

ପୃ-୨୦—(ଅନୁସୂୟ) ଅନ୍ୟ ଅପି ସୁରତକୁମ୍ଭକହଳାୟାଃ ତସ୍ୟାଃ
ପ୍ରିୟାୟାଃ, ରୁଚିତଦୁର୍ଗଳିତୋଗତାର୍ଥଂ ଅବ୍ୟକ୍ତନିସ୍ତୁତି-
କାତରକଥ୍ୟମାନସକୀର୍ତ୍ତବର୍ତ୍ତରୁଚରଂ ବଦନଂ ସ୍ମରାମି । ୪ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ସୁରତ କୁମ୍ଭକହଳାୟା, ସେହି ପ୍ରିୟାର
ଶତରୁଚିର ଯୋଗ୍ୟ, ଅସ୍ପଷ୍ଟଧୂନରେ ଓ କାତରଭାବରେ କଥିତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ
ବର୍ଣ୍ଣିତାବ ସୁନ୍ଦର, ମୁଖକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୪ ।

ପୃ-୨୦—(ଅନୁସୂୟ) ଅନ୍ୟ ଅପି ସୁରତକୁମ୍ଭକହଳାୟାଃ ପ୍ରସାଦ-
ପଦ୍ମିନୀଗତାଂ ଶୁକଳେଶପାଶାଂ ଶୃଙ୍ଗାରବାରୁଦକାନନ-
ସକଳସମାଂ ତାଂ, ଜଗନ୍ନାଥରେ ଅପି, ବ୍ୟସନେ ଅପି
ଅନୁଚିନ୍ତୟାମି । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁରତକହଳାୟା ଘୃମିତ ଓ ନିମ୍ନାଳିତ ନେତ୍ରୀ,
ଶିଥିଳପଦ୍ମପଦ୍ମିନୀ ଶୁକଳ ବସନା ଓ ଶଳିତକେଶପାଶା, ଶୃଙ୍ଗାର-
ପଦ୍ମବନର ସକଳସମା, ତାହୁ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ମଧ୍ୟ, ମୃତ୍ୟୁରେ ମଧ୍ୟ,
ଅନୁଚିନ୍ତନ କରୁଛି । ୫ ।

ପୃ-୨୦—(ଅନ୍ୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି, ପ୍ରଣୟିନୀ, ମୁଗଣାବତୀ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତପୁଣ୍ଡରୀକାୟାଂ ବହୁକ୍ରୀଂ, ତାଂ ଯଦ ପୁନଃ ଦବସାବସାନେ ଅହଂ ପଶ୍ୟାମି, (ତହିଁ) ସ୍ବର୍ଗାପବର୍ଗନରସାବ୍ୟୟଂ ତ୍ୟଜାମି । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଣୟିନୀ, ମୁଗଣାବତୀ, ଅମୃତପୁଣ୍ଡ-
ରୀକାୟାଂ ପୁଣ୍ଡରୀକାୟାଂ ଧାରଣ କରୁଥିବା, ତାହା ଯଦ ପୁନଃ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ
ମୁଁ ଦେଖିବି, ତେବେ ସ୍ବର୍ଗ ମୋତେ ଓ ସାବ୍ୟସାକ୍ତ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ
କରିବି । ୨ ।

ପୃ-୨୧—(ଅନ୍ୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଶିତତଳେ ବରଦାମିନୀଂ
ସଦାଂ ସୁନ୍ଦରତୟା ପ୍ରଥମେକରେଣାଂ ସଂସାରନାଟକ-
ରସୋଦ୍ଗମପାନପାତ୍ରୀଂ ହୃଦ୍ଯୋଗସୁଧବାଣୀକାଂ ତାଂ କାନ୍ତାଂ
ସ୍ମରାମି । ୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟରେ ଉଦ୍ଗମ ସ୍ବୀମାନକମଧ୍ୟରେ
ସଦାଂ ସୁନ୍ଦର ହେବାରୁ ଅଗ୍ରଣୀ, ସଂସାର-ନାଟକରସର ଉଦ୍ଗମ-
ପାନପାତ୍ରୀ, କର୍ମବ୍ୟାପାରୀୟତା ସେହି କାନ୍ତାହୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ୩ ।

ପୃ-୨୨—(ଅନ୍ୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ତ୍ରିମିତବତ୍ ଉବ ଅଙ୍ଗୁଳାଂ,
ସ୍ତ୍ରୋତ୍ରପ୍ରଥମପଦନାନଳତପ୍ରସବତ୍ ବାଳାଂ ଅନାଥଶରଣାଂ
ଅନୁକମ୍ପନାଂ ପ୍ରାଣାଶ୍ରୟାଂ ତାଂ, ଅହଂ ଶ୍ରଣଂ ନହ
ବିସ୍ମରାମି । ୪ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଓଦାଲୁଗା ପରି ଅଙ୍ଗରେ ଲଗିଥିବା,
ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାପଯୁକ୍ତ କାମାଗ୍ନିଦ୍ବାରା ସତପ୍ରଶ୍ନାସ୍ତ୍ର, ବାଳା, ଅନାଥଶରଣା,
ଦୟାଳୟା ପ୍ରାଣାଶ୍ରୟା ତାହା ମୁଁ ଶ୍ରଣେ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମରଣ କରପାରୁ
ନାହିଁ । ୪ ।

ପୃ-୨୩—(ଅନ୍ୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ପ୍ରଥମତଃ ବରସୁନ୍ଦରୀଂ ସ୍ନେହେକ-
ପାତ୍ରୀକାବିଶୟାଳୟୀଂ ମମ ବିସ୍ତୋଗହତାଶନାଶଂ,
ଦାହଜ୍ବରଂ ସୋହଂ ନ ଶକ୍ୟତେ, ଯଦି ତାଂ ପ୍ରତିଚକ୍ରୟାମି । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ (ବିଧାତାହାରୀ) ପ୍ରଥମ କରି ଉଦ୍ଦମ ସ୍ତ୍ରୀ
ମଧ୍ୟରେ ଅତି ସ୍ନେହରେ ନିର୍ମିତା ରାଜପୁତ୍ରୀ, ମୋର ବନ୍ଧୋଗାରୀ ନାମକ
ଦାହକ୍ଷରକୁ, ସହିବାପାଇଁ ସମର୍ଥା ନୁହେଁ, ଅତଃ ତା ପ୍ରତି ଚିନ୍ତା
କରୁଅଛି । ୧।

ପୁ-୨୫—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅପି, ହି ଦଶାନ୍ ବିଦାୟ (ମମ) ବିସ୍ମୟକଣ୍ଠ
ବୁଦ୍ଧିଃ (ତାଂ ବିଦାୟ) ଅନ୍ୟ ବିଷୟେ ନ ଚ, କଂ ଅହଂ
କରେମି, ଅନ୍ତକାଳେ ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଜାନନ୍ ଅପି, କାନ୍ତା
ଭାବ, ବଞ୍ଚିଭବମା ଭାବ, ମମ ଭାବ, ଧୀର (ବୁଦ୍ଧି ଜୀୟତେ)
। ୧୦ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ଦେବକୁ ଛାଡ଼ି ମୋର ଅସ୍ପର୍ଶକଣ୍ଠ ବୁଦ୍ଧି
ତା' ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ ନାହିଁ, ମୁଁ କ'ଣ କରୁଛି, ମରଣକାଳର
ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେ କାନ୍ତା, ସେ ବଞ୍ଚିଭବମା, ସେ
ମୋର, ଏହିପରି ମୋର ନିଶ୍ଚଳା ବୁଦ୍ଧି ହେଉଅଛି । ୧୦ ।

ପୁ-୨୬—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅପି ମୟାୟଂ ଗମନଂ ଭାବ, ଉଦତଂ ଶ୍ରୁତ୍ବା
ଏବ ଶ୍ରୁତ୍ବରଣୀଂ ଭବ ଚକ୍ଷିକାକ୍ଷୀଂ ବାରଃସ୍ଥଳଦ୍ବିଗଳ-
ଦଶ୍ରୁଜଳାବୁଳାକ୍ଷୀଂ ଗୁରୁସେଷବିନମ୍ରକ୍ରାଂ ତାଂ
ସଚିନ୍ତୟାମି । ୧୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋର (ବଧୂ) ନିବା, ଏପରି କେବଳ
ଶୁଣି, ଭୟଭାତା ହରିଣୀ ସଦୃଶ ଚପଳାକ୍ଷୀ, ସ୍ଥଳଦ୍ବିଗଳା ଅଶ୍ରୁଜଳା-
ବୁଳନୟନା ଅତ୍ୟନ୍ତସେଷବଶତଃ ବିନମ୍ରବଦନା ତାକୁ ସଚିନ୍ତନ
କରୁଛି । ୧୧ ।

ପୁ-୨୭—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅପି କ୍ଷଣବିଯୋଜବିଷୟମେୟାଂ ସୁନଃ
ସଙ୍ଗେ ବହୁତଃ ଅମୃତାଭିଷେକାଂ ମହାବିଧାରଣକଣ୍ଠାଂ
ମଦନାଦିଗାଣାଂ ତାଂ ସୁଦଶଂ ସୁସମି, ବ୍ରହ୍ମକେଶବହରୈଃ
କଂ । ୧୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଯାହାପାଇଁ ବସ୍ତ୍ରସଦୃଶ, ସୁନଃ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣେଷ ଉପରେ ଅମୃତର ଅଭିଷେକ ସଦୃଶ, ମୋର ପ୍ରାଣଧାରଣୀ ମଦନପୀଡ଼ିତା ସେହି ସୁଦଶାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ବ୍ରହ୍ମା, ବେଶବ, ଶିବଙ୍କ ଚିନ୍ତନରେ ମୋର କଅଣ ? । ୧୨।

ପୃ-୩୪—(ଅନୁସୂୟା) ଅନ୍ୟ ଅପି, ଯତତା ମୟା ଅପି ତତ୍ ସୁଲଳିତଂ ବଦନଂ, କଦାଚିତ୍ ତତ୍ ସଦୃଶତଃ ନ ଦୃଶ୍ୟଂ । ଇହ ଅଭବମଳତ୍ପମହାରୁଣେନ ତତ୍ କାନ୍ତିନିର୍ଜିତରେଂ ଦ୍ବିଜସଙ୍କ-କାନ୍ତିଂ ନ ଦୃଶ୍ୟଂ । ୧୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ଚେତ୍ତାୟତ୍ତୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ସୁଲଳିତ ବଦନର କେବେକେଲେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିନାହିଁ, ଏହି ସ୍ବପ୍ନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ-ନିର୍ମଳରୁଣିତ୍ବାସ ସେହି -କାନ୍ତିତ୍ବାସ ନିର୍ଜିତ ଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମିରେ ନାଶ କରୁଅଛି । ୧୩ ।

ପୃ ୧୨—(ଅନୁସୂୟା) ଅନ୍ୟ ଅପି ଯମଦୂତକଲ୍ୟୈଃ, ଦୁର୍ବାରାଶ୍ମଶବରୈଃ, ବାସରୁଦ୍ରତଃ ମୟି ନାୟମାନେ (ସତ) ମଦେନ ତୟା ବହୁ ବ୍ୟଂ କଂ କଂ ନ ବୃତଂ, ବକ୍ତ୍ରଂ ନ ପାର୍ଯ୍ୟତେ, ଇତି ମେ ମନଃ ବ୍ୟଥତେ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଯମଦୂତ ସଦୃଶ, ବିଶେଷରହିତ ଉତ୍ସବର ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ବାସ, ମୁଁ ବାସରୁଦ୍ରରୁ ନିଅଗଲୁ, ଗର୍ବରେ ସେ ବହୁପ୍ରକାର କ'ଣ କ'ଣ ନ କରୁଛି, ସେହି ସବୁ ମୁଁ କହି ପାରୁନାହିଁ । ଅତଃ ମୋ ମନ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଅଛି । ୧ ।

ପୃ ୧୩—(ଅନୁସୂୟା) ଅନ୍ୟ ଅପି ମମ ବସ୍ତ୍ରସଦୃଶ, ଲବଣ୍ୟନିର୍ଜିତରତ-ସତ କାମଦର୍ପଂ ପୂର୍ଣ୍ଣେନ ସୁଦରମୁଖଂ କୁସୁମଃ ସୁନଃ ପତ ସୁଦଃ ଯତ୍ ନ ବିଲେବ୍ୟତେ (ଅତଃ) ମେ ହୃଦୟଂ ନିଶିଦନଂ ଦୁନୋଦ । ୨ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋର ପ୍ରିୟତମାର ଶୋଭାରେ କାମ ଗର୍ବାନାଶକାରଣୀ ରତ ମଧ୍ୟ ପରାକଟ ଏପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ମୁଖକୁ ବାରମ୍ବାର ଯେଉଁ କାରଣରୁ ନ ଦେଖୁଛି ଅତଃ ମୋର ହୃଦୟ ଦଳିଗଲି ଦୁଃଖିତ ହେଉଅଛି । ୨।

ପୃ-୭—(ଅନ୍ୟୃତ୍ୱ) ଅନ୍ୟ ଅପି ବଳେନ ମନସା ଅବହୃତାଂ, ସୁଦର୍ଶନମ ମମ ଜାବତାଶାଂ ତାଂ ସଞ୍ଜୁକ୍ତସ୍ତାମି, ନାନ୍ୟାପଦ୍ମଜନବ-ଯୌବନଭରସାସ୍ତ ସା ଏବଂ ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ଅପି ମମ ଯଥା ଗତିଃ ସ୍ୟାଦ୍ । ୩।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଳପୂର୍ବକ ମନରେ ସ୍ଥିତା, ସୁଦର୍ଶନ, ମୋର ଜୀବନର ଅଶାସ୍ତ୍ରପୁଷ୍ପିଣୀ ତାକୁ ଚିନ୍ତନ କରୁଛି, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅନୁପଦ୍ମଜ ନବଯୌବନା, ସେହି ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଯେପରି ଗତି ହେବ । ୩।

ପୃ-୮—(ଅନ୍ୟୃତ୍ୱ) ଅନ୍ୟ ଅପି ତଦ୍ବଦନପଦ୍ମଜଗନ୍ନାୟକ୍ୟସ୍ତାମ୍ୟ-ଦ୍ୱିରେପଂଚୟରୁମ୍ଭି ତଗଣ୍ଡଦେଶାଂ (ସୁରାମି) ଲଳାବଧୂତ-କରପଞ୍ଜବକଳଶାଳାଂ କ୍ୱାଶଃ ମୟୟଂ ମନଃ ସୁତରାଂ ବଲ୍ଲମତି । ୪।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ମୁଖ-ତମଳଗନ୍ଧରେ ଲବ୍ଧ ହୋଇ ବୁଲୁଥିବା ତ୍ରମରପଦ୍ମଦ୍ୱାରା ରୁମ୍ଭିତକପୋଳା, ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ କେହି ତ ହସ୍ତସ୍ଥିତ କଳଶମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ମୋର ହୃଦୟକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାପ ଦେଉଅଛି । ୪।

ପୃ-୯—(ଅନ୍ୟୃତ୍ୱ) ଅନ୍ୟ ଅପି ଅସ୍ୟମଧୁପାନବିମୋହତେନ ମୟା ପ୍ରଳମ୍ବଶ୍ଚଳେ ଅପି ନିଶପଦଂ ଦଢ଼ଂ ସୁ, ବହୁରଃ ତଦ୍ଭଲ୍ଲ-ସେମସୁଲକୈଃ ସା ସମଗ୍ରାତ୍ କାଗର୍ଭି, ରଞ୍ଜୟତି, ପ୍ରୟତ୍ନାତ୍ ଲେକୟତି । ୫।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ମଦ୍ୟପାନଦ୍ୱାରା ମଦୁ ମୁଁ ପ୍ରାଣରେ ମଧ୍ୟ
ନିଶ୍ଚିତ କରିଥିଲି, ନିଶ୍ଚିତକରିତ ଅଧିକ ଶ୍ରେୟାଃପ୍ରଦାର ସେ ଭଲ-
ଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ହେଉଛି, ଅନନ୍ଦ ଦେଉଅଛି, ଯତ୍ନସହ ସେ
ଅବଲୋକନ କରୁଛି ।

ପୃ-୧୦—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି କୋପବ୍ୟୁତଗନ୍ତବ୍ୟମା, ଭକ୍ତଂ
ବରଃ ଯଦା ଏବ ନ ପ୍ରତିଦଦାତି (ତଦା) ବକ୍ତୃଂ ଚୁଧାମି,
ଭୁଗ୍ନଂ ଶ୍ରେୟମି, ପାଦେ ପତିତଃ ଅସ୍ମି, ତବ ଦାସଃ,
ପ୍ରିୟତମେ (ମାଂ) ଭଜ (ଭଜ) ସସ୍ପର୍ଶମି । ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ଶ୍ରେୟରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧିବା
ଇଚ୍ଛାରେ, କଥିତ କଥାର ଯେବେ ଭାବର ନ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳେ
ମୁଁ ମୁଖରୁ ଚୁଧା ନ କରୁଛି, ଅତ୍ୟନ୍ତ କାନ୍ଦୁଛି, ପାଦରେ ପତିତ
ହେଉଛି, ହେ ପ୍ରିୟତମେ ! ତୁମର ମୁଁ ଦାସ, ମତେ ଭଜ, ଏସବୁ
ବିଷୟ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛି । ।

ପୃ-୧୧—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ସଖୀଭ୍ୟଃ ଅପି ସାକଂ ପ୍ରିୟାୟାଃ
ବାସରାଦ୍ୱେ ମନଃ ଧାବତି, ଅହଂ କିଂ କରେମି, ଭଦ୍ର
ଜାନ୍ତାମସ୍ୟାପରିହାସବିଚିତ୍ରତ୍ୟକ୍ତିତାଭାବମେ ମଦ୍ୟକାଳଃ
ଯାତୁ । ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଖୀମୁକ୍ତ ପ୍ରିୟାର ବାସରାଦ୍ୱେ ପ୍ରତି ମୋ ମନ
ପାଉଅଛି, ମୁଁ କିଂ କରିବି । ସଂସାରରେ ଜାନ୍ତାର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ପରିହାସ
ଓ ନାନାନ୍ତ୍ୟ ଶ୍ରୀତା ଅଦରେ ମନୋହର, ମୋ ସମୟ ବହୁ । ।

ପୃ-୧୨—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ଶାପଂଗତା କିଂ ଇଣ୍ଡପତ୍ନୀ, ସୁରପତେଃ
ଅଥ କୃଷ୍ଣଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ନ ଶକ୍ତ ତାଂ ବେଦ୍ୟ, କିଂ ନୁ ଧାତା ଜଗତଃ
ପରିମୋହନାୟ ତ ବା ଯୁବତରତଦଦୁଷ୍ଟାୟ ସା ନିର୍ଦ୍ଦିତା । ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶାପପ୍ରାପ୍ତା କ'ଣ ପାବଣ, ଇନ୍ଦ୍ରକର କ'ଣ ପତ୍ନୀ, ଅଥବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବିଷ୍ଣୁସ୍ୱରୂପରେ ତାକୁ ଜାଣି ନାହିଁ । କ'ଣ ବ୍ୟାତା ସସାରର ମୋହନପାଇଁ ଅଥବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୁବକ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ ତାକୁ ନିର୍ମଣ କରିଅଛି । ।

ପୃ-୨—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଜଗନ୍ନି ଅଦୃଶ୍ୟସଦୃଶୀଂ ମେ ପରିଗ୍ରହଂ ତାଂ ଚ କଷ୍ଟିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣୟିତ୍ୱଂ ନ ଶକ୍ନୋତି, ଶକ୍ତି ସଦୃଶସ୍ତୋଃ ତସ୍ମୈଃ ରୂପଃ ଯେନ ଦୃଶ୍ୟଂ, ସ ଏବ ନରଃ ଯଦ ଶକ୍ତି ଭବେତ୍, ନ ଚ ଅନ୍ୟଃ । ୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସସାରରେ ଭ୍ରାନ୍ତପରି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କୌଣସି ଲୋକ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ନୁହେଁ, କଷ୍ଟିତ ଭାବେ ସେ ଦୁହିତର ସାଦୃଶ୍ୟ ରୂପକୁ ଯେ ଦେଖିଛି ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ଅବା ସମର୍ଥ ହୋଇପାରେ, ଅନ୍ୟ ନୁହେଁ । ୧ ।

ପୃ-୩—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ପରିହାସଦେବତୋଃ ଉତ୍କୃଳାସ୍ୟଂ, ବିଶ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣୟଗଳଂ, ନୟନକଞ୍ଜୁଳଂ ତତ୍, ଅସ୍ତନି ନିବାନ-ପୟୋଧରାଭ୍ୟାଂ କ୍ଷୀଣଂ, ତବ ବସୁଃ ପଶ୍ୟେ, ଯଦ ମେ (ଚକ୍ଷୁଃ) ନ ପଶ୍ୟତି (ତତ୍) ମେ ନ ଦୋଷଃ । ୧୦ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରିହାସବଶତଃ ପ୍ରସନ୍ନମୁଖ, କର୍ଣ୍ଣଯୁଗଳ-ବ୍ୟାପୀ ସେହି ନେତ୍ର କଞ୍ଜୁଳ ଓ ଭଲତ ପ୍ରଳୟଗଳଦ୍ୱାରା କ୍ଷୀଣ ହୁଏର ଶରୀରକୁ ମୁଁ ଆହାରେ ହୃଦୟରେ ଦେଖୁଛି । ମୋର ନେତ୍ର ଯଦ ନ ଦେଖୁଛି, ତେବେ ମୋର ଦୋଷ ନୁହେଁ । ୧୦ ।

ପୃ-୪—(ଅନ୍ୟୟଃ) ଅଦ୍ୟ ଅପି ନିର୍ମଳଶରତ୍ତୁଷିତଗୌରବାନ୍ତଃ (ସା) ମୁଳେଃ ଅପି ଚେତଃ ହରେତ୍, ଅସ୍ତ୍ରାୟଂ କରୁତ, ସୁଧାମୟଂ ତତ୍ ବଚନଂ ଅହଂ ଯଦ ପ୍ରପଦ୍ୟେ (ତତ୍) ଅବିରତଂ ଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ପିବାମି, ମେ ମନଃ ବ୍ୟଥତେ । ୧୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମଳଶରତକାଳୀନ ଚନ୍ଦ୍ରସଦୃଶ ଶୁକ୍ରକାନ୍ତି
ସେ ସୁନିମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ରକୁ ହରଣ କରିବ, ଅମନାନଙ୍କର
କଥା କେତେ । ଅମୃତପୁଣ୍ୟ ସେହି ମୁଖକୁ ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବି, ତେବେ
ନିରନ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ରନୟନଙ୍କ ପାନ କରିବି, ମୋର ମନ ବ୍ୟଥିତ
ହେଉଅଛି । ୧୯ ।

ପୃ-୮୭—(ଅନୁସୂୟା) ଅଦ୍ୟ ଅପି ତତ୍ତ୍ୱଜନମରେଣୁସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧଂ
ମକରଧୂକପାତକାର ତତ୍ ସ୍ତେମବାରି, ସୁରତେକଗର୍ଥଂ
ଯଦ ସୁନଃ ଅହଂ ପ୍ରାପ୍ତୋମି, ତଦବାପ୍ତି ହେତୋଃ ନୟତଂ
ପ୍ରାଣାନ୍ ତ୍ୟକାମି । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ପଦ୍ମରେଣୁରେ ସୁଗନ୍ଧତ, କନ୍ଦର୍ପପାପନାଶକ
ସେହି ସ୍ତେମଜଳ (ପୁଣ୍ୟ) ସୁରତର ମୁଖ୍ୟଗର୍ଥ ତାକୁ ଯଦି ମୁଁ ସୁନଃ ପ୍ରାପ୍ତ
ହେବି, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ନିଷ୍ପତିଭବରେ ପ୍ରାଣକୁ
ତ୍ୟାଗ କରିବି । ୧୭ ।

ପୃ-୮୭—(ଅନୁସୂୟା) ଅଦ୍ୟ ଅପି ଅହୋ ସୁନ୍ଦରଲକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣେ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟଂ
ଉଦ୍ଭବମୁଣାସ୍ତକସଂପ୍ରସରେ ଜଗତି ତଦାୟଂ ରୂପଂ
ଅନ୍ୟାରଃ ଉପମିତୁଂ ମୟା ଅପି ନ ଶକ୍ୟଂ; ରତି ମେ ହୃଦୟେ
ବିତର୍କଃ । ୧୩ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ଅଶ୍ୱର୍ତ୍ତର ବସୟ ଯେ ସୁନ୍ଦରମାନଙ୍କର
ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ପୂରିତ, ପରସ୍ପର ଉଦ୍ଭବ ଗୁଣରେ ଅସ୍ତବାସ୍ତବ
ସଂସାରରେ ତାହାର ରୂପକୁ ଅନ୍ୟସହିତ ଉପମାନ ଦେବାକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ
ସମର୍ଥ ନୁହେଁ, ଏପରି ମୋର ହୃଦୟର ତର୍କଣ । ୧୩ ।

ପୃ-୮୮—(ଅନୁସୂୟା) ଅଦ୍ୟ ଅପି ରୋମାଞ୍ଚବାଚକଲସଦ୍‌ବସୁଲସ୍ତରା
ସା, ମମ ମନସ୍ତଟ୍ଟିନ ସଦା ଅସ୍ତେ, କାଦମ୍ବକେଶରୁଚିଃ
ପ୍ରିୟରାଜହଂସୀ ଶତବାସିନୀ ମାଂ ଗାନ୍ଧକ୍ଳମଂ କଥୟତି । ୧୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ପ୍ରକଟରଙ୍ଗ ଶୋଭିତ ଭଦ୍ରମ-
ପ୍ରଭାବା ସେ ମୋ ମନରତରଙ୍ଗିଣୀ ସଙ୍ଗଦା ହୋଇଛି, ପଦ୍ମକେଶରବର୍ଣ୍ଣା
ପ୍ରିୟସଜ୍ଜଦଂସୀ ସେ, କଟାକ୍ଷପତ ମତେ, ନିଜର ଶରୀରର କ୍ଳାନ୍ତିକୁ
କହୁଅଛି । ୧୪ ।

୮୮—(ଅନ୍ୟାୟଃ) ଅନ୍ୟା ଅପି ନୃପତିଶେଖରସଜ୍ଜପୁଷ୍ପୀଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-
ଯୌବନମଦାଳସଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣନେଶୀଂ ତାଂ ଅହୋ ସ୍ୱର୍ଗାତ୍ ନିପତିତାଂ
ଗଜବିପକ୍ଷସୁରକିଳରନାଗକନ୍ୟାଂ ଇବ ଚକ୍ରୟାମି । ୫ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ନୃପତିଶେଖର ପୁଷ୍ପୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନମଦହାସ
ଦୃଷ୍ଟିତନୟନା ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସିଥିବା ଗଜବିପକ୍ଷ, ଦେବ, କିଳର ଓ
ନାଗ କନ୍ୟା ସଦୃଶ ମନେ କରୁଛି ? । ୧୫ ।

୮୯—(ଅନ୍ୟାୟଃ) ଅନ୍ୟା ଅପି ନିଜବୟଃ କୃଣବେଦମଧ୍ୟାଂ
ଭଦ୍ରାଂ ସଂଭ୍ରତସୁଧାସ୍ତନବୁନ୍ଦୁମୁଗ୍ଧାଂ ନାନାବଚନବୃତମଣ୍ଡନ
ମଣ୍ଡିତାଂ ସୁସ୍ତୋତୁୟତାଂ ତାଂ ନିଶି ଦବା ନହି
ବସୁରାମି । ୧୬ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଶରୀର ସଦୃଶ କୃଣବେଦମଧ୍ୟା,
ଅମୃତପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ତନବୁନ୍ଦୁମୁଗ୍ଧା, ନାନାସଜ୍ଜାର ମଣ୍ଡନହାସ ବୁଝିତାଂ
ଶୟନରୁ ଉଠୁଥିବା ତାକୁ ଶବ୍ଦ ଓ ଦନ ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ । ୧୬ ।

୯୦—(ଅନ୍ୟାୟଃ) ଅନ୍ୟା ଅପି କନକକାନ୍ତିମଦାଳସାଂ,
ଗ୍ରୀତୋସୁଜାଂ, ନିପତିତାଂ ଇବ ଚେତ୍ସମାନାଂ, ଅଜ୍ଞାତସଙ୍ଗ-
ପରରୁମୁକତମୋହାଂ, ଜୀବନୌଷଧଂ ଇବ ତାଂ ପ୍ରମଦାଂ
ସୁରାମି । ୧୭ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣକାନ୍ତି ଗର୍ବରେ ଅଳସଯୁକ୍ତଶରୀର, ଲଜ୍ଜା
ଓ ଭବିଷ୍ୟାୟକ୍ତା, ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଚେତ୍ସା କରୁଥିବା, ଅଜ୍ଞାନ ଓ
ରୁଦନହାସ ମୋହପ୍ରାପ୍ତା, ଜୀବନର ଔଷଧ ସଦୃଶ, ସେହି ପ୍ରମଦାକୁ
ସୁରଣ କରୁଛି । ୧୭ ।

ପୃ-୮୧—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ସୁରତକେଳିନରସ୍ବୟଂ ବଦୋପବନ୍ଧ-
ପତନୋତ୍ଥୁତଶୂନ୍ୟହସଂ ଦନ୍ତୋଽପି ବଳନଃପତ-
ରକ୍ରସିକ୍ତଂ ତସ୍ୟାଃ ତତ୍ ରତିବନ୍ଧୁରାଶ୍ଚରତଂ
ସ୍ବରାମି । ୧୮ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସେହି ସୁରତକୀର୍ତ୍ତାର ଅସ୍ବରହୃତ
ଯୁକ୍ତରୁ, ବନ୍ଧ ଓ ଉପବନ୍ଧରେ ପଡ଼ି ଉତ୍ଥୁତା ରକ୍ତହସ୍ତରୁ, ଦନ୍ତସ୍ଥ ଓ
ନଶସ୍ଥ କରତ ରକ୍ତରାଶିରୁ ଓ ସୁରତ ସମୟର ଶ୍ବରତାରୁ
ସ୍ବରଣ କରୁଛି । ୧୮ ।

ପୃ-୮୨— ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ବସୁଲଲ୍ଲେଳବିଶାଳନେନଂ,
ଶୀତାଂଶୁମଣ୍ଡଳମୁଖୀଂ, ବୃଟ୍ଟିଳାଳକାନ୍ତାଂ, ମତ୍ତେଭୃମ୍ବସଦୃଶ-
ସ୍ତନଭରନମ୍ରାଂ, ବନ୍ଧୁବସୁଷ୍ପଦୁଶୌଷ୍ଠସୁଧୀଂ, ତାଂ ସ୍ବରାମି । ୧୯ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ବତ ଗପଳ ଓ ବିଶାଳନେନୀ, ଗନ୍ଧମୁଖୀ,
ବୃଷ୍ଟିତରୁଣ୍ଡବୃନ୍ତଳା, ମତ୍ତଗଜଭୃମ୍ବସଦୃଶସ୍ତନଭରରେ ନମ୍ରା, ବନ୍ଧୁକ
ସୁଷ୍ପଦୁଲ୍ୟ ଓଷ୍ଠସୁଧୀ ତାହା ସ୍ବରଣ କରୁଛି । ୧୯ ।

ପୃ ୯୦—(ଅନ୍ୟୃଷ) ଅନ୍ୟ ଅପି ଅହଂ ବରବଧୂସୁରତୋପସ୍ତେଗଂ
ଅନ୍ତରେଣ, ଅନ୍ୟବଧୂନା ସ୍ତନଂ ନ ଲବ୍ଧାମି, ତତ୍ ଭ୍ରାତରଃ
ଦୁଃଖଶାନ୍ତ୍ୟୈ ମରଣଂ ଏବ, ହି ବଳପୟାମି ଭବତଃ ହରିତଂ
ଲୁଗଧୁମ୍ । ୨୦ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଉତ୍ତମବଧୂସୁରତୋପସ୍ତେଗ ବିନା,
ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ସ୍ତନକାଳମଧ୍ୟ ଲବ୍ଧତ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ,
ସେହି କାରଣରୁ ହେ ଭ୍ରାତମାନେ ! ଦୁଃଖୋପଶମନପାଇଁ ମୋର ମରଣ
(ହେଉଛି ଶେଷ) ଅତଃ ମୁଁ ଜଣାଇଅଛି ଅପଣମାନେ ଶୀଘ୍ର ମୋତେ
ଛେଦନକର । ୨୦ ।

ପୃ ୧୦—(ଅନ୍ୟାୟଃ) ଅନ୍ୟ ଅସି ହରଃ କାଳହଠଂ କଳ ନ ଉତ୍ତମ,
 ହର୍ମଃ ଶଲ୍ମ ପୁଷ୍ପଭାଗେ ଧରଣୀଂ ବରଣି, ଅନ୍ୟାୟଃ
 ହଃସହବାଚକାଗ୍ନିଂ ବହୁତ । ସୁବିତନଃ ଅନ୍ୟାୟଂ
 ପରପାଳୟନ୍ତି । ୨୧ ।

ଅର୍ଥ—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଶିବ କାଳହଠକୁ ଗ୍ରହଣ ନାହାନ୍ତି, ହର୍ମ ମଧ୍ୟ
 ପୁଷ୍ପରେ ପୃଥ୍ବୀକୁ ଧାରଣ କରୁଛି, ସମୁଦ୍ର ଅସହ୍ୟ ବାଚକାଗ୍ନିକୁ
 ଧାରଣ କରୁଛି ! ଉତ୍ତମ ଜନ ସ୍ତ୍ରୀକୁତର ଉତ୍ତମଭାବେ ପାଳନ
 କରନ୍ତି । ୨୧ ।

ପରଶିଷ୍ଟ

ପୃଷ୍ଠା	ପଦ	ମୁଦ୍ରାଧିକାରୀ ପୋଥି	ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଥି
୧	୪	ନିନ୍ଦର	ନିନ୍ଦତ
୨	୨	ବେଡ଼ିକି	ଲଡ଼ିକି
୨	୨	ସେ ମଧୁପ	ସମଧୁପ
୨	୨୩	ରଞ୍ଜି	ରଞ୍ଜି
୨	୧୫	ସଙ୍ଗତ	ସନ୍ତତ
୩	୧୮	କର	କରେ
୩	୨୪	ଅଥୟ	ସଦୟ
୩	୨୭	ବାଳା (ଗଣ ?)	ନୃତ୍ୟବାଳା
୪	୩୪	ଦୁର୍ଭାଗୀ	ଦୁର୍ଭାଗି
୫	୪୪	ରୁଦ୍ଧତ	ରୁଦ୍ଧତ
୬	୭	ନାନା	ନାମ
୬	୮	ଅବଶ	ହରଷ
୮	୧୫	ନିଷ୍ଠସ୍ତ	ନିଷ୍ଠସ୍ତେ
୮	୧୫	ତନ୍ମୟ	ସଦସ୍ତେ
୧୨	୩	ସିଦ୍ଧାନ୍ତ	ଶିଷ୍ୟଗଣ
୧୩	୧	ବର କରନ୍ତି ଗାନ	ନିକର କରେ ସ୍ତନ
୧୪	୧୨	ମନ୍ଦକ ମଧୁର	ମନ୍ଦ ମଧୁର
୧୪	୧୭	ସୁଖରେ ରମରେ ରମଣୀ	ଶୁଖରେ ରମଣୀର ମଣି
୧୭	୨	ଦେଶରେ	ପୁରରେ
୧୭	୩	କିଙ୍କରୀ	କିଙ୍କର
୧୭	୫	ଲଭ ମନେ ଦୁଃଖ	କର ମନ ଦୁଃଖ
୧୮	୧	ଲଭଲ	ତନ୍ମଲ
୧୮	୧୧	ସଖୀ ଅଗେ	ସଖୀଗଣେ
୧୯	୧୭	ଦାହ	ଦହ

ସ୍ତୋତ୍ର	ପଦ	ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥ ଯୋଥ୍ୟ	ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଯୋଥ୍ୟ
୧୧	୧୭	ଲଭିଲ	ଦହଲ
୨୦	୨୩	କୋଲିଶ ଦୁଦରେ କର	କୋଲି ବେନି କର ଶିରେ
୨୧	୨୭	ଦନ ମୋର ନ ସରଇ	ମୋର ଅନେ ନ ରସଇ
୨୧	୨୯	ଅହର	ତାତର
୨୨	୩୨	ଗଣ୍ଡେ	କଣ୍ଢେ
୨୨	୩୨	ନବ	ନାଲ
୨୨	୨	ନ ହୋଇଲ କହ	ଦୁହଇ ତା କହ
୨୩	୨	ହୋଇବ	ଲଭିବ
୨୪	୨୭	ବିଜିଲ	ଭେଦଲ
୨୫	୩୫	ପ୍ରିୟ	ଶୀଘ୍ର
୨୫	୩୯	ଏ କଥା କରିବେ	ଏ କଷ୍ଟ ହରିବେ
୨୯	୨	ଇଚ୍ଛାରେ	ଭ୍ରମରେ
୩୦	୧୦	ଭାବଇ	ଭଜଇ
୩୨	୧୪	ବିଷାପଦା	ବିଷାପଦା
୩୨	୧୪	ନାହିଁ ତା	ନାହିଁ ନା
୩୨	୧୫	ଈଡବ୍ୟମେବ	ଜାନାଉ ତାତୋ
		ଯଦ ମେ ତୁ ପିତା	ଯଦ ମେହିଦ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ
୩୨	୧୫	ସାହା	ସାହା
୩୩	୧୭	ମାଣ୍ଡ	ମଦ୍ୟ
୩୩	୧୭	ଏବ	ଏସଃ
୩୪	୧୮	ସ୍ୱପ୍ନରେ	ସ୍ୱପ୍ନରେ
୩୪	୧୮	ସମନ୍ୱିତେନାପି	ରସାନ୍ୱିତସ୍ୱାଦୁ
		ସୁଧାପମେନ	ସୁଶ୍ରବଜନେନ
୩୪	୧୮	ବରଭୋଜନ ଏ	ସ୍ୱାଦୁବର ଭୋଜନ ଏ
		ସ୍ୱସାରେ ସାର	ସ୍ୱସାର

ଶୁଦ୍ଧ'ପଦ

ପୃଷ୍ଠା	ଧାଡ଼ି	ଅଛି	ହେବ
।	୧	ନିବଦ୍ଧଃ	ନିବଦ୍ଧାଃ
୩	୨୩	କଳାବନ୍ତୀ	କଳାବନ୍ତ
୪	୧୨	ସାରଙ୍ଗ	ସାରଙ୍ଗୀ
୬	୧୫	କଳାବତୀ	କଳାବନ୍ତ
୧୫	ଶେଷ	ନ କଲ୍ମ	କଲ୍ମ
୨୮	୩	ସେବାପିତେ	ସେବାପିତେ
୩୦	୧୫	ଶୁଭା	ଶୁଭ
୩୦	୧୬	ଚେକ୍ଛେତ୍	ନେକ୍ଛେତ୍
୩୨	୨୩	ଶୁଣିବ	ଶୁଣିବେ
୩୩	୪	ଶିରଂସ	ଶିରଂସି
୩୩	୧୪	କୁରୁଷ	କୁରୁଷ୍ଟ
୩୪	୧୪	ପରସ୍ତ	ପରସ୍ତ
୩୫	୭	କାଳନ୍ଦୀ	କାଳନ୍ଦୀ
୩୫	୧୦	ସଂସ୍ମରିତୋ	ସଂସ୍ମରିତୋ
୩୫	ଶେଷ	୨୨	୨୧
୩୬	ଶେଷ	(୩)	(୨)
୩୭	୯	ରମ୍ୟାଂ	ରମ୍ୟ
୩୮	୧୭	ଶୁଣି	ପ୍ରାଣୁ
୪୨	୧	ଗଚ୍ଛ	ଗଚ୍ଛ

ପୃଷ୍ଠା	ପାଠ	ଅଛି	ହେବ
୪୩	୧୩	ସମୁଦ୍ରତାଃ	ସମୁଦ୍ରତା
୪୪	୧୮	ଜାଷ୍ଠ	ଜାଷ୍ଠ
୪୫	୨	ଭର	ଭର
୪୬	ଶେଷ	ରୁମ୍ଭେ	ରୁମ୍ଭେଃ
୪୭	୫	ଶୃଙ୍ଗାର	ଶୃଙ୍ଗାର
୪୮	୧୦	ଜିତ	ଜିତଂ
୫୩	୩	ମମ	ମ
୫୩	୨୦	ହୋଇବସବାମା	ହୋଇବା ସ୍ବକାମା
୫୭	୪	ମିଶି	ଖସି
୫୯	ପାଦଟୀକା	(୩) (ଖ)	(୩) (ଗ)
୬୦	ଶେଷ	ବିଭୋଳ	ବିଭୋଳ
୬୩	୭	ମମେ	ଶ୍ରମେ
୬୩	୧୮	କରେ	କର୍ତ୍ତେ
୬୪	୮	ରୁରୁକା	ରୁରୁକା
୬୭	୨	ଶ୍ବୀମ୍	ଶ୍ବୀମ୍
୬୭	୪	ଦୃଶ୍ୟଂ ସ୍ବରାମି । ୨୭।	ଦୃଶ୍ୟଂ ସ୍ବରାମି । ୧୭।
୬୮	୧୬	ଅଜା	ଅଜେ
୭୧	୨	ଶୁଣ	ଶୁଣ
୭୨	୭	ସେହେଁ	ସେହେଁ
୭୪	୧୨	କଂ	କଂ

ପୃଷ୍ଠା	ପାଠ	ଅକ୍ଷର	ଦେବ
୭୪	ଶେଷ	ସଦୃଶଶେ	ସଦୃଶତୋ
୭୫	୧	ତରଂ	ତତରଂ
୭୮	୧୧	ହୃତେ	—
୭୮	୧୮	ମରଇ	ସରଇ
୮୦	୧୨	ବକ୍ର	ବକ୍ରଂ
୮୭	୭	ସଦ୍	ଇ
୮୭	୧୭	କର	କର
୯୧	୩	ବାହାଣ	ବାହାଣ
